

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 18

ANDRA KAMMAREN

1970

16—17 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 16 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. rätt till inplacering i sjukpenningklass vid uppbärande av hemsjukvårdsbidrag	5
herr Eriksson i Arvika (fp) ang. det statliga stödet till inackorderingshem för narkomaner	6
herr Mundebo (fp) ang. möjligheterna för ensamstående att adoptera barn	7
herr Magnusson i Borås (m) ang. domänverkets lokalisering	8
herr Stridsman (cp) ang. eventuell reglering av Kalixälven	9
herr Burenstam Linder (m) ang. de statliga företagens verksamhet i Norrland	10
fru Mogård (m) ang. föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel	13
fru Mogård (m) ang. åtgärder för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel	16
herr Lothigius (m) ang. åtgärder för att tillvarata stormfälld skog	19
fru Nilsson (cp) ang. verksamheten vid Kolleberga skogsskola	20
herr Jonasson (cp) ang. rotvältor i stormfälld skog	21
fru Sundberg (m) ang. tidpunkten för framläggande av ytterligare förslag i anledning av betänkandet »Ett renare samhälle»	22
herr Glimnér (cp) ang. bristen på kyrkomusiker	23
herr Hansson i Skegrie (cp) ang. fortsättning av rörelse efter konkurs	24
herr Sjönell (cp) ang. reformering av företagsformerna för mindre och medelstora företag	26
Svar på interpellation av herr Wikner (s) ang. bestämmelserna om utlåning av automatvapen till enskild person samt på frågor av	

	Sid.
herr Johansson i Växjö (cp) ang. villkoren för enskild persons innehav av automatvapen och fröken Wetterström (m) ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav.....	27
Svar på interpellationer av:	
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat.....	33
herr Elmstedt (cp) ang. domsagokansliernas lokalisering.....	37
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp.....	40
Interpellation av herr Dahlgren (cp) ang. skördeskadeskyddet.....	42
Utsträckt motionstid.....	44
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Agnäs (m) ang. prästs skyldighet att förrätta vigsel	44
fru Marklund (vpk) ang. ändring av bestämmelserna om prisned-satta läkemedel.....	44

Fredagen den 17 april

Meddelande ang. dagens sammanträde.....	45
Villabeskattningen.....	45
Jordbrukspolitiken.....	62
Rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester.....	90
Rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn.....	92
Bättre tillvaratagande av odlingsbar mark.....	93
Statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk.....	95
Interpellation av herr Wachtmeister (m) ang. befordringsgången för underofficerare.....	96
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Romanus (fp) ang. telefonkatalogens Stockholmsdel.....	99
herr Lindberg (s) ang. beskattningen av vattenfallsverket.....	99
herr Hedin (m) ang. åtgärder mot vissa inslag i riksutställningar...	99

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 17 april

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 34, ang. ändring i kommunalskat-telagen.....	45
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. jordbrukspolitiken.....	62
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. ändring i luftfartslagen.....	90
— nr 29, ang. kungörelse om förevisning av brandfarlig biograffilm	90

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 22, om barntillägg till folkpension	90
— nr 23, om pensionsrätt för hemmadöttrar med vårduppgifter.....	90
— nr 24, om förbättring av adoptivföräldrars ställning.....	90
— nr 25, ang. rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester.....	90
— nr 26, om en allmän tandvårdsförsäkring.....	92
— nr 27, om rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn.....	92
— nr 28, om frivillig sjukpenningförsäkring för förvärvsarbetande ålderspensionär.....	93
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. handeln med begagnade bilar, m. m.....	93
— nr 28, om obligatorisk färdskrivare på motorfordon, m. m.	93
— nr 32, om vissa åtgärder för ökad säkerhet i trafiken.....	93
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, om bättre tillvaratagande av odlingsbar mark.....	93
— nr 15, om statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk...	95
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 20, om förbud mot nyttillverkning och försäljning av icke gångbara svenska mynt.....	95
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter.....	95

Torsdagen den 16 april

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 8 innevarande april.

§ 2

Svar på fråga ang. rätt till inplacering i sjukpenningklass vid uppbärande av hemsjukvårdsbidrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om hemsjukvårdsbidrag till hustru som vårdar handikappad make är att anse som arbetsinkomst som berättigar till inplacering i sjukpenningklass.

Hemsjukvårdsbidrag som av landstinget utbetalas till vårdaren anses som inkomst av anställning för vårdaren när det gäller sjukpenningklassplacering liksom vid beräkning av pensionsgrundande inkomst. Bidraget är i detta fall skattepliktig inkomst för vårdaren. Utbetalas bidraget till den sjuke själv påverkar bidraget däremot enligt riksförsäkringsverkets prövning inte klassplaceringen för den som vårdar den sjuke. Till vem hemsjukvårdsbidraget skall utbetalas avgörs av landstinget.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):
Herr talman! Jag ber att få framföra

ett tack till socialministern för svaret på min fråga.

Då det gäller hemsjukvårdsbidrag som utgår till hustru som vårdar exempelvis en handikappad make har det rått delade meningar om huruvida detta bidrag är att anse som inkomst av anställning. Oklarheten har väl närmast berott på att ifrågavarande bidrag söks av den sjuke själv, och det är vederbörandes vårdbehov som är avgörande för bidragets beviljande. Det finns alltså inte något anställningsförhållande mellan landstinget och vårdaren som får bidrag utbetalat till sig.

Det skall tydligen ändå tolkas som om ett anställningsförhållande föreligger även ifall det är hustrun som är vårdare. Bidraget berättigar då vederbörande till inplacering i sjukpenningklass och skall då deklarerar som inkomst av tjänst enligt vad som framgår av statsrådets svar. Enda undantaget är tydligen det fall då bidraget utbetalas till den sjuke själv från landstinget. Förmodligen är det detta förhållande som skapat den ovisshet i den praktiska tillämpningen som jag har påtalat i min fråga.

Statsrådet har nu genom sitt svar bidragit till att skapa klarhet på denna punkt och jag ber att ännu en gång få tacka för svaret.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill göra det tillägget, och det framgick också av mitt svar, att landstingen fattar skilda beslut i fråga om betalningsmottagare och att detta kan få konsekvenser från socialförsäkrings synpunkt. Jag har emel-

Svar på fråga ang. det statliga stödet till inackorderingshem för narkomaner

lertid inhämtat att Landstingsförbundet har uppmärksammat problemet och att det har utfärdat en rekommendation, i vilken förbundet förordar den linje som innebär att hemsjukvårdsbidraget betalas ut till vårdaren.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag är tacksam för socialministerns sista klarläggande därför att jag tror att det också kan vara ett väsentligt bidrag till att avlägsna den ovisshet som för närvarande råder på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. det statliga stödet till inackorderingshem för narkomaner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har frågat, om jag vill lämna en redogörelse för bestämmelserna om statligt stöd till av stiftelser drivna inackorderingshem för narkotikamissbrukare.

Vården av narkotikamissbrukare ordnas inom ramen för landstingens sjukvårdande och kommunernas socialvårdande verksamhet. För att stimulera utbyggnaden av vårdresurserna har staten åtagit sig att lämna stöd i form av bl. a. anordningsbidrag och driftbidrag till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare. Driftbidrag till behandlingshem och inackorderingshem utgår med belopp motsvarande 75 procent av de styrkta nettokostnaderna för hemmets drift, maximerat till det högsta belopp per plats som staten betalar till driften av inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Statsbidrag enligt dessa grunder utgår till både kommun och stiftelse som driver inackorderingshem för nar-

kotikamissbrukare.

Den omständigheten att en stiftelse driver ett inackorderingshem befriar inte de kommuner som placerat personer på inackorderingshemmet från de uppgifter och det kostnadsansvar kommunerna har. Som förutsättning för statsbidrag till en stiftelse gäller därför enligt socialstyrelsens föreskrifter att kommunerna skall lämna förbindelse att svara för de kostnader som inte täcks av statsbidraget.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för denna redovisning.

Socialministern förstår nog att bakgrunden till min fråga är den ekonomiska kris som har drabbat just ett inackorderingshem för narkotikaskadad ungdom, nämligen Frykgården i Värmland. Detta inackorderingshem drivs av en stiftelse till vilken initiativet togs av föräldraföreningen för narkotikaskadad ungdom. Nu har den ekonomiska krisen blivit så allvarlig att man inte ens har pengar att betala ut lönerna i full omfattning.

Vårdresultatet vid inackorderingshemmet är enligt expertisen utomordentligt gott. 60 procent av de utskrivna är helt narkotikafria, ca 20 procent är under fortsatt vård och beträffande de övriga är det ovisst hur det går. Man bedriver en öppen verksamhet, man håller föreläsningar i skolorna om narkotikabrukets faror och man håller kontakt med bildningsorganisationer och ungdomsorganisationer.

Byrådirektör Nordin i socialstyrelsen, som handlägger ärendet, säger i ett uttalande att det utan tvivel behövs många fler Frykgården i Sverige. Vi skall verkligen göra allt från vår sida för att inte ekonomin skall sätta en käpp i hjulet för gårdens fortsatta verksamhet, säger byrådirektör Nordin och tillägger, att det är viktigt att Frykgår-

Svar på fråga ang. möjligheterna för ensamstående att adoptera barn

den får leva vidare.

I sin redovisning säger socialministern att statsbidraget är maximerat och att det bygger på det högsta belopp per plats som staten betalar till driften av inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Men det går ju inte att göra någon direkt jämförelse härvidlag, eftersom ungdomarna på dessa inackorderingshem inte har möjligheter till arbete i öppna förvärvslivet. Och vad jag är bekymrad för efter statsrådets svar är att det vakuum som uppstått i ekonomin är socialministern inte beredd att fylla ut genom statsbidrag; han hänvisar i stället till kommunerna. Men maximeringen är det väl ändå möjligt att rucka på när det bevisligen finns en verksamhet som har en mycket god vårdande effekt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika nämnde att bakgrunden till hans fråga är den ekonomiska krisen för Frykgården i Värmland. Jag vill därför framhålla att Kungl. Maj:t i januari i år meddelat det beslut som erfordras för driftbidrag till Frykgården för innevarande budgetår. Statens bidrag och kommunernas avgifter skall täcka kostnaderna för verksamheten vid Frykgården. Statens bidrag täcker omkring hälften av kostnaderna. Som jag har nämnt i mitt svar finns ansvarsförbindelser från respektive kommuner för de återstående kostnaderna.

Frykgården har meddelat socialstyrelsen att man har vissa ekonomiska svårigheter. Enligt vad styrelsen under hand meddelat beror detta på att likviditetssituationen för närvarande icke är tillfredsställande. Styrelsen, som hittills har betalat ut statsbidrag på 120 000 kronor för verksamheten innevarande budgetår, undersöker därför möjligheterna att snarast möjligt förskotta ytterligare bidrag inom ramen för gällande bestämmelser.

Till allra sist, herr talman, vill jag fästa herr Erikssons i Arvika uppmärksamhet på att det här är fråga om ansvarsförbindelser med kommunerna och att samma bidrag skulle utgå även om kommunerna drev liknande inackorderingshem.

Herr **ERIKSSON** i Arvika (fp):

Herr talman! Får man tolka statsrådets senaste inlägg så, att statsmakerna inte kommer att göra någon ytterligare insats utöver de bidrag som det enligt maximeringen är möjligt att lämna?

Det råder en viss oro inför situationen. Socialministern säger att det föreligger en viss ekonomisk kris, men den är ändå inte så liten utan tvärtom mycket allvarlig. Som jag nämnde har man från socialstyrelsens sida sagt att man är rädd för att gården inte skall kunna drivas i fortsättningen, om den inte får ordentligt stöd. Detta är allvarligt med hänsyn till det goda vårdresultatet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag understryker återigen att kommunerna har lämnat en ansvarsförbindelse. Här kan alltså kommunerna träda in och gör det självfallet också. Det är en viktig sida av saken, som herr Eriksson i Arvika inte får glömma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. möjligheterna för ensamstående att adoptera barn

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru **ODHNOFF**, som yttrade:

Herr talman! Herr Mundebo har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta

Svar på fråga ang. domänverkets lokalisering

för att uppnå större likhet i olika barnavårdsnämnders bedömning av ärenden rörande ensamståendes adoption.

Innan domstol beslutar i ärende om antagande av adoptivbarn skall domstolen inhämta yttrande från vederbörande barnavårdsnämnd enligt bestämmelserna i 20 kap. 6 § föräldrabalken. I dessa ärenden liksom i ärenden om medgivande att motta fosterbarn kan det förekomma att barnavårdsnämnderna har olika uppfattningar om lämpligheten för en ensamstående att ta hand om ett barn.

För att nå större likhet i barnavårdsnämndernas bedömning av ärenden om mottagande av fosterbarn ändrades barnavårdslagens 47 och 80 §§ med verkan fr. o. m. den 1 juli 1969. Ändringarna innebar dels att barnavårdsnämnderna fick befogenhet att meddela förhandsbesked om ett enskilt hems allmänna lämplighet som fosterhem, dels att den som genom förhandsbesked fått sitt hem förklarat olämpligt som fosterhem kan överklaga beslutet i högre instans. Dessa ändringar har främst tillkommit för att underlätta mottagandet av utländska barn som fosterbarn i väntan på adoption.

Det är givetvis angeläget att i vidare mån få till stånd en enhetlig bedömning i de olika barnavårdsnämnderna då det gäller ensamståendes möjligheter både att motta fosterbarn och att adoptera barn. Dessa frågor kommer att behandlas av den under förra året tillsatta fosterbarnsutredningen.

Vidare anförde

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret på min fråga.

Frågan berör bara en av de många rättsliga, ekonomiska och sociala aspekter som aktualiseras i samband med en adoption. Lagen tillåter ensamstående att adoptera, och allt flera är in-

tresserade av detta. Emellertid tycks bedömningarna i många fall vara mycket restriktiva och framför allt mycket varierande. Det finns kommuner där en ogift kvinna eller en änka vägras att ta ett adoptivbarn, medan grannkommunen i motsvarande fall säger ja. Inställningen varierar alltså mycket från plats till plats. Avgörandet vilar i stor utsträckning på en person som har direktkontakt med och kännedom om situationen. Det kan vara skiftande arbetsvillkor, skiftande metoder, skiftande värderingar eller skiftande tillgång till specialister som bestämmer resultatet.

Det är mycket önskvärt att vi kan få en större enhetlighet i bedömningarna. Därför är det tillfredsställande att fosterbarnsutredningen kommer att ta upp denna fråga. Jag känner emellertid inte till tidsplanen för denna utredning. Jag frågar mig, om man kunde tänka sig att utredningen med förtur tog upp detta problem, om man kunde tänka sig att socialstyrelsen i sina råd och anvisningar verkade för större enhetlighet i bedömningen av dessa frågor och om man kunde tänka sig att inrätta regionala adoptionsbyråer med uppgift att ge råd till tilltänkta adoptivföräldrar samt verka för större enhetlighet i bedömningen av dessa frågor. Det är angeläget för de människor det berör att bedömningen i olika kommuner är lika.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. domänverkets lokalisering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har frågat chefen för jordbruksdepartementet hur det kan vara möjligt att

Svar på fråga ang. eventuell reglering av Kalixälven

domänverket för närvarande håller på att iordningställa nya förvaltningslokaler i Solna när delegationen för utflyttning av ämbetsverk till landsorten enligt tidningsuppgifter överväger att bl. a. föreslå utflyttning av domänverket.

Med hänsyn till att domänverket fr. o. m. innevarande år hör till industridepartementet ankommer det på mig att besvara frågan.

Domänverkets lokalfråga har varit aktuell i många år. I november 1963 fick verket i uppdrag att i samråd med byggnadsstyrelsen utföra projektering avseende en ny förvaltningsbyggnad och verket erhöll samtidigt medel för bestridande av projekteringskostnaderna.

Sedan dess har riksdagen i olika omgångar anvisat medel till byggande av en förvaltningsbyggnad i Solna för domänverket. Detta skedde första gången under budgetåret 1967/68 då 7 miljoner kronor anvisades. För det nu löpande budgetåret samt för det kommande har anvisats 3,8 resp. 5,2 miljoner kronor.

Det förhållandet att delegationen för lokalisering av statlig verksamhet överväger möjligheterna att flytta en rad centrala förvaltningsmyndigheter, däribland domänverket, kan inte innebära att riksdagens beslut i fråga om verkets förvaltningsbyggnad inte skulle fullföljas. Samtidigt är det helt klart att tillkomsten av denna byggnad inte innebär något hinder för en utflyttning av domänverket om en sådan åtgärd framgent skulle beslutas. Byggnaden är av sådant slag att det inte torde erbjuda några svårigheter att i så fall använda den på annat sätt.

Vidare anförde

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för industridepartementet för svaret på min fråga.

Denna angelägenhet har väckt ett

visst intresse sedan olika tidningar publicerat ett meddelande om att delegationen för lokalisering av statlig verksamhet förbereder en eventuell utflyttning av domänverket trots att nya lokaler för verket för närvarande håller på att iordningställas på en plats några kilometer utanför Stockholms centrum. Inte minst de i detta verk anställda personerna har varit intresserade av att få veta vad som kommer att hända, men frågan har också ett mer allmänt intresse. Över huvud taget är intresset stort för en utflyttning av de statliga förvaltningsenheterna. Det är dock inte många som har flyttat ut från Stockholm; det är väl endast försvarets fabriksverk som har gjort det — det flyttade för något tiotal år sedan till Eskilstuna.

Statsrådet säger att tillkomsten av den nya byggnaden i Solna inte innebär något hinder för en senare utflyttning av domänverket till någon plats i landsorten. Jag är angelägen understryka att det är av yttersta vikt att en del av de statliga förvaltningarna flyttas ut, och jag hoppas att inte minst industriministern ser till att så sker.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. eventuell reglering av Kalixälven**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig, om jag vill medverka till att minskning av Kalixälvens vattentillflöde inte kommer till stånd.

Regeringen har uppdragit åt statens vattenfallsverk att utreda vissa frågor i samband med en fortsatt utbyggnad av statens vattenkrafttillgångar. Utredningen omfattar bl. a. Kalix älv. Resultatet

Svar på fråga ang. de statliga företagens verksamhet i Norrland

av utredningsarbetet beräknas föreligga om ett par veckor.

Efter sedvanlig remiss och beredning kommer frågan att redovisas i proposition till årets riksdag. Jag får därvid tillfälle att ange mitt ställningstagande till den av herr Stridsman väckta frågan om Kalixälvens vattentillflöde.

Vidare anförde:

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Jag konstaterar att svaret inte helt oväntat inte innebär något direkt besked. Statsrådet hänvisade till att det pågår ett utredningsarbete som beräknas vara klart om två veckor.

Länsstyrelsen i mitt hemlän har också under denna vecka i en skrivelse till vattenfallsstyrelsen begärt besked i frågan om utbyggnad eller överledning. Det vore mycket bra om vi snabbt kunde få ett besked, så att en ny inflammerad Vindelälvsdebatt kunde undvikas.

Det är ingen mening med att nu åberopa alla de remissvar som lämnats på riksplanel beträffande detta ärende. Låt mig i stället säga att man på läns-håll hyser mycket stor oro för de följdverknningar som en överledning i detta sammanhang kan åstadkomma. Statsrådet Wickman sade i sitt svar att frågan efter sedvanlig remiss och beredning kommer att redovisas i proposition till årets riksdag. Låt mig därför slutligen ställa två mycket korta frågor beträffande remissförfarandet. Innebär detta att regeringen kommer att inhämta länsmyndigheters, berörda kommuners och ortsbefolkningens inställning till överledningsprojektet? Och vilken hänsyn kommer regeringen att ta till och vilken betydelse kommer regeringen att tillmäta dessa parter inställning vid fattande av beslutet?

” Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag trodde att herr talman skulle göra en konstitutionell kommentar till de två sista frågorna. Låt mig emellertid besvara dem direkt.

När jag säger att det skall bli ett remissförfarande i sedvanlig ordning menar jag också detta. Därvid kommer självfallet också länsstyrelsen i Norrbottens län och de berörda kommunerna att höras.

Den andra frågan — vilket ställningstagande som kommer att göras i frågan och vilken vikt olika faktorer kommer att tillmätas — är av den typen att herr Stridsman inte kan räkna med att få något annat svar än att han kommer att kunna få besked härom i den proposition, som kommer att läggas på riksdagens bord någon gång i juni månad.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Jag vill bara understryka beträffande det sista som statsrådet Wickman sade om de remissvar som kommer att avlämnas från länsmyndigheten, kommuner och ortsbefolkning, att regeringen bör tillmäta just dessa yttranden mycket stor betydelse. Jag hoppas att regeringen kommer att göra det innan den tar slutlig ställning i frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. de statliga företagens verksamhet i Norrland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Burenstam Linder har frågat mig, om jag anser att de statliga företagen på ett tillfredsställande sätt bidragit till att hindra en försvagning av den norrländska ekonomin.

De statliga bolag som har sina verk-

Svar på fråga ang. de statliga företagens verksamhet i Norrland

samheter helt eller till betydande del förlagda till Norrland, alltså LKAB, ASSI och Norrbottens Järnverk, har genom sina bidrag till sysselsättningen en utomordentlig betydelse för ekonomin i olika delar av Norrland. Det rådande sysselsättningsläget inom stödområdet är emellertid generellt sett inte tillfredsställande, och jag kan följaktligen i dagsläget inte anse att vare sig statsägda, kooperativa eller privatägda företag har i tillräcklig mån bidragit till den norrländska ekonomins utveckling.

Vidare anförde:

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Det är riktigt att det är många samverkande faktorer som förklarar de svårigheter som finns i det norrländska näringslivet för närvarande, men jag anser ändå att industriministern i sitt svar inte tillräckligt beaktade vissa frågor som jag vill fästa uppmärksamheten på.

Den omfattande satsning som under de senare åren har skett på statligt företagande har till mycket liten del varit inriktad på att stödja Norrland, den del av landet där det verkligen föreligger behov av ett aktivt nyföretagande. Detta faktum rimmar mycket illa med den långa raden av socialdemokratiska uttalanden om hur viktiga de statliga företagen är för att trygga sysselsättningen i Norrland. Jag har här en förteckning på en hel lång rad uttalanden, som verkligen rimmar mycket illa med verkligheten.

I själva verket beror en hel del av sysselsättningssvårigheterna i Norrland på att de statliga företagen inte har lyckats upprätthålla sysselsättningen i tillfredsställande grad. För att belysa detta vill jag nämna några sifferuppgifter.

Antalet anställda i statliga företag i Norrland har under 1960-talet minskat

från ungefär 45 000 till 34 000, d. v. s. en nedgång med 11 000 eller 25 procent av det totala antalet. Samtidigt har enskilt näringsliv expanderat, så att antalet anställda inom industrin i Norrland under motsvarande period har ökat från 99 000 till 107 000.

Det har alltså skett en uppgång i det totala antalet anställda inom industrin i Norrland trots en väsentlig nedgång i antalet anställda inom de statliga företagen. Detta innebär att den del av de industrianställda i Norrland som är sysselsatta i statliga företag har minskat från ungefär 45 till cirka 30 procent. Slutligen har statliga företag, herr industriminister, knappt 200 000 anställda i landet som helhet. Den del av dessa som är sysselsatt i Norrland har under denna 10-årsperiod minskat från ungefär 22 till cirka 17 procent.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det gläder mig att herr Burenstam Linder börjar ikläda sig Hans Hagnells kappa. Jag hoppas att herr Burenstam Linder kommer att göra det även i andra frågor än när det just gäller kraven att de statliga företagen i Norrland skall vara mera expansiva.

Men, herr Burenstam Linder, vi skall vara litet försiktiga med denna statistik. Den minskning i antalet anställda vid de statliga företagen, som herr Burenstam Linder åberopade, gäller helt de statliga affärsverken, framför allt Vattenfall och domänverket. Det är där den största nedgången har förekommit. Och jag tror väl inte att herr Burenstam Linder menar att det vore riktigt av domänverket att driva en annan politik när det gäller skogsbrukets rationalisering än den som generellt drivs i skogsindustrin.

Detsamma gäller Vattenfall. När vattenkraftutbyggnadsarbetena nedgår är det ganska naturligt att sysselsättningen i Vattenfall också minskar. Det kan

Svar på fråga ang. de statliga företagens verksamhet i Norrland

knappast tas som intäkt för något område om statligt företagande som sådant.

Beträffande industriföretagen — LKAB, ASSI och NJA som är de helt dominerande — har sysselsättningen under de senaste tio åren varit i stort sett oförändrad. Visserligen har det förekommit en icke oväsentlig nedgång vid LKAB, men samtidigt har det skett en ökning i ASSI och, framför allt, NJA.

Vad beträffar inriktningen av vårt fortsatta arbete kommer utvecklingen att visa den prioritering som vi ger de statliga företagens expansion i Norrlandslänen. Redan fattade beslut rörande investeringsprogrammen i ASSI och NJA innebär en satsning på i runt tal 600 miljoner kronor. Det är en satsning som visar vår vilja att bevara och stärka de statliga företagens ställning i Norrbotten.

Vad slutligen gäller jämförelsen mellan statliga och privata företag i Norrbotten, som här är det intressantaste länet, så svarar de statliga företagen för drygt hälften av den totala industriella sysselsättningen där. Man kan därför säga att läget i Norrbotten inte bara skulle vara allvarligt utan förtvivlat från den industriella sysselsättningens synpunkt, om vi inte hade haft de statliga företagen.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Ja, herr industriminister, visst finns det förklaringar till varför det ena eller det andra företaget har minskat antalet anställda, men jag tycker att det vore roligt att litet oftare få höra industriministern erkänna att det kan erbjuda väl så stora sysselsättningsproblem att vara anställd i ett statligt företag. Det vore bra om vi fick höra det litet oftare.

Vad beträffar nyföretagandets inriktning kvarstår att det har varit en omfattande nybildning av statliga företag, mer eller mindre på löpande band, men

den har hittills i mycket liten grad inriktats på det område där det verkligen finns ett starkt behov av att försöka öka sysselsättningen med olika metoder. Jag kommer väl ihåg den debatt som vi hade om SVETAB i höstas. Vi ville då att detta bolags verksamhet skulle inskränkas till att gälla Norrland, någonting som industriministern inte var intresserad av.

Det kvarstår dock att de siffror jag angav visar utvecklingen under 1960-talet. Herr Wickman gör på nytt en serie uttalanden. Vi har förut hört många sådana uttalanden, men kvar står dock de siffror som visar vilken väg de statliga företagen styrt under 1960-talet.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Jag tycker att herr Burenstam Linders intresse för de statliga företagen i Norrland, enkannerligen Norrbotten, är en aning hycklande. Varför skall vi inte nämna anledningen till nedgången i affärsverkens sysselsättning, eftersom det är den som helt dominerar bilden. Det är icke de statliga industriella företagens utveckling som varit negativ från sysselsättningssynpunkt; det gäller uteslutande domänverket och Vattenfall.

Vad slutligen SVETAB beträffar har mig veterligen hittills bara en nyetablering blivit offentliggjord. Det gäller ett principbeslut — den konkreta innebörden av nyetableringen är ännu inte klar. Det gäller emellertid Kramforsregionen, närmare bestämt Marieberg. Det är alltså en klar Norrlandsatsning och de kommande besluten, som kommer att kunna offentliggöras inom loppet av någon eller några månader i fråga om SVETAB, gäller just Norrlandslänen.

Att jag i diskussionen här i riksdagen om SVETAB för ett år sedan avvisade oppositionens krav på att SVETAB enbart skulle inrikta sin aktivitet på Norrland berodde inte på något bristande intresse för sysselsättningen i Norr-

Svar på fråga ang. föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel

land. Tvärtom berodde det på att förutsättningen för SVETAB att driva en aktiv verksamhet just i Norrland var att ha ett så pass brett underlag som en aktivitet också i andra delar av landet kunde lämna.

Herr **BURENSTAM LINDER** (m):

Herr talman! Är det inte så, herr talman, att socialdemokraternas och herr Wickmans övertro på vad man skulle kunna åstadkomma med hjälp av statliga företag är en viktig anledning till att man inte bedrivit en så pass energisk lokaliseringspolitik som annars skulle ha varit fallet. Den likgiltighet, ja nonchalans, med vilken man från socialdemokratisk sida betraktar praktiska företagsproblem återspeglas i den verksamhet som herr Wickman är ansvarig för i Norrland. Denna nonchalans kanske också är förklaringen till att man på en del företag håll — om man får tro opinionssiffror — fått ett ganska ringa förtroende för den politik som industridepartementet bedriver, ett förtroende som är väsentligt lägre än för ett annat statsråd.

Jag vill upprepa att parallellt med utvecklingen under 1960-talet har enligt de siffror jag angav skett en ökning i antalet industrianställda i Norrland, som har varit så stor att det mer än väl har uppvägt den nedgång som har skett inom den statliga företagssektorn.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet **WICKMAN**:

Herr talman! Det är självklart att den privata industrin, som är den helt dominerande industrin i detta land, skall bidra till en ökad industrialisering av Norrlandslänet. Just detta är ett väsentligt element i hela vår lokaliseringspolitik och har varit det under hela 1960-talet. Det vore att karikera utvecklingen om man säger att det föreligger en motsättning mellan försöken att å ena sidan effektivisera och ex-

pandera de statliga företagen i lokaliseringspolitiskt syfte och å andra sidan arbeta samtidigt med de privata företagen i samma syfte. Vi kommer säkerligen att kunna redovisa ett gott resultat, ty jag vet att det kommer att ske en betydande ökning i den privata industrins lokaliseringsaktivitet liksom också i de statliga företagens expansion.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**, som yttrade:

Herr talman! Fru Mogård har frågat mig, om jag anser att konsumenterna av tvätt- och diskmedel blir tillfredsställda informerade om ingredienserna i medlen, med särskild hänsyn till deras miljöskadliga effekt, och om jag, om så inte är fallet, ämnar vidta åtgärder så att föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel kan utfärdas.

Frågan om varudeklaration på tvättmedelsförpackningar behandlades av riksdagen under hösten 1969. Därvid underströks de stora svårigheter som föreligger att utforma en varudeklaration så att den verkligen kan väntas leda till ett positivt resultat från miljövardssynpunkt. Samtidigt betonades det önskvärda i en ökad information till konsumenterna om näringsproblemen. Det framhölls vidare att arbete pågick inom varudeklarationsnämnden på att få fram en frivillig varudeklaration beträffande tvättmedel, där också sådana beståndsdelar som var av betydelse från

Svar på fråga ang. föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel

miljövårdssynpunkt redovisades. Resultatet av detta arbete borde enligt riksdagen avvaktas innan andra åtgärder övervägdes.

Jag vill erinra om att miljökontrollutredningen har till uppgift att lägga fram förslag om uppgiftsskyldighet för tillverkare m. fl. om användningen av miljöfarliga ämnen. Några åtgärder från min sida är därför inte nu aktuella.

Vad gäller frågan om information till allmänheten rörande tvättmedlen vill jag erinra om att konsumentinstitutet rekommenderat en tvättmetod, som innebär en kombination av syntetiska tvättmedel och tvålvtättmedel. Denna metod ger god tvätteffekt samtidigt som fosfatmängden reduceras med $\frac{2}{3}$ jämfört med om enbart syntetiskt tvättmedel används. Jag vill också nämna att naturvårdsverket och konsumentinstitutet avser att ge ut ett informationsblad rörande tvättmedel. Vidare planeras en informationsfilm om tvättmedelsproblemen.

Vidare anförde:

Fru **MOGÅRD** (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret, som jag självfallet inte är särskilt nöjd med.

Naturvårdsverkets chef har uttalat att det är helt önskvärt att de människor som är nöjda med den tvätteffekt som fosfatfria medel ger, också använder dem. Jag skall inte här ta upp det misstag han begår när han tror att hög fosfathalt automatiskt ger bäst tvätresultat utan utgår från att han och statsrådet Bengtsson medger att konsumenterna kan göra en miljöinsats genom att välja mindre miljöfarliga tvätt- och diskmedel.

Men det är självklart att konsumenterna då måste ha information. En fullgod information ges i dag av ett par tvättmedelstillverkare som har fullständig innehållsdeklaration på sina pro-

dukter, och jag trodde att konkurrensen, om inte annat, skulle driva fram en innehållsdeklaration över hela linjen. De övriga företagen har emellertid visat föga intresse för konsumentupplysning.

Ett företag meddelar på paketet att fosfathalten sänkts med $\frac{2}{3}$, vilket ju är en helt värdelös upplysning så länge man inte talar om från vilken nivå man sänkt.

I dagarna har man lanserat två nya medel. Det ena reklameras under rubriken »Vår insats för miljövården» och anges vara fritt från fosfater och perborat, men vilka ingredienser det i stället innehåller upplyser man inte om. Beträffande det andra medlet talar man om att fosfatet inte ingår och upplyser även om ingredienserna men har inga mängdangivelser. Som bekant är det även andra ämnen än fosfater som är diskutabla — i varje fall omdiskuterade — och ingenting säger att inte fler blir det. Konsumenterna har rätt att få reda på vad de köper.

I Finland har man nu, om vi skall tro en uppgift i Hufvudstadsbladet den 29 mars, fått till stånd en frivillig överenskommelse mellan de miljöansvariga myndigheterna och tvättmedelsindustrin om att tvättmedelsförpackningarna skall förses med uppgifter om vad medlen innehåller. Här i landet tycks en sådan överenskommelse inte vara möjlig inom rimlig tid.

Jag kan för min del inte finna något bärande skäl för att det inte skulle införas skyldighet att ha innehållsdeklaration på paketet. Jag kan inte heller finna att jordbruksministern har framlagt några bärande skäl. Livsmedelsstadgekommittén, som ju nyligen framlagt ett betänkande, har föreslagit en obligatorisk innehållsdeklaration av livsmedel. Skall jag fatta jordbruksministerns svar så, att vi inte heller på det området kommer att få en innehållsdeklaration som är obligatorisk?

Svar på fråga ang. föreskrifter om enhetlig innehållsdeklaration för tvätt- och diskmedel

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag vill fästa fru Mogårds uppmärksamhet på att vi för närvarande inte har någon lagstiftning, med vars hjälp vi kan tvinga fram en deklARATION. Så länge vi inte har det har vi bara att frivilligt träffa överenskommelser med fabrikanterna om att de på sina förpackningar skall ange vad dessa innehåller.

Jag har tillsatt en utredning, miljökontrollutredningen, som arbetar fördömligt snabbt. När den lägger fram sitt förslag får vi i vår hand en möjlighet att tvinga fram en deklARATION.

Det är riktigt att man i Finland har träffat en överenskommelse av detta slag. Jag kanske borde nämna att Finland har en lagstiftning, genom vilken man skulle kunna tvinga fram deklARATIONER. I Finland betraktas nämligen tvättmedlen som livsmedel. Emellertid har man inte tillämpat lagen utan har en frivillig överenskommelse, som egentligen inte går så långt som den frivilliga överenskommelse som Sverige har lyckats få till stånd mellan naturvårdsverket och tvättmedelsfabrikanterna. Ett av företagen i Finland, nämligen KF, har gått in för en totaldeklARATION — det har också KF här i Sverige gjort — och övriga tvättmedelsföretag i Finland väntas följa efter. Det har de inte gjort helt hos oss.

Jag kan alltså för dagen inte ge fru Mogård något annat svar än att så länge vi inte har en lag, med vars hjälp vi kan tvinga fram en sådan här deklARATION, är vi hänvisade till frivilliga överenskommelser. Enligt min mening har vi också gjort vissa framsteg. Det är emellertid en utomordentligt komplicerad fråga; det framgick ju av den mera nyanserade delen av fru Mogårds anförande att det inte är så enkelt att klara ut vilka ingredienser som är bra eller dåliga från miljövårdssynpunkt.

Varudeklarationsnämnden, som försö-

ker åstadkomma en frivillig varudeklARATION på detta område, säger att det är mycket svårt att få fram effektiva testmetoder, med vilka man kan avgöra huruvida ett tvättmedel är miljövänligt eller inte. Man arbetar emellertid för högtryck. Jag vill också säga att så långt det ankommer på mig lovar jag att vi skall få fram miljövänliga tvättmedel med hjälp av den lagstiftning som nu förbereds.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Jag vill erinra jordbruksministern, ifall han tillfälligtvis har glömt det, om att denna diskussion långt ifrån är ny. Hur länge skall vi säga att vi tyvärr inte har några hjälpmedel i vår hand? Vi kan väl inte till den grad vara slavar under den lagstiftning som finns att vi inte kan stif- ta nya lagar — på ett område som vi väl känner till, där vi vet att en produkt är skadlig?

Fosfathalten i tvättmedlen varierar mellan 0 och 60 procent och i maskindiskmedlen mellan 6 och 59 procent. Det har invänts — jag kallar dem som invänder obotfärdiga — att dessa siffror är ointressanta, medan det intressanta skulle vara den fosfatmängd som rinner ut i avloppen. Men det måste rimligtvis finnas något samband mellan det ena och det andra.

I Finland tycks man vara nöjd med att deklARERER innehåll. VarudeklARATIONSNÄMNDEN sägs sedan ganska lång tid arbeta för högtryck. Här har i alla fall en hemtidskrift på nolltid gjort en undersökning och framlagt just de uppgifter om fosfatmängden per kilogram tvätt som naturvårdsverkets chef under ett tidigare skede, i höstas och i somras, påstod vara knutpunkten i det hela.

Det finns flera kommuner som uppmanar sina invånare att tvätta fosfatfattigt. Det vore väl i alla fall önskvärt att vi fick en enhetlig information

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel

över hela landet, som kunde ge oss en mindre fosfatmängd som resultat.

Jag kan inte förstå vad det finns för skäl att inte införa skyldighet för alla fabrikanter att tala om för konsumenterna vad deras tvätt- och diskmedel innehåller. KF:s styrelse framhöll förra året att en sådan skyldighet skulle vara ett logiskt inslag i den önskvärda informationen. Det är naturligtvis logiskt att låta de miljöintresserade människorna göra sin insats. När fabrikanterna inte frivilligt kommer på idén att ge den information som konsumenterna har rätt att kräva — och många kräver i dag sådan information — måste samhället föreskriva skyldighet för dem att göra det. I andra sammanhang är socialdemokrater inte rädda för regleringar även i ganska små detaljer. Vilket är det verkliga skälet till att man i detta fall hela tiden skjuter frågan framför sig?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag förstår inte vilka invändningar fru Mogård har mot min uppläggning av denna fråga.

Förra året tillsatte jag en utredning, miljökontrollutredningen, som har till uppgift att skyndsamt sätta i mina händer instrument så att jag kan tvinga fram en sådan här deklARATION. Jag kan inte förstå att man kan handla på annat sätt i denna fråga än i alla andra. Man måste ha en lagstiftning och en författning innan man kan vidta tvingande åtgärder. Jag hoppas att kommittén snabbt kan framlägga förslag — det har den lovat mig. Vi har alltså gjort vad vi kunnat för att skynda på denna fråga.

Nu är vi emellertid hänvisade till frivilliga överenskommelser. Det är naturligtvis en temperamentsfråga hur man umgås med den människa med vilken man skall träffa en frivillig överenskommelse. Jag anser att vi har lyckats med vissa företag men inte med andra,

och jag har ingenting emot att man gör rekommendationer och ber alla människor att tvätta med KF:s tvättmedel om de är mer miljövänliga. Några obligatoriska åtgärder kan samhället emellertid inte föreskriva innan vi får den lagstiftning som jag har beställt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Mogård har frågat mig om några initiativ för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel kan väntas under året.

Som redovisats i flera olika sammanhang pågår samarbete mellan naturvårdsverket och tvättmedelsbranschen för att få fram miljövänligare tvätt- och diskmedel. Som resultat av detta arbete har under 1969 två av de större tillverkarna sänkt fosfathalten i huvuddelen av sina produkter med ca 15 procent. Vidare har under hösten 1969 två nya tvättmedel med låg fosfathalt introducerats på marknaden. Fortsatt arbete pågår för att få fram ersättningsmedel för fosfaterna. Ett sådant medel är NTA som redan används i vissa tvättmedel. Omfattande undersökningar rörande detta medels verkningar har bedrivits under de senaste åren. Naturvårdsverket räknar med att resultatet av dessa undersökningar skall föreligga under våren. I dagarna har vidare ett nytt tvättmedel kommit ut på marknaden, vilket är helt fritt från fosfater.

I fråga om diskmedlen vill jag framhålla att de s. k. handdiskmedlen inte innehåller fosfater. Däremot förekom-

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel mer relativt höga fosfathalter i flera maskindiskmedel. Problemet med fosfaterna i diskmedel har hittills inte på långt när varit av samma storlek som i fråga om tvättmedel. De åtgärder som hittills vidtagits har därför i huvudsak avsett tvättmedlen. Naturvårdsverket kommer nu att ta upp frågan om en sänkning av fosfathalten också i maskindiskmedlen.

De åtgärder som hittills vidtagits för att sänka fosfathalten i tvättmedel har genomförts helt inom ramen för ett frivilligt samarbete mellan naturvårdsverket och tvättmedelsbranschen. Några möjligheter att ingripa med tvångsåtgärder finns inte enligt nuvarande lagstiftning. Hela frågan om lagstiftning mot miljöskadliga ämnen och produkter utreds emellertid för närvarande av miljökontrollutredningen. Vissa förslag från utredningen torde vara att vänta i år.

Vidare anförde:

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern också för detta svar.

Enligt dåvarande statens vatteninspektion var fosfat innehåll i tvättmedlen det mest betydelsefulla problemet från vattenvårdssynpunkt. Detta uttalande gjordes i början på 1960-talet. Inspektionen tog initiativet till den s. k. detergentkommittén, som bildades kring årsskiftet 1965—1966. Man har nu samrått inom denna kommitté under närmare fem år. Resultatet är inte överväldigande. Anledningen till att samrådet och de frivilliga överenskommelserna framskrider så oerhört långsamt är svårförståelig. Det är emellertid tankeväckande att en tvättmedelstillverkare — som mycket riktigt inte heller kommit på tanken att innehållsdeklamera sina produkter — i en intervju i tidningen Vi i oktober 1969 uttalar att fosfatens roll i vattenförstöringen inte är helt klarlagd!

Vi väntar nu på naturvårdsverkets rekommendation av NTA eller annan ersättning för fosfaterna. Borde vi inte medan vi avvaktat detta ha gjort något åt fosfaterna? Måste vi inte nu försöka få stopp för fosfathalter på upp till 50—60 procent? Skall vi bara finna oss i att våra vatten blir än mer förstörda medan man med lämpor försöker få vissa fabrikanter att ta reson?

I januari i år besökte amerikanska och kanadensiska naturvetare Sverige och träffade därvid representanter för både forskning och tvättmedelsindustri. Ordföranden i den kanadensiska regeringens naturvårdskommitté skriver i en rapport av den 16 februari följande: »Det är uppenbart att tvättmedelsindustrin inte inser hur brådskande åtgärder som fordras.» Han kräver totalt stopp för allt fosfat i tvättmedel, om möjligt senast 1972, och dessförinnan indragning av alla produkter med mer än 25 procent fosfathalt senast sommaren 1970.

USA:s närmaste motsvarighet till vårt naturvårdsverk uppmanar tvättmedelsindustrin att omedelbart sänka fosfathalten till lägsta möjliga nivå och anser att ett totalt utbyte av fosfat mot miljövänligare ingredienser bör ske så snart som möjligt.

Inspirationen till dessa hårda tag lär man ha fått i Sverige. Kan inte också vi bli litet inspirerade och äntligen sätta stopp för en miljöförstöring, till vilken en viktig orsak är känd och mot vilken omedelbara åtgärder är möjliga, ja länge varit möjliga?

Det uttalas i statsrådets svar att det föreligger stora svårigheter att lagstifta i denna speciella fråga. Den måste tydligen ses i ett vidare sammanhang. Vi har emellertid ändå kunnat utfärda bestämmelser om maximering av svavelhalten i eldningsolja. I Västtyskland har man lagstiftat mot hårda tensider. I detta avseende har vi som väl är lyckats få till stånd en frivillig överenskommelse.

Svar på fråga ang. åtgärder för att nedbringa fosfathalten i tvätt- och diskmedel

Vad är det som är så speciellt med tvätt- och maskindiskmedel? Kan inte denna fråga brytas ut? Vi har inte råd att vänta och att låta vattnet undergå en fortsatt nedsmutsning. Jordbruksministern sade att han inte kunde förstå mina invändningar mot hans uppläggning av hans tidigare lämnade svar. Min enda invändning är att vi inte har råd att vänta längre. Det är bråttom!

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**:

Herr talman! Om vi hade minskat svavelhalten i eldningsoljan så att man inte hade kunnat elda med denna, är jag inte så säker på att konsumenterna hade uppskattat oss. Ett tvättmedel skall ändå ha en viss tvätteffekt. Det måste man tänka på när man diskuterar denna fråga.

Vad jag vill framhålla är emellertid att man inte skall underskatta det som gjorts på frivillighetens väg i fråga om tvättmedlen. Fru Mogård råkade själv omtala att man ändå hade lyckats träffa en överenskommelse, nämligen om övergång från hårda till mjuka tensider. Det skedde alltså efter frivillig överenskommelse.

Man har sedan gått vidare på denna väg. Två företag har sänkt fosfathalten i sina tvättmedel med i genomsnitt 15 procent under 1969. Vidare har det tillkommit två nya tvättmedel, baserade på en blandning av syntetiskt tvättmedel och tvåltvättmedel, med mycket låg fosfathalt under hösten 1969. Tillverkarna har nu utfäst sig att lämna naturvårdsverket en årlig redogörelse över den totala mängden försålda fosfater och andra ämnen i tvätt-, disk- och rengöringsmedel. Den överenskommelsen är mycket bättre än den finländarna har träffat.

Herr talman! Det vore mycket mer att tillägga, men här gäller det en enkel fråga och jag nöjer mig därför med det sagda.

Fru **MOGÅRD** (m):

Herr talman! Jag hade just med tillfredsställelse noterat att jag sluppit höra det vanligaste argumentet, nämligen att det inte går att tvätta utan att ha en mycket stor kvantitet fosfat i tvättmedlet. Det argumentet måste väl ändå komma ur bruk någon gång. Vi har i dag tvättmedel med 6, 10, 25, 49 procents fosfathalt. Det är inte husmödrarna som påstår att de måste ha 36 eller 49 procents fosfathalt i tvättmedlet. Det är inte fosfathalten som betyder något, utan det är den totala sammansättningen. Jag tycker att jordbruksministern skall vända sig till tvättmedelsfabrikanterna och diskutera denna sak. Det är en mycket viktig fråga.

Sedan har jag alls ingenting emot frivilliga överenskommelser. Tvärtom tycker jag att det är högst önskvärt att träffa sådana. Men jag anser att samhället inte skall finna sig i att man skjuter på ett avgörande med den motiveringen att vi håller på att träffa en frivillig överenskommelse, när vi aldrig någonsin, eller i varje fall inte inom rimlig tid, kommer fram till ett resultat.

Slutligen har jordbruksministern nu två gånger med stolthet talat om den 15-procentiga sänkning av fosfathalten som skett. Men då skall vi komma ihåg att man har sänkt 15 procent av t. ex. 60 procent, vilket inte innebär att man skall dra 15 procent från 60 procent.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**:

Herr talman! Jag ber om överseende för att vi drar ut på tiden, men tendensen att göra interpellationer av enkla frågor är mycket besvärande.

Ett bra tvättmedel skall självfallet ha god tvätteffekt. Jag är emellertid inte tekniker och kan därför inte avgöra vad ett tvättmedel skall innehålla för att det skall ha god tvätteffekt, men den saken ingår i de studier man gör. Tvättmedlen skall sammansättas så att de blir så miljövänliga som möjligt, samtidigt som

Svar på fråga ang. åtgärder för att tillvarata stormfälld skog

de har god tvätteffekt. Det är en ambition som vi inte kan ge efter på.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. åtgärder för att tillvarata stormfälld skog

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har frågat om jag med anledning av höstens stormfällning avser vidtaga några ytterligare åtgärder som gör det möjligt för svensk skogsindustri att rädda ansenliga värden åt svenskt skogsbruk.

Eftersom herr Lothigius' fråga gäller om jag avser vidta ytterligare åtgärder anser jag det inte nödvändigt att rekapitulera vad som har hänt från det stormfällningarna skedde fram till den dag frågan ställdes. Jag vill omtala att Kungl. Maj:t därefter i fredagens konselj anslog 3 miljoner kronor för bidrag till åtgärder mot befarade insektsjärjningar inom de stormhärjade områdena. Några åtgärder härutöver förbereder jag för närvarande inte.

Vidare anförde:

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min fråga. Jag tycker emellertid att man i departementet borde ha givit statsrådet ett besked om vad frågan egentligen innebär, så att jag sluppit det egendomliga svar som jag nu fått.

Situationen är den att vi i höstas hade en stormfällning som kostade landet ungefär 1,2 miljarder kronor. Ungefär hälften av denna skog har vi kunnat röja undan. Det finns sålunda över en

halv miljard kronor som ligger kvar ute i våra skogar. I höstas och på nyåret vidtogs vissa åtgärder, t. ex. statsgaranterade lån till skogsägarna för att de skulle kunna ta hand om den stormfällda skogen, lagra den i viss mån och leverera den till skogsindustrin. Men detta har inte hjälpt. Endast en del av de pengar som finns har kunnat utnyttjas. Vi har inte kunnat ta hand om skogen på rätt sätt.

Från skogsindustrisidan har vi då försökt informera både jordbruksdepartementet och industridepartementet om denna fråga, och vi har hos riksbanken begärt krediter för att samla ihop den stormfällda skogen och därmed klara skogsägarnas svåra situation. Detta har inte lyckats. Därför ställer jag nu frågan: Finns det utrymme, och vilket intresse har statsmakterna för att ge oss krediter, så att vi kan klara upp den nuvarande situationen? Det finns det tydligen inte. Vi hade behövt 40—50 miljoner kronor från investeringsfonden som vi skulle kunna utnyttja för att med vår maskinella utrustning lagra skog inom skogsindustrin, vattenbegjuta den och kunna klara den till nästa säsong.

Det hade varit riktigt icke minst nationalekonomiskt att hjälpa till att klara denna situation. Tekniska skador, fördyrad avverkning, fördyrad återväxt och för tidig avverkning kommer att kosta 250 miljoner kronor enligt de beräkningar som gjorts. Då lämnar man 3 miljoner kronor för att klara skadeinsektsjärjningar. Det är inte tillfredsställande, och jag hade väntat mig ett klart besked om att man är beredd att tillsammans med skogsindustrin hjälpa till att klara situationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag svarade på den fråga herr Lothigius ställde. Om det gällde krediter är det finansministern som

skall svara på frågan. Han har redan svarat på den punkten, och jag har ingenting att tillägga därvidlag.

De kreditgarantier vi har lämnat behöver man inte använda hos sågverken. Det kan mycket väl gå till så att den enskilde skogsägaren får kreditgarantier och har virket hos sågverket, så att man på det sättet kan rädda det. Men vi kan inte gå ut och säga att man i första hand skall ge lån åt skogsägarna. Vi lämnar garantier. Vi är alltså borgensmän, och då får man försöka låna pengar precis som alla andra. Helt utan möjlighet att få lån är man inte. Vi följer denna fråga vecka efter vecka och ser att man så småningom kan få lån där vi har lämnat garantier. Det är i regel jordbrukare och skogsägare som har stora affärer med bankerna. De är goda bankkunder, och bankerna har intresse av att låna ut pengar till dem.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Herr statsrådet sade att finansdepartementet egentligen skulle svara på en sådan fråga. Jag har faktiskt vänt mig till industridepartementet i detta ärende, som upplyst att man därifrån fört över frågan till jordbruksdepartementet som redan hade tagit upp densamma. Det är jordbruksdepartementet som har givit krediterna till jordbrukarna, krediter som icke har utnyttjats därför att man inte kunnat få pengar från bankerna. Det är endast en ringa del av dessa 20 miljoner kronor som i dag utnyttjas. Då gäller det att försöka samarbeta mellan svenskt näringsliv och olika departement för att klara den uppkomna situationen. Det gäller mycket stora värden för hela vårt land. Den hjälpen har vi inte fått.

Jag tycker att vi behöver kraftfullare tag och större förståelse för vad problemen gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. verksamheten vid Kolleberga skogsskola

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Nilsson har frågat om jag vill redogöra för hur verksamheten vid Kolleberga skogsskola kommer att bedrivas efter den 1 juli 1970.

Skogsskoleutbildningen vid Kolleberga skogsskola upphörde under år 1969. Härefter har vissa kurser anordnats vid skolan. Dessa kurser kommer att slutföras till den 1 juli i år. Byggnadsstyrelsen undersöker f. n. hur skolbyggnaderna skall kunna användas därefter.

Vidare anförde

Fru NILSSON (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengtsson för svaret på min fråga. Anledningen till att jag ställt den är att jag har fått reda på att man vid Kolleberga skogsskola inte har fått någon som helst information om anläggningens vidare användning efter den 1 juli i år. Man har på grund härav hyst farhågor för att verksamheten där helt skulle upphöra i och med att den kursverksamhet som nu bedrivs kommer att avslutas nämnda datum. Även om den skogligen utbildning som tidigare har ägt rum vid Kolleberga skall bedrivas på annat håll, vore det enligt min mening ett stort slöseri med resurser att inte på något sätt använda sig av denna institutions möjligheter även i fortsättningen.

Jag väckte vid förra årets riksdag en motion i ärendet, vari jag förordade att skolan skulle användas för undervisning i miljövard. Vid behandlingen av motionen i jordbruksutskottet hänvisade man till utredningar på området och avstyrkte motionen.

Jag kan emellertid inte se bort ifrån att Kolleberga besitter enastående goda

Svar på fråga ang. rotvältor i stormfälld skog

förutsättningar i detta avseende. Var inom södra Sverige finner man ett område med motsvarande variationsrikedom i fråga om studieobjekt och exkursionsmål? Var finner man en institution med samma grundutrustning i fråga om lokaler och demonstrationsytor? När skogsinstitutet inom kort övertar skogsskolornas roll, kommer viss personal att bli överflödig. Denna personal skulle med stor fördel kunna medverka i miljövårdsundervisningen.

När man betänker att mycket stora utbildnings- och fortbildningsproblem framöver kommer att pocka på sin lösning inom miljövårdsområdet i hela dess vidd — det gäller t. ex. lärargrupper, kommunalmän, föreningsfolk, husmödrar och företagens folk — framstår det ännu tydligare att detta är ett objekt, som inte kan stå outnyttjat. Jag tolkar statsrådets svar så att möjligheterna till användning på nämnda sätt inte är uteslutna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. rotvältor i stormfälld skog

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat om jag är beredd att ta initiativ till att arbeten igångsätts för att välta tillbaka de många rotvältor som efter föregående års stormfällning utgör en stor fara i skogarna.

Arbetet med att välta tillbaka de många rotvältor som finns i skogarna efter stormarna hösten 1969 är ofantligt, eftersom det är fråga om ca 150 miljoner stammar som skadats av stormen. Det är därför inte möjligt att vidta generella åtgärder. Däremot är det

nödvändigt att göra något åt rotvältor som finns i närheten av skolor, lekplatser och andra områden som frekventeras av allmänheten. Inom dessa områden vidtar domänverket på sina marker behövliga åtgärder för att undanröja riskerna för allmänheten. Liknande insatser görs av markägande kommuner, bolag och enskilda. Beträffande sådana områden av detta slag inom vilka åtgärder ej vidtas av markägarna förbereder skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna insatser för att undanröja farorna.

Som framgår av vad jag sagt har initiativ redan tagits till sådana åtgärder som herr Jonasson efterfrågat.

Vidare anförde:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! På många platser i vårt land står rotvältorna kvar och lurar efter höstens stormfällningar. Förr eller senare kommer de att falla omkull. De utgör förrädiska dödsfallor. Detta har vi tidigare diskuterat, och om riskerna torde vi vara överens. Alla möjligheter till varningar och upplysningar måste tillgripas, men hur vi än propagerar kvarstår likväl riskerna. Man bärvar inför tanken på vad som kan komma att ske. Snart kan det också vara för sent. Allt som praktiskt kan göras måste ske.

På platser nära samhällen och där människor ofta vistas måste arbete igångsättas. Det är också möjligt att med traktorer och liknande maskiner utföra detta arbete. Frågan är vem som skall ta initiativet och vem som skall stå för kostnaderna. Skogsägarna utgörs av kommuner, domänverket, bolag och enskilda såsom här har sagts. Sett ur rent skoglig synvinkel är åtgärder i denna riktning mindre ekonomiska. Skogsägarna har ju redan gjort stora förluster på stormfällningarna, men det gäller här inte främst skogsägarna.

Här gäller det framför allt den all-

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av ytterligare förslag i anledning av betänkandet »Ett renare samhälle»

mänhet som utnyttjar allemansrätten, alltså de människor som vistas i skogen, och det gäller i högsta grad barnen. Jag tycker nog att det är samhällets skyldighet att förebygga dessa olyckor och också att klara arbetet. Om en olycka har inträffat och man försöker att med rättslig prövning utse boven i dramat, så är det trots allt ett faktum att olyckan har hänt. Ingen kan återkalla den.

Skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, som har mycket god lokalkännedom, borde kunna göra mycket administrativt arbete, gärna i samarbete med andra, men det behövs också medel för ändamålet, och jag tycker att det borde vara möjligt att anvisa sådana. Det rör sig nog inte om så stora summor. Staten bör kunna ta på sig kostnaderna.

I svaret pekar jordbruksministern på att vissa markägare planerar åtgärder. Det är bra, men för min egen del vill jag nog säga att jag inte har sett så mycket — ja, knappast någonting — som blivit gjort i praktiken ännu. Jordbruksministern säger vidare att där nödiga åtgärder inte vidtas förbereder skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna insatser. Jag tolkar detta som ett positivt svar på en väsentlig fråga. Jag tolkar det också så att medel kommer att ställas till förfogande. Görs det, då är vi överens i den här frågan.

Jag tackar för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Jonasson och jag är helt överens på den här punkten. Det föreligger inget markägaransvar. En skogsägare som har rotvältor på sin mark kan inte med lagens hjälp tvingas att ta bort dem. Domänverket har gjort det på sina områden, och en hel del bolag och enskilda skogsägare gör det. Som jag sade i mitt svar, förbereds insatser av skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, och förberedelserna

har fortskridit mycket långt. Jag tror också att det skall vara möjligt att få fram de medel som erfordras för att klara verksamheten i de områden som herr Jonasson och jag var överens om att man i första hand måste ägna sig åt.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern speciellt för det klarläggande han gjorde beträffande ansvarsfrågan. Den frågan har varit mycket diskuterad i olika sammanhang, och man har inte vetat hur det förhåller sig. Jag tycker att det var en värdefull upplysning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av ytterligare förslag i anledning av betänkandet »Ett renare samhälle»

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Sundberg har frågat mig om jag vill upplysa om när ytterligare förslag med anledning av betänkandet Ett renare samhälle kommer att föreläggas riksdagen.

Jag räknar med att lagrådsremiss i detta ärende kan avlämnas i maj och att proposition skall kunna lämnas till årets höstriksdag.

Vidare anförde

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Med några korta ord var det klart uttömmande och gjorde mig helt nöjd. Låt mig bara säga några ord om bakgrunden till min fråga.

Jordbruksministern har ju lagt fram en proposition om ökad informations-

Svar på fråga ang. bristen på kyrkomusiker

verksamhet på miljövårdsområdet och också med förslag till en antiskräp-kampanj. Vi har faktiskt, för att traves-tera jordbruksministerns ord förut, ing-en lagstiftning för att hålla rent i det här landet, och man måste onekligen ställa sig litet förvånad över möjlig-heten att klara en sådan här kampanj, när det inte är klart avgjort var an-svaret ligger för renhållningen i natu-ren. Jag vill erinra om t. ex. 1960 års vägsakkunnigas förslag om ökat ren-hållningsansvar för väghållare, som ju också kommittén för ett renare sam-hälle förde fram som sitt förslag. Vi har vidare frågan om huvudmannaskap-et vid interkommunal samverkan för avfallshantering och vi har inte minst kommunens renhållningsansvar, som i dag är begränsat till de fall där sanitär olägenhet föreligger.

Jag har ingen möjlighet att ställa nå-gon fråga till jordbruksministern om vad propositionen kommer att innehålla. Jag är emellertid glad för att den debatt, som kom till stånd i samband med att betänkandet avlämnades, med all säkerhet kommer att återigen aktua-liseras när förslaget går ut på lagråds-remiss och på det sättet bidra till att skapa en bättre information och också till att göra den planerade kampanjen mera värdefull.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14**Svar på fråga ang. bristen på kyrkomusiker**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Glimnér har frå-gat mig om jag observerat att antalet vakanta kyrkomusikertjänster är stort och vilka åtgärder jag avser att vid-

taga för att avhjälpa den svåra brist-situationen.

Det stora antalet vakanta kyrkomusi-kertjänster, inte minst kantorstjänster, har redovisats i skilda sammanhang. Det är främst en utbildningsfråga och har som sådan aktualiserats bl. a. av 1965 års musikutbildningskommitté. Med an-ledning därav har också i prop. 1970: 25 angående musik- och dansutbildning framhållits det stora behovet av en för-stärkning av den lägre kyrkomusikaliska utbildningen. Formerna för och omfatt-ningen av denna förstärkning och di-mensioneringen av den högre kyrkomu-sikaliska utbildningen, dvs. utbildningen av organister, kommer att tas upp i det nu inledda arbetet på att närmare förbe-reda en reform av musikutbildningen.

Vidare anförde:

Herr GLIMNÉR (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet är medveten om att det råder en brist på detta område, men jag delar inte helt stats-rådets uppfattning att det enbart är en utbildningsfråga. Jag tillåter mig ha den uppfattningen att det är flera frågor som här sammanfaller. Jag vill i detta sammanhang omnämna ett uttalande av biskopen i Linköpings stift för inte länge sedan. Vid en överläggning an-gående pastoratsindelningen pekade han på den stora bristen just på kyrkomu-siker. Han framhöll att skolor dras in och förändring sker beträffande skollä-rarnas utbildning till kantorer, vilka sålunda minskar i antal.

Från mitt eget pastorat där vi har fem församlingar kan jag även, herr talman, omvittna, att det finns en skolkantor i en församling, medan man i de övriga församlingarna får hanka sig fram med olika medel, ibland med anlitande av studerande från närmaste stad fem mil därifrån, vilket vid förrättningar sär-skilt på vardagar ställer sig synnerligen besvärligt.

Svar på fråga ang. fortsättning av rörelse efter konkurs

Man har även åberopat en sammanställning som gjorts på uppdrag av styrelsen för Kyrkomusikernas riksförbund. Det konstateras i den rapporten att antalet besatta skolkantorstjänster minskat från 1 137 den 1 januari 1965 till 825. Det anges vidare att rapporter visar att antalet vakanta tjänster fortsätter att stiga. Dessutom anges att den främsta anledningen till bristsituationen är det förhållandet att lediga skolkantorstjänster inte kunnat återbesättas i nämnvärd utsträckning.

Jag är medveten om, som jag inledningsvis sade, att det kan vara många faktorer som påverkar detta problem, t. ex. grundskolereformen. Skolkantorerna återfinns främst bland folkskollärare som tidigare arbetade i folkskolans tredje—åttonde klasser och numera främst verkar i grundskolans fjärde—sjätte årskurser. Det kan vara lönesituationen, bundenheten i tjänsten, den obehagliga arbetstiden med stor spridning bland åliggandena, en ojämn ledighet, jourtjänst o. s. v.

Det är ju ett allmänt erkänt förhållande att de kyrkomusikaliska aktiviteterna intar en framträdande plats i kyrkans värld, liksom den allmänna kulturella insats som dessa människor gör är av stort värde för samhället som sådant, inte minst ute i glesbygderna. Min uppfattning är sålunda att detta är värden som man bör vara rädd om och att svårigheterna på vägen inte skall visa sig oöverstigliga, när det gäller att lösa dessa problem.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att det i statsverkspropositionen framhölls att bristen på kyrkomusiker och i synnerhet det stora antalet vakanta skolkantorstjänster lett till att den kyrkomusikaliska verksamheten i en mängd församlingar ombesörjes av s. k. orgelspelare. Ett statligt stöd föreslås utgå för nästa budgetår till de kurser för

orgelspelare, som anordnas huvudsakligen av kyrkomusikernas organisationer. I går beslöt riksdagen i enlighet med propositionens förslag. Jag vill bara göra detta tillägg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på fråga ang. fortsättning av rörelse efter konkurs

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har frågat mig om jag är beredd att stoppa de osunda affärsmetoder som tar sig uttryck i att en person efter konkurs kan starta nytt företag i annat namn och fortsätta med sådana transaktioner gång efter annan till skada för borgenärer.

I vårt land råder sedan gammalt näringsfrihet. Detta innebär att vilken svensk medborgare som helst i princip har rätt att starta och driva rörelse. Den som är försatt i konkurs får dock enligt särskild bestämmelse i konkurslagen inte driva rörelse med vars utövande följer bokföringsskyldighet.

I vissa fall kan näringsfriheten missbrukas till skada för borgenärerna. Det gäller såväl kreditgivare som anställda. I sådana fall som frågeställaren avser torde kreditgivarna ha möjligheter att genom kreditupplysning få vetskap om förhållanden av angivet slag. Vad beträffar de anställda framhöll jag i ett svar på en enkel fråga tidigare i år i denna kammare att frågan om lönefordringars ställning i konkurs ägnats särskild uppmärksamhet i samband med pågående arbete med en revision av förmånsrättsordningen. Vidare kommer inom en nära framtid inrikesdepartementet att lägga fram ett förslag som syftar till att i princip ge löntagarna

Svar på fråga ang. fortsättning av rörelse efter konkurs

garanti fullt ut för lönefordringar i konkurs. Andra fordringar som kan bli lidande är skattefordringar. Några betydande förluster för statsverket på grund av det med frågan avsedda förfarandet har såvitt jag vet inte inträffat. Jag vill slutligen framhålla att vissa förfaranden kan beivras på straffrättslig väg.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag inte nödvändigt att nu vidta några åtgärder i det med frågan avsedda syftet men jag kommer att följa vad som sker på detta område även i fortsättningen.

Vidare anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, även om det egentligen tar upp andra saker än dem jag frågat efter. Det är nödvändigt att lönefordringar och skatter kan tryggas vid konkurser. Vad jag frågade efter är egentligen de problem som uppstår inom näringslivet. Därvidlag tycker jag nog att statsmakterna bör se till att sådana fordringar inte kan spolieras.

Det är bra att vi i landet har näringsfrihet, men statsmakterna har väl ändå skyldighet att se till att denna näringsfrihet inte missbrukas av ansvarslösa personer. De osunda affärsmetoder jag pekat på förekommer ganska ofta. Det gäller sådana branscher som radio och TV, kyl och frys, guldvaror, resebyråbranschen etc.

Det går så till att affärsinnehavaren skaffar sig ett varulager på kredit. Han betalar inte detta men säljer det och går därefter i konkurs. Efter en tid startar han ett nytt företag, låt oss säga i hustruns namn. Det blir samma transaktion, han köper ett lager på kredit, betalar inte och blir försatt i konkurs. Så går det en tid och därefter öppnar han ett nytt företag, låt oss säga i en sons eller dotters namn. Samma procedur går om igen. Enligt svensk lag — det gäller alltså konkurs- och näringsrätt — finns så-

vitt jag vet inga hinder för att man gör på detta sätt. Det går heller inte att ställa sådana människor under straffsanktioner. Det är endast om man kan bevisa att det ligger ett avsiktligt bedrägeri bakom som man kan anställa åtal, såvida jag är riktigt underrättad. Polisen känner väl till många sådana här fall men säger att det är få man kan komma åt genom att åberopa bedrägligt förfarande.

Att det kan förekomma sådana här affärsmetoder i vårt land beror väl på att vi har mycket liberala etableringsbestämmelser — de är nog liberalare än i många andra länder. Detta innebär att det alldeles särskilt är utländska leverantörer som kommer att bli lidande, och man har på det hållet många gånger ställt sig ganska oförstående till denna fria etableringsrätt. Det är inte länge sedan det i en tidning stod att läsa om en sådan skojeriäffär här i Stockholm som gällde bostadsuthyrning och där man hade hunnit med tre konkurser och tre nyetableringar. Man hade lurat en hel del människor på deras sparbelopp, och det gick tre omgångar innan det kunde sättas stopp för det hela.

Herr talman! Jag vill till sist ändå haka fast vid det lilla löfte som ges i svaret, att statsrådet skall följa vad som sker i fråga om dessa osunda tendenser. Det finns all anledning att göra det.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har ju själv angivit vad som är dilemmat här, nämligen att vi på detta område önskar ha möjligheter för var och en att starta verksamhet. Och herr Hansson har ju för sin del inte ens snuddat vid tanken att vi skulle söka införa något slags etableringskontroll för att granska personer och säga att den och den får inte lov att starta verksamhet. Att göra på det sättet skulle säkerligen uppfattas som ett alltför hårt in-

Svar på fråga ang. reformering av företagsformerna för mindre och medelstora företag

grepp, och det är väl inte någon väg som vi kan slå in på.

Men då är vi alltså i den situationen att det finns möjligheter för mindre nogräknade personer att förfara på det sätt som här skildrats. Jag tycker emellertid att man i affärsvärlden — jag har ju sagt att vi vill »pinna för» när det gäller de anställda — får iaktta en viss försiktighet genom kreditupplysningsverksamhet innan man ger sig in i affärer. Det hjälper väl då inte om man startar ett företag i sin frus, sin sons eller sin dotters namn — kreditupplysningsanstalterna lär ändå kunna upplysa om vem som står bakom. Det är detta som gör att jag för närvarande inte kan se att vi konkret kan vidtaga några åtgärder i detta fall.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på fråga ang. reformering av företagsformerna för mindre och medelstora företag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjönell har frågat mig när förslag kan förväntas om en reformering av gällande lagstiftning i syfte att för mindre och medelstora företag skapa en mera ändamålsenlig företagsform än den nuvarande aktiebolagsformen.

Aktiebolagsutredningen kommer att under sommaren i år avlämna betänkande med förslag till ny aktiebolagslag. Förslaget syftar bl. a. till en förenkling av nuvarande aktiebolagslag. Enligt vad jag har inhämtat kommer utredningen att i sitt betänkande behandla frågan om särskilda bolagsrättsliga regler för mindre företag. Innan utredningsförslaget har avlämnats och re-

missbehandlats är jag inte beredd att göra något uttalande i frågan.

Vidare anförde

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Det var ju klart och rätt uttömmande och innehöll besked så långt justitieministern i nuvarande läge har möjlighet att lämna några uppgifter. Jag har med andra ord, herr talman, anledning att vara i varje fall relativt nöjd med svaret.

Av svaret framgår det att aktiebolagsutredningen redan kommande sommar skall lämna ett betänkande med förslag till ny aktiebolagslagstiftning. Det blir då, kan man väl förutsätta, ett mycket noga penetrerat och väl genomtänkt förslag, eftersom utredningen vid det laget har arbetat under cirka tio år.

Vad angår de ting som intresserar mig och som har föranlett min fråga framgår det av justitieministerns svar dels att förslaget syftar till en förenkling av nuvarande aktiebolagslag, dels att man även skall behandla frågan om särskilda bolagsrättsliga regler för mindre företag. En förenkling av nuvarande aktiebolagslag är givetvis helt i linje med de önskemål som ligger bakom den fråga jag framställt, nämligen att hanteringen av denna materia skall göras väsentligt mycket enklare för just mindre företag. Det hela är alldeles för komplicerat och tungrott för närvarande.

Jag vill erinra om, herr talman, att den nuvarande aktiebolagslagen kom till då man fortfarande så att säga led av psykosen efter Kreugerkraschen och det gällde att i syfte att skydda aktieägarnas intressen till varje pris tappa till alla tänkbara smygghål. Det gjorde att det blev en ytterst komplicerad och tung lagstiftning med en mängd regler, som synes vara ganska onödiga. Det förfarande som föreskrivs för stiftande av

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

aktiebolag är exempelvis det tyngsta åtminstone i Västeuropa. Det finns också regler om anmälningsregistrering som är synnerligen besvärande.

Den särskilda utredningsman som en gång var tillsatt, professorn i obligationsrätt Håkan Nial, lade 1957 fram en utredning, som innehöll förslag till väsentliga förenklingar av aktiebolagslagen, bl. a. i syfte att underlätta för mindre företag att tillämpa aktiebolagsformen. Jag tar kanske inte alldeles misste, om jag tror att de särskilda bolagsrättsliga regler för mindre företag och de förenklingar som justitieministern talar om är inspirerade av Nials förslag.

Vad beträffar de bolagsrättsliga reglerna för mindre företag finns det förebilder utomlands, t. ex. i Tyskland och Frankrike. Dessa lagar har kanske inte slagit alldeles väl ut, men de har dock varit lämpliga för de mindre företagen.

Jag vill sluta, herr talman, med att än en gång tacka justitieministern för hans svar. Jag hoppas att det förslag som vi får se i sommar kommer att innehålla regler, som gör att de mindre företagen i mycket större utsträckning än nu kommer att kunna övergå till en för dem lämplig företagsform, regler som är rättvisa och inte diskriminerar dem på någon punkt. Det gör nämligen de nuvarande bestämmelserna, t. ex. när det gäller avsättning till investeringsfonder och en del andra ting. De mindre företagen måste ha möjlighet att tillämpa en företagsform som är så enkel att den ger dem en rättvis möjlighet att konkurrera på lika villkor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Fröken Wetterström har frågat mig om jag anser nuvarande bestämmelser, vilka medger innehav av vapen och ammunition i hemmet för enskild till vissa försvarets frivilligorganisationer ansluten medlem, tillfredsställande.

Herr Johansson i Växjö har frågat mig vilka villkor jag anser bör uppställas för att enskild person skall få disponera automatvapen.

Herr Wikner har frågat mig om jag är villig att lämna en redogörelse för rådande bestämmelser beträffande utlåning av automatvapen och ammunition till enskilda personer samt om jag överväger att medverka till att skärpa bestämmelserna på detta område.

Då frågorna berör samma område har jag valt att besvara dem i ett sammanhang.

För att en person skall få tillstånd att inneha skjutvapen ställs följande krav i vapenförordningen av 1949 samt av Kungl Maj:t fastställda tillämpningsföreskrifter från 1961:

Vapen får endast innehas av person, som skäligen ej kan antas komma att missbruka vapnet. Den sökande skall ha ett styrkt behov av att inneha vapen. Vidare skall den sökande vara känd för pålitlighet och laglydnad samt vara omdömesgill och eljest lämplig att anförtros skjutvapen.

Prövningen skall utföras av polismyndigheten i den ort, där den sökande har sin hemvist.

För automatvapen och pistol gäller härutöver den skärpta bestämmelsen att tillstånd ej får ges såvida inte *synnerliga* skäl föreligger.

Vidare krävs att den sökande skall ha fyllt 21 år. Prövningen sker också efter strängare principer än i fråga om mindre farliga vapen. Sälunda fordras att sökanden är aktiv medlem i

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

skytteförening, förening för frivillig befälsutbildning eller annan motsvarande organisation samt att han uppfyllt fordringarna för erhållande av automatskyttemärke i guld.

Dessa regler gäller vid licensgivning till enskild person men de ligger även till grund för den bedömning som görs vid utlåning av skjutvapen från vissa frivilliga försvarsorganisationer.

Sådan frivillig försvarsorganisation får för övning eller tävling låna ut skjutvapen till medlem enligt vissa mycket restriktiva regler. Restriktiviteten måste noga vägas mot de berättigade krav, som frivilligorganisationerna måste ställa för att kunna bedriva sin utbildning.

Vad hemvärnet beträffar är problemet något annorlunda. Hemvärnet utgör en del av armén och består av militärt organiserade och på frivillighetens väg rekryterade förband, vilka utgör en synnerligen värdefull omedelbar insatsberedskap. Att frånga den nu tillämpade principen att utlämna vapen är inte möjligt om hemvärnet skall kunna lösa sina beredskapsuppgifter. Antagningsbestämmelserna för hemvärnsmän är noggranna och syftar till att utvälja endast lämpliga personer. Över antagningen får bl. a. kommunen tillfälle att yttra sig.

En översyn av vapenförordningen pågår för närvarande i justitiedepartementet men det är ännu för tidigt att uttala sig om resultatet av denna.

I avvaktan på utredningens förslag har emellertid överbefälhavaren år 1968 utfärdat provisoriska bestämmelser, vilka innebär en skärpning av gällande tillämpningsföreskrifter.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det uttömmande svaret på min interpellation.

Min fråga gällde utlåning av automat-

vapen och ammunition till enskilda personer. Statsrådet meddelar i svaret att provisoriska bestämmelser har utfärdats vilka innebär en skärpning av tillämpningsföreskrifterna och att prövning sker enligt mycket restriktiva regler. Det ställs vissa fordringar: sökanden måste vara aktiv medlem i skytteförening, i förening för frivillig befälsutbildning eller i motsvarande organisation. Enligt bestämmelserna måste den som har lånat vapen för tränings- och skjutning och vill förvara det i sitt hem tillhöra en skytteförening eller liknande organisation.

Även om dessa fordringar uppfylls kan olyckliga omständigheter inträffa och vapen kan missbrukas av tillfälligt omtöcknade personer som inte har förmåga att styra sig själva. Det kan leda till oönskade konsekvenser både för den som använder vapnet och för den eller dem som blir utsatta för beskjutning. Det är högst tragiskt för alla parter och bör förhindras.

De medlemmar som lånar automatvapen för tränings- och skjutning borde återlämna vapnen efter övningens slut. Risken för missbruk blir mindre om en person får ta ansvaret för förvaring av vapnen än om dessa sprids ut på flera personer.

I en rubrik på första sidan av dagens nummer av Aftonbladet står det följande: »Skjuten av k-pistman i sitt eget garage». Det är hög tid att något görs då det gäller automatvapnets förvaring. Enligt uppgift från upplysningstjänsten finns det en föreskrift om att kulsprute-pistol alltid bör förvaras hos styrelseledamot eller funktionär. Det är en mycket löslig skrivning. Ordet »bör» borde naturligtvis ändras till »skall».

Det heter vidare att pipa alltid skall förvaras på annan plats än vapnet i övrigt. Min fråga är om denna bestämmelse verkligen efterföljs.

Jag hälsar med största tillfredsställelse den översyn som försvarsministern

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

nämnde. Jag har även fått uppgifter om att en proposition om vapenlagstiftning beräknas bli avlämnad hos riksdagen den 4 maj i år. Kommer den att innehålla ändrade bestämmelser beträffande automatvapen i de avseenden som jag berört?

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Även jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Statsrådet har i sitt svar gjort en resumé över de regler som tillämpas vid medgivande att inneha vapen. Jag hade dock önskat att statsrådet mera personligt hade givit uttryck för sin uppfattning i denna fråga och för de synpunkter han anlägger på detta problem. Min fråga avsåg nämligen vilka villkor statsrådet anser bör uppsättas för att enskild person skall få disponera automatvapen.

Det har emellertid framställts tre frågor i detta spörsmål, och statsrådet har kanske i sitt svar försökt gå en medelväg. Det är både rationellt och riktigt, men det hade varit värdefullt att få del av några av statsrådets egna synpunkter!

Innehav av alla slag av skjutvapen kan helt naturligt i vissa situationer innebära livshotande risk för människor i omgivningen. Det kan uppstå rena olyckshändelser, men när de verkliga tragedierna äger rum har vapen ofta kommit i händerna på labila människor, som i sinnesförvirrat tillstånd inte kan lägga band på sina känslor, varvid våldsbegäret tar överhand. Vi nås då och då av rapporter om sådana ohyggliga dåd. Vi reagerar givetvis kraftigt mot det som inträffar i sådana fall, och en naturlig reaktion är också hur vi skall kunna förhindra att sådant i fortsättningen inträffar.

Innehav av automatvapen är i sådana sammanhang särskilt farliga. Under senare år har förmärkts en oroande tendens till ökad användning av

kulsprutepistoler och pistoler i samband med grövre brottslighet.

Enligt statsrådets svar tycks det också tillämpas en tillfredsställande restriktivitet vid polismyndighets tillståndsgivning för innehav av dessa vapen. Det nämndes i svaret att man för sådant innehav skall ha fyllt 21 år, skall vara aktiv i en skytteförening och skall ha automatskyttemärke i guld. Allt detta är bra. Alla vapen inom försvaret och de frivilliga försvarsorganisationerna ligger dock utanför polisens tillståndsgivning. Just härvidlag föreligger ett mera påtagligt riskmoment, innebärande att vapen kan komma i olämpliga händer. Visserligen uttalar statsrådet att de regler som tillämpas av polismyndighet vid licensgivning till enskild person även ligger till grund för den bedömning, som görs vid utlåning av skjutvapen från vissa frivilliga försvarsorganisationer. Jag skulle emellertid tro att det i det senare fallet är lättare att se mellan fingrarna. Med detta vill jag inte låta någon skugga falla över de frivilliga försvarsorganisationerna. Vi vet vad de gjort och vad de betyder för vart lands försvar.

En frivillig organisation är emellertid intresserad av att vidga sin medlemsbas, och ett vapeninnehav i hemmet för den enskilde medlemmen kan verka som en positiv faktor i denna strävan. Det innebär för en del personer en viss status att få äga ett vapen. Såvitt vad jag förstår finns det inga särbestämmelser om den licensfria utlåningen.

Sedan säger statsrådet i sitt svar något som är mycket intressant: »Restriktiviteten måste noga vägas mot de berättigade krav som frivilligorganisationerna måste ställa för att kunna bedriva sin utbildning.» Detta är alldeles riktigt. Utan vapen går det självfallet inte att driva en frivillig försvarsorganisation. Avvägningen därvidlag är en svår fråga. Det framstår emellertid som ytterst

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

angeläget att man tillvaratar alla möjligheter som finns för att förhindra eller åtminstone försvåra att dessa skjutvapen blir åtkomliga för opålitliga personer. Där har säkerligen försvarsministern och jag samma uppfattning.

Jag hoppas att den översyn av vapenförordningen som enligt svaret för närvarande pågår i justitiedepartementet skall utmytna i förslag som tillfredsställer dessa krav.

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Även jag ber att som sist i raden få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Efter den uttömmande redogörelsen som försvarsministern lämnat av gällande bestämmelser enligt vapenförordningen rörande enskild persons tillstånd att inneha skjutvapen övergår försvarsministern till att säga att de regler som gäller licensgivning till enskild person också ligger till grund för den bedömning, som göres vid utlåning av skjutvapen från vissa frivilliga försvarsorganisationer. För övning eller tävling får dessa organisationer låna ut skjutvapen till medlemmar enligt mycket restriktiva regler, sägs det i svaret. Enligt de uppgifter jag inhämtat avses väl därmed för det första att utlåning av automatvapen endast får ske för kortare tid och för det andra att sådan utlåning endast får förekomma till den som fyller särskilda kvalifikationskrav. Men något svar på min fråga huruvida statsrådet anser det tillfredsställande att enskild medlem tillåtes att i hemmet förvara såväl vapen som ammunition har jag tyvärr inte fått.

Det är detta förvarande i hemmet av både vapen och ammunition som jag i så hög grad finner vara diskutabelt ur säkerhetssynpunkt. Det ligger här nära till hands att jämföra med motsvarande bestämmelser för värnpliktiga som ligger inne för utbildning vid de militära förbanden. I deras personliga ut-

rustning ingår vapen, men ammunition delas ut först omedelbart före skjutövningen, och när övningen är slut företas en noggrann kontroll av att överbliven ammunition återlämnas. Varför kan inte samma, och som jag tycker högst befogade, säkerhetsföreskrifter gälla för de frivilliga försvarsorganisationerna, med undantag för hemvärnet?

Statsrådet säger i svaret att i avvaktan på den översyn av vapenförordningen som för närvarande pågår i justitiedepartementet har överbefälhavaren år 1968 utfärdat provisoriska bestämmelser, som innebär en skärpning av gällande tillämpningsföreskrifter. Min fråga är då: Avser inte dessa provisoriska bestämmelser enbart befattningshavare i krigsmakten?

Kanske är tillämpningsföreskrifterna för utlåning av vapen och ammunition från de frivilliga försvarsorganisationerna som berörs i stort sett tillfredsställande; kanske gäller det här snarare huruvida kontrollen och efterlevnaden av bestämmelserna fungerar på ett fullt tillfredsställande sätt. Det gäller innehav av vapen men främst gäller det ammunitionen. Om det finns brister därvidlag, så undrar jag om försvarsministern vill medverka till att förhållandena i det avseendet ändras.

Jag skulle vara tacksam, om jag kunde få svar på dessa mina frågor, och då i synnerhet den fråga som jag tidigare framställt men inte fått besvarad i statsrådets skriftliga svar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Fröken Wetterström och herr Johansson i Växjö vill veta vad jag personligen anser i stort om dessa bestämmelser. Jag anser att de i princip är bra. Några ändringar är inte på väg, inte heller i den kommande lagen.

I fråga om tillämpningen av bestämmelserna vill jag i dag inte yttra mig, därför att JO har med anledning av vad

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

som inträffat i Uppsala hämtat in uppgifter, och vi måste avvakta denna utredning. Då jag föreställer mig att det är denna händelse som har föranlett frågor och interpellation vill jag endast meddela att den person det gällde var biträdande idrotts- och skytteledare inom FBU. Han var en säker skytt och han hade deltagit i tävlingar. Den 12 april skulle han ha deltagit i en ny tävling, och fördenskull hade han enligt de bestämmelser som gäller rätt att inneha vapen.

Herr Wikner var inne på frågan om förvaring av vapen över huvud taget. Vad som oroar mest — det skrivs om ett fall i en tidning i dag — är att det kan förekomma missbruk av vapen som t. ex. har stulits. Det har tyvärr också förekommit i några fall att värnpliktiga som inom kompaniet förvarar egna vapen har lyckats få med sig dessa på fritiden. Detta är en fråga som vi under de senaste åren har observerat och arbetat med. Det är en kostnadsfråga och en organisationsfråga. För att förhindra att någon värnpliktig på fritiden skall kunna föra ett komplett vapen med sig ut överväger man nu att efter tjänstens slut ha vapnen delade och att en vital del av vapnet skall förvaras på central plats vid förbandet. Denna del av vapnet skall man endast få ta fram när tjänsten återupptas. Det är ungefär detta sätt att klara problemet som man nu överväger.

Beträffande vapenstölderna befinner vi oss för närvarande i en relativt gynnsam situation. Antalet sådana stölder har minskat mycket starkt beroende på den ombyggnad av våra vapenförråd som har pågått under de senaste tio åren och vilken nu börjar bli färdig och har lett till de önskvärda resultaten.

Herr talman! Jag tror att detta är vad jag nu kan säga.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag tror att den vikti-

gaste frågan är förvaringen av skjutvapnen. Det kan inte vara riktigt att man får ta med sig både automatvapnet och ammunitionen, när det faktiskt finns föreskrifter om att de skall förvaras åtskilda.

Förvaringen bör handhas av en person i ett större sammanhang och med säkerhetsåtgärder beträffande inläsning m. m. Jag är glad över att nu ha fått svaret att man överväger en sådan förvaring som kan vara till fyllest. Vi vet ju att för förvaring av dynamit och andra sprängämnen gäller ytterst stränga föreskrifter — det krävs nära nog skottsäkra källare — och sådana bestämmelser borde väl tillämpas även då det gäller de farliga automatvapnen. Jag hoppas verkligen att det blir en ändring.

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Försvarsministern har faktiskt ännu inte svarat på min fråga om han finner det tillfredsställande ur säkerhetssynpunkt att både vapen och ammunition förvaras i hemmen. Är det över huvud taget tillåtet att ha ammunition hemma?

Försvarsministern skildrade den speciella tragiska händelse som nyligen inträffat. Ja, visst kan det hända att en person som har alla kvalifikationer för att få inneha ett skjutvapen kommer ur psykisk balans och därigenom kan komma att missbruka vapnet. Men risk finns också att vapen som förvaras tillsammans med ammunition kommer i händer som det rakt inte är avsett för. Jag vore alltså tacksam för att få höra försvarsministerns uppfattning om detta.

Sedan ytterligare en fråga: Innefattar verkligen de skärpta tillämpningsföreskrifter som ÖB utfärdat även personer som inte är befattningshavare vid krigsmakten?

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Jag tackar för den ytterligare upplysning jag fick av försvars-

Svar på interpellation och enkla frågor ang. bestämmelserna om enskild persons vapeninnehav

ministern. I stort sett tycks han vara belåten med de föreskrifter som finns. Vi får i alla fall hoppas att de som ser över föreskrifterna kommer med någonting som gör dessa bättre.

Sedan vill jag helt hålla med försvarsministern om att det är glädjande — vi kan glädja oss allesammans — att stölderna från de militära förråden har minskat under de senaste åren, naturligtvis tack vare insatser av riksdagen och av försvarsministern.

En bevekelsegrund för att lämna ut vapen till medlemmar i de frivilliga befälsförbunden anfördes av en militär chef efter vad som inträffat i Uppsala. Han sade att det förekommer att förbandschefen säger nej till utlämning av vapen, men i regel är man tacksam för att vederbörande vill vidmakthålla sin militära färdighet. Jag menar inte att vapen lämnas ut vind för våg, utan man kollar naturligtvis, men just det där att man vill försöka knyta så många som möjligt till de frivilliga försvarsförbunden gör att man kanske litet grand ser mellan fingrarna.

Jag hoppas, som sagt, att den pågående utredningen skall föreslå förbättringar och att bl. a. de frivilliga befälsförbunden kan arbeta vidare för landets försvar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Till herr Wikner vill jag säga att enligt bestämmelserna kan man tillfälligt låta automatvapen med ammunition förvaras i hemmen. När det gäller hemvärnet är det ju regel.

På fröken Wetterströms fråga måste jag ge samma svar. Det finns i de svenska hemmen någon miljon vapen med ammunition. En mindre del av detta antal tillhör kronan och är utlånade av försvaret. Vår lagstiftning medger oss att hemma ha vapen, om vi kan få licens för dem, och ammunition.

Överbefälhavaren har nu vid den på-

gående översynen och för utarbetandet av tillämpningsföreskrifter föreslagit justitiedepartementet att medlem av frivillig befälsorganisation eller frivillig försvarsorganisation skall få söka vapenlicens och på samma sätt som civila personer få sin ansökan prövad av polisen. Om man följer ÖB:s förslag blir alltså denna fråga löst och alla som ansöker om vapenlicens får precis samma behandling.

Det torde vara nästan omöjligt att bedriva en så omfattande frivillig försvarsverksamhet som vi gör i Sverige om inte en del av medlemmarna i de frivilliga försvarsorganisationerna medges rätt att ha vapen och ammunition hemma för att kunna bedriva utbildning och träning; när det gäller hemvärnet och vissa enskilda personer kan vi upprätthålla en god försvarsberedskap bl. a. med hjälp av frivillig personal.

Riksdagen får om fjorton dagar tillfälle att ta ställning till dessa frågor när vi skall behandla anslagen till de frivilliga försvarsorganisationerna och i vissa fall principerna för utbildningsverksamheten. Hittills har riksdagen inte enligt vad jag vet någon gång avvistat de principer som nu tillämpas.

Till sist vill jag säga till fröken Wetterström att de skärpta bestämmelserna, som ÖB utfärdade 1968 efter överläggningar med bl. a. polisledningen, avsåg alla kronan tillhöriga vapen.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag kände faktiskt till att man får förvara vapen och ammunition hemma under särskilda förhållanden. De skriftliga bestämmelserna lyder: »Vapen och ammunition bör om möjligt förvaras åtskilda,» — *bör* står det, vilket jag tycker är ganska vagt uttryckt — »helst i olika lokaler men i allt fall under skilda lås. Slutstycken till gevär o. d. vapen bör förvaras på annan plats än vapnet i övrigt.»

Svar på interpellation ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat

Det finns alltså föreskrifter. Om dessa följdes kunde det bli bättre förhållanden. Det är möjligt att dessa föreskrifter inte följs när vapen förvaras i hemmet.

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag vill endast säga att jag beklagar att försvarsministern tror att det skulle visa sig omöjligt att följa de rekommendationer som ÖB ger, alltså att var och en — även medlem av frivillig försvarsorganisation — som skall få inneha automatvapen bör få sin ansökan prövad av polisen. Trots all respekt för den utomordentliga nyttan av rekryteringen till de frivilliga försvarsorganisationerna, vilka fyller ett stort behov när det gäller vår försvarsberedskap, tycker jag ändå inte att det finns större skäl för medlemmarna av dessa förbund och dess föreningar att få lättare tillgång till vapnen. Jag tycker vidare att det borde övervägas om inte motsvarande bestämmelser när det gäller kontroll av tilldelad och överbliven ammunition som tillämpas vid skjutövningar vid utbildning vid de militära förbanden kunde tillämpas också för frivilligorganisationerna. Det vore onakligen mera betryggande om så skedde.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18**Svar på interpellation ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har ställt vissa frågor till mig angående arbetet inom Europarådet på en konvention om brottmålsdomens internationella rättskraft.

3 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 18*

Ett konventionsförslag har utarbetats som innehåller bestämmelser om verkställighet av brottmålsdom i annan konventionsstat än domslandet. De brottspåföljder som konventionen avses omfatta är bl. a. sådana som innebär frihetsberövande och böter. En förutsättning för verkställighet i annan stat än domslandet är att den gärning som avses i domen är straffbar även enligt lagstiftningen i den stat där fråga om verkställigheten uppkommer.

Konventionsförslaget har antagits av Europarådets ministerkommitté tidigare i år. Kommittén beslöt då att konventionen skulle öppnas för undertecknande vid det europeiska justitieministermötet i maj.

Från svensk sida har vi enligt min mening ett starkt intresse av att konventionen snabbt sätts i kraft. Jag tänker då särskilt på den möjlighet som konventionen öppnar att få hem svenska ungdomar, som har dömts till långvariga frihetsstraff utomlands, och låta domen verkställas här i landet. De nordiska justitieministrarna är inställda på att verka för ett snabbt ikraftträdande av konventionen. Bortsett härifrån är det svårt att för närvarande med bestämdhet uttala sig om intresset för konventionen i de europeiska länderna. Jag avser att på det kommande europeiska justitieministermötet ta upp frågan med mina kolleger.

Konventionen träder i kraft tre månader efter deponerandet av det tredje ratifikations- eller godkännandeinstrumentet. För införlivande av konventionen i svensk rätt krävs lagstiftning. Jag kan inte nu uttala mig närmare om formen för denna lagstiftning.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min stora tillfredsställelse över svaret på min interpellation. Den konvention

Svar på interpellation ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat

med syfte att ge rättskraft i hemlandet åt sådan brottmålsdom som avkunnats av domstol i annat land än hemlandet är ett exempel på konsekvenserna av den hastiga internationalisering vår värld genomgår. Den blir ett värdefullt tillskott till den internationella rättsordning som vi alla hoppas skall kunna byggas upp och byggas ut och vinna åsyftad och effektiv tillämpning. Det är mycket glädjande att justitieministern intar en så positiv attityd till denna fråga. Något annat var väl inte heller att vänta med tanke på justitieministerns långa erfarenhet av arbetet som svensk delegat i Europarådet.

Samtidigt kan man inte annat än beklaga att det alltså visserligen går att få fram en konventionstext avseende verkställighet av påföljd för brott av enskilda i vederbörandes hemland, även om brottet begåtts och påföljden ådömts i annat land, medan det är betydligt svårare att bygga upp de delar av en internationell rättsordning som skulle skapa förutsättningar att med förpliktande verkan döma ut påföljder för begångna rättskränkningar av t. ex. en stat gentemot en annan stat. Brott mot låt oss säga internationella avtal eller mot de mänskliga rättigheterna är dock oftast långt allvarigare till sina följder än brott av enskild gentemot ett visst lands strafflagstiftning.

Det är väl huvudsakligen fyra kategorier som genom den fortgående internationaliseringen aktualiserat det spörsmål vi nu behandlar.

1. En mer och mer internationellt aktiv grupp av yrkesförbrytare som trots allt dock kanske inte är så stor som man ibland föreställer sig.

2. En grupp personer, ofta i yngre år, med litet äventyrslysten läggning, vilka på grund av olika inte sällan hel- eller halvromantiska, ibland östasiatiskt färgade levnadsideal eller på grund av triviala familjekonflikter är på flykt från sin situation och då ibland hamnar i

brott, särskilt genom befattningsmed narkotika. Man har ibland om de yngsta inom denna grupp använt uttrycket ungdomspilgrimer.

3. Turister som rent tillfälligtvis råkar begå brott utom hemlandet.

4. Slutligen vissa personer som genom arbetskraftens ökade rörlighet över landgränserna befinner sig utomlands som s. k. migrant workers, i en del fall såsom flyktingar, och där av tillfälligheternas spel och den främmande miljöns tryck kan råka illa ut genom att begå brott, kanske i vissa fall av ren okunnighet om lagarna i det land de gästar. Vi vet, herr talman, att svenska medborgare tillhörande någon av dessa grupper i en del fall hamnar i utländska kriminalvårdsanstalter och att å andra sidan vissa utländska medborgare av här angivna kategorier finns i svenska kriminalvårdsanstalter.

Justitieministern pekar med allt fog på den möjlighet som den blivande konventionen öppnar att få hem svenska ungdomar som dömts till långvariga frihetsstraff utomlands. Men en annan väl så viktig sida av den problematik som konventionsförslaget sökt komma till rätta med är t. ex. de svårigheter vi här i Sverige ibland har då det gäller att verkställa påföljd avseende utländska medborgare, särskilt i sådana fall då vederbörande inte talar svenska och inte heller något av de större språken. Om anstaltsvistelsen i sig medför isolering från vanligt liv, blir denna kraftigt förstärkt för en utländsk icke svenskspråkig person i en svensk kriminalvårdsanstalt genom språkbarriären med ytterligare svåra kommunikationsproblem på det vanliga rent mänskliga planet såsom följd.

Redan många finländska medborgare i svenska kriminalvårdsanstalter hamnar som intagna i denna fördubblade isolering från omvärlden därför att de ofta talar enbart finska. Även skillnaden i seder och bruk, matvanor, religions-

Svar på interpellation ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat

utövning och sådant gör att extra påfrestande komplikationer genom ganska enkla missförstånd lätt kan uppstå beträffande både personal och intagna. Det enda som något kan medverka till att lindra isoleringskänslan med nu antydda orsaker är besök hos den intagne av företrädare för hemlandets ambasad i Sverige eller kanske någon präst, företrädande den trosbekännelse som den intagne tillhör. Men dessa är få och har särskilt vad angår diplomatisk personal många andra funktioner att svara för.

Förra året intogs 14 600 personer i svenska kriminalvårdsanstalter. Av dem var 1 000 finska medborgare, ungefär 100 danska och lika många norska medborgare. Återstoden utgjordes av personer med mycket skiftande nationaliteter. En del av de intagna av nordisk nationalitet som ådömts längre påföljd överförs efter någon tid till någon anstalt i hemlandet med stöd av den s. k. nordiska verkställighetslagen, men det blir rätt många utländska medborgare kvar i de svenska anstalterna. Någon statistisk uppgift om antalet utländska medborgare i de svenska anstalterna just nu finns inte efter vad jag har kunnat konstatera vid kontakt med kriminalvårdsstyrelsen i dag, men det är klart att avgång sker genom att påföljderna även för dessa personer efter hand upphör. Om ingen avgång skulle äga rum, skulle en ganska betydande del ta upp utrymmet på anstalterna. De skulle tillsammans fylla en av våra största anstalter men, som sagt, här sker en genomströmning även av utländska intagna på anstalterna.

Problemet är alltså relativt stort för den svenska kriminalvården och ökar antagligen efter hand som det internationella utbytet allmänt taget ökar mellan länderna. Det är detta problem liksom förekomsten av en del svenskar i utländska kriminalvårdsanstalter som vi hoppas skall minska i betydelse när

konventionen träder i kraft. Vi hoppas att detta skall kunna ske något snabbare än som är vanligt i sådana här sammanhang därför att Europarådets rådgivande församling något vid sidan om den vanliga ordningen haft ärendet på remiss och tillstyrkt konventions-texten.

Jag säger uttryckligen *minska* dessa problem därför att denna konvention såvitt jag kunnat inhämta är begränsad till europeiska konventionsstater eller rent av enbart Europarådsstater som ansluter sig till konventionen. Detta betyder att t. ex. en turkisk medborgare som begår brott i Sverige — vi har just nu ett uppmärksammat dråp- eller mordfall i Stockholm, där en sådan är misstänkt som gärningsman — skulle kunna föras över till sitt hemland för påföljdens verkställande. Likaså skulle en svensk, dömd för t. ex. befattning med narkotika i Turkiet, kunna återföras till Sverige för domens verkställande, allt under förutsättning att de båda Europarådsstaterna Sverige och Turkiet ansluter sig till konventionen och denna är i kraft. Men något liknande skulle inte kunna ske — och jag tror att det är ett praktiskt fall — om motsvarande ömsesidiga problem berörde låt mig säga Sverige och Pakistan. Eller är konventionstexten avsedd att så småningom få inte bara en europeisk utan en fullt internationell räckvidd?

I interpellationssvaret sägs att konventionsförslaget rörande bl. a. påföljder som innebär frihetsberövande och böter omfattas av detta förslag. Den sistnämnda arten av påföljd blir ju allit vanligare. Det beräknas att alla allvarigare brott inför europeiska domstolar gäller överträdelse av trafiklagstiftningen, där böter är den allmännast tillämpade påföljden. Då vill jag för min del gärna erinra om att det finns en Europarådskonvention av 1964 angående straff för vägtrafikbrott eller vägtrafikförseelser. Denna konvention är, om

Svar på interpellation ang. verkställigheten av påföljd av brott begånget i annan europeisk stat

jag läst rätt, så konstruerad att sådana utländska medborgare som begår lagöverträdelse i ett visst land antingen kan dömas i det land där överträdelsen begåtts, vilket är det vanliga, men att verkställigheten av domen sedan kan ske i den dömdes hemland — eller också skulle målet rent av kunna flyttas över till domstol i vederbörandes hemland.

Denna konvention, som alltså gäller trafikmål, är veterligen inte ännu i kraft, och Sverige har såvitt framgår av Europarådstryck för sin del inte signerat eller ratificerat denna konvention. Det gäller för övrigt även en färdig Europarådskonvention av samma år — alltså 1964 — om övervakning av villkorligt dömda och villkorligt frigivna lagöverträdare. Det skulle vara värdefullt, herr talman, att veta hur snart man kan räkna med att Sverige möjligen går in under dessa båda konventioner, som väl på ett eller annat sätt måste samordnas med den konvention som min interpellation avser. Kan vi alltså räkna med att den sistnämnda konventionen får full internationell räckvidd?

Många är säkerligen intresserade av denna fråga, exempelvis anhöriga till svenskar som råkat illa ut utomlands, kanske i något land borta i Östasien. Lagöverträdarna själva är givetvis också intresserade av frågan.

Vidare vill jag fråga huruvida något kan meddelas om hur det blir med de båda redan befintliga Europarådskonventionerna avseende främst överföring av lagföringen och verkställigheten av påföljder i vissa fall till vederbörande myndighet i den dömdes hemland inom Europa.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga.

Herr Wiklund i Stockholm har ju be-

rört många av de skäl som gör det önskvärt att den ifrågavarande konventionen kommer i tillämpning. Det var egentligen bara på en punkt som herr Wiklund ställde en fråga, och det gällde den situation som uppstår när vederbörande land inte hör till Europarådet. Jag kan inte ge herr Wiklund något annat svar än att det inte är ovanligt att Europarådet i ett sådant här sammanhang kan öppna vägen för andra stater att biträda konventionen. Jag föreställer mig alltså att det på det sättet kan finnas möjligheter till en viss utvidgning.

Sedan berörde herr Wiklund ett annat konventionsförslag, som gällde trafikbrottslighet. Därvidlag ligger det till så, att det pågår en departementsutredning som så småningom skall remitteras. Jag kan inte nu säga hur remissbehandlingen utfaller och om vi kan få fram någon proposition redan under detta år, men frågan är alltså på gång i departementet.

Herr **WIKLUND** i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande upplysningarna. Jag förstår väl att det kan vara svårt för justitieministern att i så pass komplicerade sammanhang som dessa konventioner svara aldeles oförberett hur det ligger till.

Jag är särskilt intresserad av huruvida det inte skulle vara det riktiga, och om det inte kommer att ske, att man söker åstadkomma en samordning mellan dessa konventioner, alltså 1964 års konvention om trafikmålen och den konvention som jag nu har ställt fråga om. Det rör sig nämligen om samma påföljdstyp; det är bötespåföljd det här gäller. Det vore i varje fall rationellt med en samordning. Jag vet dock att internationell lagstiftning inte alltid är fullt rationellt ordnad. Den kommer till på skilda vis under mycket olika påverkningar från skilda håll och kan

Svar på interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering

därför inte alltid bli så rationell som man skulle önska.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19**Svar på interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmstedt har frågat mig om jag är beredd att redovisa regeringens syn på frågan om underätternas organisation i vad avser domsagokansliernas lokalisering.

Riksdagen antog i maj 1969 riktlinjer för en översyn av den judiciella indelningen. Riksdagen godtog därvid principen, att en domkrets regelmässigt bör vara så stor att den bereder sysselsättning åt minst tre lagfarna domare, men uttalade att principen bör tillämpas med stor försiktighet. Enligt riksdagens mening bör en domstol med två domare behållas, om den är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens krav på service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna. I detta sammanhang betonade riksdagen särskilt att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas. Riksdagen ansåg också att domstol med endast en domare övergångsvis kan komma i fråga.

Efter tillkomsten av det nyssnämnda riksdagsbeslutet har Kungl. Maj:t i särskilda beslut förordnat om den judiciella indelningen i tre hela län och delar av fyra andra län. Besluten skall med ett undantag gälla fr. o. m. den 1 januari 1971. Genom dessa beslut minskas antalet underrätter — som den 1 januari 1970 var 135 — med 17. Av dessa är tolv s. k. enmansdomstolar. De återstående fem har i dag två domare

men är alla belägna i orter där det finns ytterligare en domstol. Ingen centralort som i dag har kansli för domstol med minst två domare kommer alltså att sakna domstol till följd av dessa beslut. Bortsett från ett specialfall innebär de hittills fattade besluten att sju orter med enmansdomstolar mister sin domstol. I samtliga fall är det fråga om domstolar med så litet arbetsunderlag att de redan nu inte ger full sysselsättning för mer än en ordinarie domare. I flertalet av dessa fall kommer dessutom arbetsunderlaget att minska ytterligare som en följd av kommunindelningsändringar. Korta avstånd och goda kommunikationer bidrar i dessa fall också till att någon nämnvärd försämring av servicen ej uppstår för den rättssökande allmänheten genom nedläggningen av domstolskansliet på orten.

De beslut för vilka jag nu har redogjort stämmer enligt min mening helt överens med riksdagens uttalanden, och dessa kommer givetvis att beaktas även i det fortsatta arbetet. Vad särskilt beträffar enmansdomstolarna är jag beredd att medverka till att sådan centralort, som är särskilt ogynnsamt belägen och har besvärliga kommunikationsförhållanden, kan på de villkor riksdagen angett få fortsätta att vara kansliort för domkrets, även om domstolens arbetsunderlag är otillräckligt för fler än en ordinarie domare.

Slutligen vill jag framhålla att varje beslut har föregåtts av utredning om de lokala förhållandena och att kommuner och andra intressenter haft tillfälle att yttra sig över utredningen. Som ett led i beredningen av ärendena brukar dessutom tjänstemän i justitiedepartementet överlägga direkt med företrädare för berörda lokala intressen och berörd personal, vanligen i samband med besök på de orter som är i fråga. Detta förfarande kommer att tillämpas också i fortsättningen.

Vidare anförde:

Svar på interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Som vi alla minns var riksdagsbeslutet i följd en kompromiss. En rad motioner från olika håll, bl. a. en fyrtipartimotion, slog vakt om domsagokanslierna — på goda grunder, som jag bedömer det, med hänsyn till den funktion som dessa fyller på de orter där de finns, och de är många.

Av svaret framgår att efter riksdagsbeslutet vissa beslut har fattats angående den judiciella indelningen. Ingen centralort som har kansli för domstol med minst två domare blir till följd av dessa beslut utan domstol, och det är naturligtvis bra.

Statsrådet säger vidare i svaret att de fattade besluten överensstämmer med riksdagens uttalanden och att dessa även i det fortsatta arbetet kommer att beaktas. Det förutsätter vi naturligtvis, eftersom det väl var riksdagens mening att dess uttalanden skulle beaktas. Riksdagsbeslutet ger dock utrymme för tolkningar av Kungl. Maj:t som har att besluta i de enskilda fallen. Med ledning av svaret noterar jag emellertid att regeringens handläggning av de fall i vilka beslut har fattats bådar gott i fortsättningen, åtminstone för tvådomarkretsarna. Justitieministerns besked bör kunna verka lugnande på många håll i landet. Jag drar denna slutsats av svaret och hoppas att statsrådet inte har något att erinra däremot. I mitt hemlän finns två tvådomarkretsar, och jag kan försäkra att man verkligen följer denna fråga med stor uppmärksamhet.

Den aktionskommitte som bildades och verkade i förberedelsearbetet inför riksdagsbehandlingen av domkretsindelningen är fortfarande i verksamhet, vilket visar vilken vikt man fäster vid bevarandet av domsagokanslierna på de orter där sådana finns. Denna kommitté består av personer från olika

partier och från skilda delar av landet. Det är alltså inte fråga om något lokalt utan om ett högst allmängiltigt intresse.

Att tillhandahålla en så allsidig samhällsservice som möjligt ligger i varje aktiv kommuns intresse, och att mista en domsaga med kansli är en betydelsefull förlust; en sådan ort kan lätt stämplas som mindre expansiv. Detta gäller orter med såväl en- som tvådomarkretsar. Jag noterar också att justitieministern i svaret deklarerar att han är angelägen att medverka till att även endomarkretsar får bestå där så kan anses påkallat.

Jag betecknar sålunda svaret på min interpellation som positivt från min utgångspunkt och hoppas att denna tolkning skall visa sig vara riktig. Jag är övertygad om att de kommunalmän som läser svaret — och de är många — kommer att tolka det på samma sätt. Frågan är, jag påpekar det än en gång, av mycket stort intresse.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Bästekille (m).

Fru JONÅNG (cp):

Herr talman! Jag vill helt instämma i de synpunkter som herr Elmstedt fört fram. Man följer dessa frågor mycket intensivt ute i de berörda kommunerna. Riksdagens beslut beträffande domkretsindelningarna har utan tvivel skapat en betydligt ljusare situation för många domsagor än tidigare vilket framgick då man tog del av domstolsutredningens betänkande. Riksdagens beslut fattades på grundval av ett enhälligt utskottsutlåtande, vilket åstadkoms genom kompromiss.

Jag finner justitieministerns svar positivt. Det bör kunna skapa en viss trygghet på många håll, inte minst inom några av kommunerna i mitt län, nämligen Bollnäs, Söderhamn och Ljusdal.

Jag vill emellertid påpeka att justitieministern i sitt svar gjort sig skyl-

Svar på interpellation ang. domsagokansliernas lokalisering

dig till en felaktighet, som jag hoppas är ett olycksfall i arbetet och inte en avsiktlig feltolkning av riksdagens beslut. Justitieministern säger nämligen att riksdagen ansåg att domstol med endast en domare »övergångsvis» kan komma i fråga. Så har riksdagen emellertid icke skrivit. I utskottsutlåtandet uttalas i stället att olika skäl kan finnas vara så starka att de motiverar bibehållandet av en domkrets som ger arbete för endast en domare.

Om man alltså i departementet ser endomardomsagorna som ett övergångsfenomen, står detta inte i överensstämmelse med riksdagens uttalande i denna fråga.

Jag deltog i behandlingen av detta ärende inom första lagutskottet, och även om man där försöker se domkretsindelningen från hela landets synpunkt är man som enskild ledamot särskilt intresserad av förhållandena och svårigheterna i sitt eget län.

Vi har i södra Hälsingland två domsagor, en i Bollnäs och en i Söderhamn, och vardera domsagan har och kommer att ha underlag för två domare. Såväl med hänsyn till fjolårets riksdagsbeslut som med hänsyn till justitieministerns svar i dag räknar jag med att vi kommer att få behålla dessa båda domkretsar. Det finns inget som helst motiv för att sammanslå dem. De är varken geografiskt eller näringsmässigt knutna till varandra och har var sitt särskilda uppland. De bildar också var för sig en A-region. Jag skall inte nu räkna upp ytterligare skäl för ett bevarande av båda dessa domkretsar. Dessa skäl finns angivna i första lagutskottets utlåtande förra året i detta ärende. Där uttalas bl. a. också att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas.

Jag noterar även särskilt justitieministerns uttalande beträffande endomardomsagorna. Jag uppfattar det som positivt bl. a. när det gäller bevarandet av domsagan i Ljusdal. Det är en endomardomsaga, men där föreligger en myc-

ket stor ärendebalans som kommer att kvarstå, eftersom Järvsö kommun har mycket besvärliga arronderingsförhållanden, vilket medverkar till en markant ökning av domstolsärendenas antal.

En lokalisering av domstolskanslierna till kusten skulle innebära besvärliga kommunikationsproblem med resvägar på upp till 30 mil till domsagorna för människor från de inre delarna av landskapet. Det är ju angeläget att beakta de processekonomiska synpunkterna i detta sammanhang. Domstolskommittén har också framhållit att kommunikationer, bosättningsförhållanden och näringsliv måste uppmärksammas liksom vikten av att domstolens kansli blir relativt lättillgängligt från domkretsens olika delar.

I Bollnäs ligger dessutom länets mentalsjukhus med närmare 700 patientplatser. För vissa av dess patienter prövas utskrivning och andra frågor av en utskrivningsnämnd, vilkens ordförande bör vara domare. Det är därför lämpligt att ha en nära geografisk anknytning mellan domsagokansliet och den psykiatriska kliniken.

Jag har i tidningarna därhemma redogjort för riksdagens beslut i denna fråga och då framhållit de vidgade möjligheter som öppnats för ett bevarande av samtliga tre domsagor, och jag finner detta ytterligare styrkt av justitieministerns svar. Vi följer utvecklingen med stort intresse och har mycket stora förväntningar.

Till sist en liten detalj. Jag hade för några veckor sedan en debatt med kommunikationsministern och uttalade därvid mitt missnöje med SJ:s kontakter med kommunerna i frågor som rör nedläggning av järnvägar. Jag skulle till justitieministern nu vilja uttala min tillfredsställelse över de överläggningar som justitiedepartementets tjänstemän haft och har med kommunernas företrädare när det gäller domkretsindelningen. Dessa överläggningar har be-

Svar på interpellation ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp

dömts mycket positivt i varje fall av kommunerna i mitt hemlän. Om man en gång uttalar sitt missnöje, kan det finnas anledning att en annan gång uttala den tillfredsställelse man känner med en sak.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Det är riktigt som fru Jonäng påpekade, att mitt uttalande i svaret möjligen kan misstolkas, när jag har sagt att domstol med endast en domare »övergångsvis» kan komma i fråga. Detta gäller övergångsbestämmelserna, och riksdagen har inte i de definitiva bestämmelserna talat om att det skulle kunna ske endast »övergångsvis».

De frågor vi här rör oss med är mycket besvärliga, det kan jag försäkra. Vi arbetar oss fram successivt från län till län och försöker att med stöd av våra utredningar samt de besök som departementstjänstemännen gör och de uppvaktningar vi får i departementet från nästan varje domkrets att uppnå ett så tillfredsställande resultat som möjligt. Som frågeställarna säkert förstår kan jag inte nu säga någonting om de områden som ligger dem särskilt varmt om hjärtat. Jag har ännu inte haft någon föredragning från beredningen i departementet och är därför ganska okunnig om den situation som föreligger. Det är först när utredningarna är klara som vi kan göra en avvägning och lägga fram förslag. Men jag hoppas det skall lyckas för oss att utforma förslag som i så liten grad som möjligt medför besvärligheter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Svar på interpellation ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för anlåtande av rättshjälp.

I statsverkspropositionen har riktlinjerna för en reform av rättshjälpen angetts. I reformen ingår bl. a. att åstadkomma en effektiv kontroll över det allmännas kostnader för juridiskt biträde. Jag har i detta sammanhang även anfört att taxor och normalarvodet för olika typer av mål och ärenden bör kunna tillämpas i betydande utsträckning när privatpraktiserande jurister anlitas mot ersättning av allmänna medel.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Då jag anser att den fråga jag aktualiserat är av största betydelse från rätts-säkerhetssynpunkt beklagar jag att svaret är så knapphändigt att man därur inte kan utläsa statsrådets syn på problemet. Min interpellation tillkom på begäran av personer med egna erfarenheter av de svårigheter som möter då behov av juridiskt biträde uppkommer.

De kostnader detta betingar kan bli betydande för vederbörande och står kanske inte i rimlig proportion till vad man eventuellt kan vinna genom en rättegång. Fri rättshjälp kan som bekant endast erhållas i fall då klienten i fråga anses sakna alla möjligheter att själv ersätta sin juridiska hjälp. Detta innebär att endast personer med mycket låga inkomster eller inga alls samt andra, som på grund av mycket höga inkomster har råd att anlita dyrbart juridiskt biträde, kan tillgodoräkna sig det stöd en sådan hjälp betyder.

Från rätts-säkerhetssynpunkt anser jag

Svar på interpellation ang. nedbringande av kostnaderna för anlåtande av rättshjälp

detta inte vara tillfredsställande. Principen om allas lika rätt inför lagen måste enligt min mening förutsätta att alla också ges samma reella chans att hävda sig och sina intressen vid rättegångar.

Våra lagar och förordningar är som bekant i långa stycken svåra att tolka för vanliga medborgare, och än svårare kan detta bli när konflikter och tvister uppstår. Tillgång till juridisk hjälp måste därför anses vara en rätt som bör tillkomma alla i sådana situationer. Det är från den synpunkten stötande att kostnaderna kan lägga hinder i vägen för att en människa skall få sin sak allsidigt prövad.

Statsrådet anför att taxor och normalarvoden för olika typer av mål och ärenden bör kunna tillämpas i betydande utsträckning när privatpraktiserande jurister anlitas mot ersättning av allmänna medel. Enligt nu gällande bestämmelser är det endast en del av arvodena som ersätts av det allmänna — resten får klienten stå för.

Som jag i interpellationen framhållit anser jag att det på sikt bör vara samhällets angelägenhet att se till att varje medborgare kan erhålla fri tillgång till den information som erfordras för tolkning av de lagar och förordningar vilka samhället självt utfärdar. Allmänheten bör ha rätt att kräva en sådan service på detta utomordentligt viktiga område.

Så länge kostnadsfrågan omöjliggör för många människor att anlita juridisk hjälp vid behov, blir också den värdefulla principen om allas lika rätt inför lagen svår att till fullo tillämpa i praktiken.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att ur en särskild aspekt säga några ord i detta ärende — det skall inte bli många.

Rättshjälpen och kostnaderna härför

är viktiga frågor. Alldeles särskilt viktigt är det kanske i ett akut skede, nämligen när det gäller rättegång i brottmål. Där har vi ett mycket tillfredsställande förfarande genom att den åtalade alltid förfogar över ett rättegångsbiträde. Kostnaderna tar man sedan ut av den enskilde. Det förordnas en offentlig försvarare, och kostnaderna kan uppgå till mycket stora belopp som man sedan avkräver vederbörande. Det värsta är att man också avkräver den som blivit frikänd vissa rättegångskostnader, vilket är helt felaktigt. Folkpartiet har i år framlagt en motion som vill rätta till detta förhållande.

Det är från kriminalpolitisk synpunkt mycket olyckligt att samhället utkräver dessa pengar, eftersom det förhindrar den rehabilitering av den skyldige som vi alla eftersträvar. En person som har avtjänat ett fängelsestraff av längre eller kortare art avkrävs dessa rättegångskostnader när han skall återanpassas i samhället.

Jag framförde vid förra årets riksdag motionsvägen en idé om att man skulle införa ett system med statsanställda offentliga försvarare. På samma sätt som vi har vissa åklagardistrikt skulle vi ha distrikt för offentliga försvarare, och samhället skulle aldrig återkräva kostnaderna härför. Jag tror att det skulle vara ett system med mycket stora fördelar.

Man skulle då alltid ha tillgång till väl kvalificerade försvarare. Så är inte alltid fallet för närvarande i vissa bygder i vårt land. I Stockholm har det hävdats från advokathåll att det är vissa advokater som alltid får dessa uppdrag, vilket vållat en viss irritation. Men förslaget skulle framför allt innebära att samhället icke skulle återkräva kostnaderna, vilket skulle vara kriminalpolitiskt mycket värdefullt.

Jag har velat ta tillfället i akt att framföra dessa synpunkter till justitieministrern inför en framtida ytterligare reformering på detta område.

Interpellation ang. skördeskadeskyddet

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping fann mitt svar kortfattat. Men, herr Börjesson, i statsverkspropositionen lämnas det en mycket utförlig redogörelse för vad den allmänna rätts hjälpen skall innebära, en redogörelse som samtidigt är att betrakta som direktiv för den stora arbetsgrupp inom justitiedepartementet som håller på med detta. Där kan herr Börjesson få detaljerade upplysningar, och jag tycker inte att man skall behöva belasta kammaren med att läsa upp flera sidor ur statsverkspropositionen.

Till herr Sjöholm vill jag säga att arbetsgruppen i justitiedepartementet även har på sitt program att granska just frågan om de offentliga försvararna och problematiken med kostnaderna och återbetalningen, som vi väl känner till. Arbetsgruppen skall på den punkten komma med ett förslag. Jag kan inte här gå in på detta, då arbetsgruppen ännu inte är klar med sitt arbete; jag hoppas emellertid att det skall föreligga en promemoria till sommaren.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 21

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 103, om riktlinjer för en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen, hänvisades propositionen, såvitt avsåg ansvarsfördelningen mellan stat och kommun, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 118, med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen nr 124, angående ökning av garantifonden för Skeppsfartens sekundärlånekassa.

§ 22

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 1326.

§ 23

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtande nr 16 och allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 21—26.

§ 24

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Nygren* (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rekryteringen av nämndemän,

herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående provisoriska åtgärder för information till invandrare, och

herr *Hellström* (s), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående ökad samhällelig kontroll över läromedlen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 25

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att jordbruksutskottets utlåtande nr 13 skulle uppföras närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 34 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 26**Interpellation ang. skördeskadeskyddet**

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN (cp), som yttrade:
Herr talman! Trots de stora utbetal-

ningar, som i år har skett på grund av skördeskadorna 1969, är det obestridligt att skördeskadeförsäkringen aldrig har bemötts med sådan misstro som för närvarande. I princip skall skördeskadeförsäkringen fungera som en arbetslöshetsförsäkring. När brukaren berövats sin inkomst på grund av extrema väderleksbetingelser skall försäkringen utgöra en grundgaranti.

Det nuvarande försäkringssystemet fungerar för närvarande inte så att denna trygghet uppfylles. Variationerna mellan olika skördeuppskattningsområden och inom samma område är mycket stora, trots att väderleksförhållandena och de allmänna förutsättningarna för samma skörd har varit helt likartade. Självfallet innebär detta en grund för irritation och missnöje med skördeskadeförsäkringen i dess nuvarande form, vilket är förståeligt med tanke på de premier den enskilde jordbrukaren själv erlägger och den stora självrisk som han för närvarande får ta. Många jordbrukare hävdar i dag, att det nuvarande systemet är helt otillfredsställande och att det endast är slumpen som avgör om bidrag skall utgå eller icke. Missnöjet är så stort, att man kan befara att många av årets blivande provytvårdar kommer att motsätta sig att provytor över huvud taget läggs ut på deras arealer. En försäkringsform som möter en sådan uppenbar misstro borde bli föremål för en omfattande översyn i syfte att göra försäkringssystemet effektivare och rättvisare.

Det vill synas som om de nuvarande skördeuppskattningsområdena är för stora. En övergång till mindre och geografiskt och odlingsmässigt enhetligare områden skulle kunna leda fram till ett rättvisare försäkringsutfall jordbrukare emellan. Den självrisk som jordbrukarna för närvarande har är beräknad till 15,5 procent vilket skall ses som ett medeltal; med fog kan frågas om denna självrisk icke är för hög för att försäkringen för den enskilde jordbrukaren

Interpellation ang. skördeskadestyddet skall fungera som ett skördeskydd.

För att i någon mån rätta till de praktiska verkningarna av skördeskadeförsäkringens egendomliga utfall måste i år de behovsprövade bidragen tillmätas större vikt än vanligt. Enligt nu gällande bestämmelser skall 1 procent av sammanlagda skördeskadeförsäkringsmedel gå till dessa behovsprövade bidrag. Det är således en förhållandevis liten summa varmed förhållandena för hårt skuldsatta jordbrukare skall regleras. Det finns anledning förmoda att denna summa i år kommer att vara otillräcklig för att utgöra ett realistiskt bidrag för de många som i år kommer att söka bidrag.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet för avsikt att företa en översyn av det obligatoriska skördeskadestycket, så att det ger större individuellt skydd?

Har statsrådet för avsikt att tillföra ytterligare medel till de behovsprövade skördeskadebidragen, om det visar sig att de medel som nu finns i förhållande till godkända ansökningar är otillräckliga för att bidrag skall kunna utgå i en sådan omfattning som motiveras i ansökningarna?

Anser statsrådet att den nu tillämpade metodiken vid hopsamling, torkning, tröskning, vägning och siffermaterialets behandling fram till slutresultatet är av sådan art, att risk icke föreligger för sammanblandning av de olika provytornas skörderesultat?

Denna anhållan bordlades.

§ 27

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående avgifterna i postverkets tidningsrörelse, överlämnats till kaumaren.

Denna proposition bordlades.

Utsträckt motionstid

§ 28

Anmälades följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m., motionen nr 1327, av herr *Pettersson* i Lund;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., motionerna:

nr 1328, av herr *Enarsson*,

nr 1329, av herr *Eskel m. fl.*, och

nr 1330, av fru *Jonäng* och herr *Eriksson* i Bäckmora;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB, motionen nr 1331, av fru *Marklund* och herr *Hermansson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående transportstöd som regionalpolitiskt medel, motionerna:

nr 1332, av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Boo*,

nr 1333, av herr *Enarsson*, och

nr 1334, av herr *Eriksson* i Bäckmora och fru *Jonäng*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m., motionen nr 1335, av herr *Eriksson* i Bäckmora och fru *Jonäng*.

Dessa motioner bordlades.

§ 29

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Fru **MOGÅRD** (m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 97, angående nytt planerings- och budgeteringssystem för försvaret, och nr 119, angående riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter, måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 29 innevarande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 30

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Agnäs (m), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående prästs skyldighet att förrätta vigsel, och

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av bestämmelserna om prisnedsatta läkemedel.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.21.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 17 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 9 innevarande april.

§ 2

Meddelande ang. dagens sammanträde

Herr TALMANNEN yttrade:

Dagens sammanträde kommer att avslutas senast omkring kl. 16.00.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 112, angående avgifterna i postverkets tidningsrörelse.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 1327; och till statsutskottet motionerna nr 1328—1335.

§ 5

Föredrogs den av herr *Dahlgren* (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skördeskadestyddet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Villabeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, med anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) jämte motioner.

I proposition nr 49 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 februari 1970 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Med anledning av den väntade höjningen av taxeringsvärdena för en- och tvåfamiljsfastigheter vid 1970 års allmänna fastighetstaxering föreslås i propositionen vissa ändringar av den metod som gäller vid beskattningen för beräkning av inkomst av sådana fastigheter, den s. k. villaschablonen. Som intäkt avses skola tas upp 2 % av den del av taxeringsvärdet som inte överstiger 150 000 kr., 4 % av den del som ligger mellan 150 000 och 225 000 kr. samt 8 % av den del av taxeringsvärdet som överstiger 225 000 kr. Vidare föreslås att det extra avdraget för villaägare, f. n. 200 kr., höjs till 500 kr.

De nya bestämmelserna föreslås tillämpade första gången vid 1971 års taxering.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1) De likalydande motionerna I: 1007 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 1167 av herr *Magnusson* i Borås m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade

a) att repartitionstalet beträffande fastigheter för vilka inkomsten beräknades i enlighet med bestämmelserna i

Villabeskattningen

24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. kommunalskattelagen bestämdes till 1,5 %,

b) att som intäkt av sådana fastigheter upptoges ett belopp motsvarande för helt år 1,5 % av den del av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret som icke överstege 150 000 kr., 3% av den del av taxeringsvärdet som överstege 150 000 kr. men icke 250 000 kr. och 8 % av den del av taxeringsvärdet som överstege 250 000 kr.,

c) att för ovannämnda slag av fastigheter medgaves avdrag för värdeminskning med 2 % av byggnadsvärdet, förutsatt att fastigheten vore minst 30 år gammal,

d) att en allmän översyn av beskattningsreglerna för en- och tvåfamiljsfastigheterna komme till stånd,

e) att bevillningsutskottet utarbetade erforderlig lagtext;

2) de likalydande motionerna I: 1016 av fru *Elvy Olsson* och II: 1176 av herr *Jonasson m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen beslutade att fysisk person, som vore mantalsskriven på honom tillhörig en- eller tvåfamiljsfastighet, finge åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 600 kr., dock högst med det belopp som skulle upptas som intäkt av fastigheten;

3) de likalydande motionerna I: 1017 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 1177 av herr *Jönsson* i *Ingemarsgården m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen

a) beslutade att det extra avdraget enligt 25 § 3 mom. kommunalskattelagen bestämdes till 600 kr.,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till nytt skattesystem för villafastigheter;

4) motionen II: 1175 av herr *Clarkson m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen beslutade att helt avveckla den kommunala fastighetsskatten eller i andra hand att sänka repartitionstalet till 1 % och att vederbörande utskott utarbetade erforderlig lagtext.

Motioner väckta vid riksdagens början

5) De likalydande motionerna I: 780 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 916 av herr *Magnusson* i *Borås m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställdes

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde översyn av schablonreglerna för inkomstberäkningen av villafastigheter;

6) de likalydande motionerna I: 786 av herr *Manne Olsson m. fl.* och II: 922 av herr *Nyström m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av förutsättningarna och formerna för en beskattning av fritidshus i linje med vad som anförts i motionerna;

7) motionen II: 934 av herr *Wennerfors*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av förutsättningarna och formerna för beskattning av fritidshus.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 49 och med avslag på motionerna I: 1007 och II: 1167, I: 1016 och II: 1176 samt I: 1017 och II: 1177, i vad de avsåge ändringar av 24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928: 370) — anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370);

II) att riksdagen måtte

A) *beträffande repartitionstalet* avslå

1) motionerna I: 1007 och II: 1167 i denna del samt

2) motionen II: 1175;

B) *beträffande översyn av schablonbeskattningsreglerna*

avslå

§)

1) motionerna I: 780 och II: 916, i vad de behandlades i detta betänkande,

2) motionerna I: 1007 och II: 1167 i denna del samt

3) motionerna I: 1017 och II: 1177 i denna del;

Villabeskattningen

C) beträffande utredning om beskattning av fritidshus

avslå

- 1) motionerna I: 786 och II: 922 samt
- 2) motionen II: 934.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Karl Pettersson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

a) under I

att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49 och med bifall till motionerna I:1007 och II: 1167, i vad de avsåge ändringar av 24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928: 370), samt med avslag på motionerna I: 1016 och II: 1176 samt I: 1017 och II: 1177, sistnämnda motioner i vad de innefattade yrkande om höjning av det extra avdraget till 600 kr., anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) med de ändringar att 24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse;

b) under II A 1 och 2

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 1007 och II: 1167, i vad de innefattade yrkande om nedsättning av repartitionstalet, samt med anledning av motionen II: 1175, anta i reservationen intaget förslag till lag om ändring i 47 § kommunalskattelagen;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Levin* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Ericsson* i Åtvidaberg (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett att utskottet under I bort hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49 och med bifall till motionerna I: 1016 och II: 1176 samt motionerna I: 1017 och II: 1177, sistnämnda motioner i vad de innefattade yrkande om höjning av det extra avdraget till 600 kr., ävensom med avslag på motionerna I: 1007 och II: 1167, i vad de avsåge ändringar av 24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. kommunalskatte-

lagen, anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen med den ändringen att 25 § 3 mom. erhöles i denna reservation angiven lydelse;

3) av herrar *Tistad* (fp), *Levin* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Johan Olsson* (cp), *Magnusson* i Borås (m), *Vigelsbo* (cp), *Ericsson* i Åtvidaberg (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett att utskottet under II B 1, 2 och 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 1017 och II: 1177 samt I: 1007 och II: 1167, i vad dessa motioner innefattade yrkande om översyn av reglerna för schablonbeskattning av villor, samt med anledning av motionerna I: 780 och II: 916, i vad de behandlades i detta betänkande, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till nytt system för beskattning av en- och tvåfamiljsfastigheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! De höjningar av fastighetsvärdena som årets taxering kommer att leda fram till medför ganska kraftiga skattehöjningar, inte minst för egnahems- och sommarstugeägare. Den registrerade genomsnittliga höjningen ligger på 34 à 35 procent, men i allmänhet har stegringarna blivit omkring 50 procent och inte sällan långt därutöver. Genomsnittssiffran dras tydligen ner något genom att uppjusteringarna har blivit ganska små på en del mindre orter, där det inte längre finns några köpare. Regeringen har inte heller kunnat blunda för dessa verkningar, och det torde vara av denna anledning som finansministern i proposition 49 har föreslagit vissa åtgärder för att dämpa skattestegringen. Finansministern har ju alltid varit angelägen om att framhålla att han varit ytterligt välvillig mot dessa fastighetsägare när det varit aktuellt med skattehöjningar. De föreslagna ändringarna är emellertid ingalunda

Villabeskattningen

till fyllest för att utjämna de skattehöjningar som dessa medborgare kommer att drabbas av på grund av de uteslutande fiktiva värdehöjningarna. Otillräckligheten i de föreslagna åtgärderna framgår tydligt av det förhållandet att staten genom den genomförda höjningen av fastighetsvärdena kommer att öka sin skatteintäkt med ca 250 miljoner kronor.

Vi har inom moderata samlingspartiet ansett att ytterligare åtgärder måste vidtas för att förhindra att ifrågasvarande kategorier nu drabbas av en skattehöjning av denna storlek. Vi har därför i motioner framlagt ett förslag, vilket vi även följt upp i reservationer till bevillningsutskottets betänkande, innebärande att vid beräkningen av inkomsten från bostadsfastigheter denna skall begränsas till 1,5 procent för taxeringsvärdet upp till 150 000 kronor och till 3 procent för den del av taxeringsvärdet som ligger mellan 150 000 och 250 000 kronor samt för taxeringsvärde därutöver till 8 procent.

Det är en felföreställning om man försöker göra gällande att villabeskattningen skulle vara särskilt gynnsam. Den schablonmetod som infördes 1953 är visserligen enkel i sin tillämpning, men den slår inte helt bra i dag. Sålunda byggde det förslaget på att reparationskostnaderna skulle hålla sig inom 2,5 procent. Villaägaren har nämligen, i motsats till andra fastighetsägare, inte rätt till avdrag för reparationskostnader. Var och en som emellertid har litet inblick i vad reparationskostnaderna numera uppgår till vet att dessa inte kan hålla sig inom 2,5 procent. Vidare har många andra kostnader stigit kraftigt, såsom t. ex. utgifter för värme, vatten, renhållning m. m. Vi anser därför att det finns anledning att nu ompröva dessa beräkningar.

Vi har också föreslagit att villor som nu nått en ålder av över 30 år, för vilka reparationskostnader av stora mått alltmer börjar göra sig märkbara,

borde få bli föremål för ett värdeminskingsavdrag av 2 procent.

Herr talman! Det är helt naturligt att många ägare av egna hem, villor och sommarstugor, som nu hastigt drabbas av kraftiga skattestegringar på grund av de fiktiva värdestegringarna, känner det ganska egendomligt att de nu skall betala en högre skatt. Det har inte inträffat något som kan motivera ett dylikt högre skatteutdrag. Genom att ägarerna av dessa fastigheter också — i de allra flesta fall — får betala garantiskatt till kommunerna, då det ytterligt sällan uppstår något netto, blir förekomsten av den icke avdragsgilla kommunalskatten ännu mer betungande. Detta gäller särskilt de villaägare som bor i kommuner där kommunalskatterna är mycket höga. Riksdagen har redan för flera år sedan i princip uttalat sig för att garantiskatten skulle bort. Därför har vi nu ansett att man borde ta ytterligare ett steg på den vägen genom att sänka repartitionstalet till 1,5 procent.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den motivering vi har anförts i reservationerna 2 och 3 vid detta utskottsbetänkande skall jag inskränka mig till att yrka bifall till dessa reservationer.

I detta anförande instämde herrar *Ericsson* i Atvidaberg (fp) och *Polstam* (cp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Fram till 1954 beskattades ju villafastigheter som andra fastigheter med rätt till avdrag för alla utgifter som inte avsåg grundförbättringar. Bodde ägaren i huset beräknades värdet av fri bostad efter ortens hyrespris. Efter 1954 tillämpades den nuvarande metoden. I stället för beräkning av egna hyresförmåner infördes en schablon på 3 procent av fastighetens

Villabeskattningen

taxeringsvärde som hyresförmån. Inga andra avdrag för omkostnader än för räntor medgavs. Det var efter en utredning av sakkunniga som man kom fram till dessa 3 procent. De skulle i genomsnitt motsvara den mera detaljerade hyresberäkning med avdrag för fastighetsutgifter som gjorts tidigare.

Denna metod ansågs ha många fördelar, men den gjorde det nödvändigt att varje gång man höjde taxeringsvärdena justera procentsatsen. Det är nämligen i fastigheten nedlagt kapital som skall beskattas, och det blir ju det samma även om man höjer taxeringsvärdet. Man har höjt dessa taxeringsvärden två gånger tidigare och därför också sänkt de ursprungliga 3 procenten till först 2,5 procent och sedan 2 procent.

Det kan sägas att en olägenhet med denna metod är att även de som bygger senare och lägger ned mera kapital på grund av kostnadsstegringen ju också får nytta av den lägre procenten. Man har emellertid ansett det omöjligt att ha olika procentsatser efter byggnadsår. Därtill kommer att man också ansett att nybyggda fastigheter åsatts mer adekvata taxeringsvärden.

Så småningom konstaterade man att metoden hade mindre goda effekter på grund av att den låga inkomstberäkningen och avdragsrätten för räntorna gjorde att det lönade sig mycket bra för stora inkomsttagare att bygga villor i halvmiljonersklassen och kanske mer. Hyrorerna i dessa blev inte så mycket dyrare än för en vanlig hyreslägenhet. Det var anledningen till att riksdagen år 1966 beslöt att täppa till detta hål i schablontaxeringen. Detta skedde genom att procentsatserna differentierades. Det blev fortfarande 2 procent för villor upp till 100 000 kronors värde, men sedan ökade det till 4 procent för belopp mellan 100 000 och 200 000 kronor och till 8 procent för belopp däröver. Så nådde man alltså resultatet att det inte längre är särskilt lönande att

placera kapital i lyxvillor.

Nu har taxeringsvärdena ånyo höjts efter en rekommendation vid riksskatte-nämndens möte i maj förra året. Nämnden rekommenderade en höjning till 75 procent av 1968 års saluvärde. Det skedde efter utredning och beräkning av värdena på försålda villafastigheter. Dessa låg i regel över taxeringsvärdena, varför en justering ansågs påkallad. Den slutliga höjningen blev dock icke den som rekommenderats utan väsentligt lägre.

Villor med taxeringsvärden under 100 000 kr. höjdes med 32 procent, villor mellan 100 000 och 125 000 kr. med 41,6 procent och villor i värdeskikten 125 000—150 000 kr. samt 150 000—175 000 kr. med 44,5 procent. För villor mellan 200 000 och 225 000 kr. motsvarar den genomsnittliga höjningen 40 procent och för villor i tre skiktgränser över 225 000 kr. med respektive 37 procent, 32,9 procent och 39,5 procent. Genomsnittet för samtliga villor torde, herr talman, utgöra 36 procent — alltså inte ens hälften av vad som rekommenderades vid riksskatte-nämndens möte. Flertalet villor och praktiskt taget alla fritidshus kommer att ligga inom 2-procentsskiktet. Efter den preliminära fastighetstaxeringen har nämligen endast 5 procent av alla villor fått ett taxeringsvärde överstigande 150 000 kr. och endast 0,9 procent av dessa har åsatts värden över 225 000 kr. Av fritidshusen har endast cirka 0,3 procent åsatts högre taxeringsvärde än 150 000 kr.

Beträffande fritidshusen föreligger en motion, och jag skall kanske nämna några ord om denna i sammanhanget. Motionärerna vill ha en utredning om en särskild beskattning av fritidshusen. Detta är en fråga som har samband med den kommunala fastighetsskatten. Taxeringsvärdena för fritidshusen höjs nu betydligt mer än värdena för villor, och särskilt kraftigt sker detta i utpräglade fritidskommuner. Dessa kommuner får därigenom ett ökat skatte-

Villabeskattningen

underlag. Utskottet erinrar liksom tidigare om att kommunerna har olika möjligheter att kompensera sig för sina kostnader för fritidsbebyggelsen. Vi anser därför att skälen för en särskild beskattning av fritidshus nu är svagare än tidigare och avstyrker följaktligen detta motionsyrkande.

Resultatet av de nya procenttalen blir att praktiskt taget inte någon får betala annan »progressiv» skatt på sin villa än den han redan förut betalar. 95 procent av alla villor för permanent bruk har efter den företagna höjningen faktiskt ett taxeringsvärde under 150 000 kr. Utskottet kan därför inte hålla med motionärerna om att villataxeringen efter dessa justeringar innebär någon orättvisa mot villaägarna. Tvärtom, de är fortfarande gynnade i förhållande till dem som bor i hyreshus.

Man får hålla i minnet att syftet med schablonen är att beskatta skälig förräntning på det kapital som fastigheten representerar. Gör man en jämförelse med dem som i stället sätter in sitt kapital i ett sparinstitut står detta alldeles klart. De får betala inkomstskatt på ränteinkomsten intill sista öret.

Den eventuella höjning av villaägarnas bostadskostnad som inträffar till följd av de höjda taxeringsvärdena, blir måttlig, och det gäller även högt taxerade villor.

Låt mig ta ett exempel. Jag sade att den genomsnittliga höjningen blir 36 procent. Det genomsnittliga taxeringsvärdet beräknas uppgå till 52 000 kr., och detta har nu höjts till 70 000 kr. 2 procent på 52 000 kr. minus det extra avdraget på 200 kr. gör 840 kr. Nästa år blir det alltså 2 procent på 70 000 kr. minus det till 500 kr. höjda extra avdraget. Det blir då 900 kr., alltså 60 kr. mer. Den som har 30 procents marginalskatt får betala 18 kr. mer, och den som har 50 procents marginalskatt får betala 30 kr. mer. Det kan då rimligen inte vara den katastrof som man

vill försöka göra gällande.

Utskottet kan därför inte tillstyrka yrkandena om lägre procentenheter och högre extra avdrag, d. v. s. 600 kr. i stället för föreslagna 500 kr. i propositionen.

Av samma skäl som jag åberopat kan utskottet inte heller tillstyrka yrkandet om att man för fastigheter med minst 30 års ålder skall äga rätt till ett årligt värdeminskingsavdrag på 2 procent av byggnadsvärdet. Det skulle betyda en återgång i viss mån till de gamla bestämmelserna och komplicera det hela.

Vad beträffar garantibeloppet eller repartitionstalet för en- och tvåfamiljsfastigheter yrkas att detta skulle avvecklas eller sänkas till en eller en och en halv procent. Bevillningsutskottet har tidigare uttalat sin sympati för att man avskaffar denna garantibesättning och garantibeloppet. Men i dagens läge finner vi det praktiskt omöjligt att göra det. Om man gör en sådan operation, får det ganska betydande konsekvenser för kommuner med stora kraftverksanläggningar och kommuner med utpräglade fritidsvillaområden. Det skulle komma att betyda ett relativt stort skattebortfall, och man får inte heller bortse ifrån att ett differentierat repartitionstal skulle komplicera deklara-tions- och taxeringsförfarandet. Därför avstyrker utskottet även detta yrkande.

Herr talman! Även om schablonen har vissa olägenheter genom att den måste ändras varje gång vi företar en justering av fastighetstaxeringsvärdena, menar vi att den är avgjort bättre än den gamla metoden. Den är enkel och praktisk från deklara-tions- och taxeringssynpunkt. Den tidigare metoden var däremot krånglig och opraktisk och medförde mängder av processer. Utskottet kan därför inte heller tillstyrka yrkandet om utredning om ett nytt system.

Med detta, herr talman, yrkar jag bi-

Villabeskattningen

fall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Även om ett stort antal villafastigheter kommer att befinna sig bland dem som får tvåprocentig intäktsberäkning kommer dock detta system att innebära att samtliga fritidsstugeägare kommer att bli föremål för skatteökning. Dessutom drabbas samtliga villaägare där taxeringsvärdet är över 30 000 kronor, om man räknar med en 50-procentig ökning av taxeringsvärdena vilket är ganska vanligt på centralorterna. Räknar man med en 35-procentig ökning inträder skattehöjning vid ett nuvarande taxeringsvärde av ca 40 000 kr. och däröver. Ett övervägande antal personer kommer alltså att få skatteökningar genom vad vi nu går att besluta.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 34, som avgivits med anledning av propositionen 49, behandlas även motioner angående beskattning av fritidshus. I de likalydande fyrpartimotionerna I: 786 och II: 922 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning av förutsättningarna och formerna för en beskattning av fritidshus. Detta, herr talman, är ingen direkt ny fråga. Den behandlades redan 1962 i bevillningsutskottets betänkande nr 17 i samband med diskussionen om fastighetsbeskattningen. Det framhölls redan vid denna tidpunkt att kommunerna är huvudmän för planläggningen och att detta drar med sig åtskilliga kostnader. Utgifterna för planläggning och ordnande av sanitära och andra förhållanden har stigit undan för undan även då det gäller sommarstugebebyggelse, och en hel del av dessa utgifter faller som bekant på kommunerna.

Frågan om kommunernas möjligheter att kompensera sig för utgifter med anledning av fritidsbebyggelse har också senare varit föremål för riksdagens

behandling ett flertal gånger, under de senaste åren dels i samband med bevillningsutskottets betänkande nr 8 år 1968, dels i anslutning till dess betänkande nr 7 år 1969. Vid båda dessa tillfällen har motionerna avslagits, men bevillningsutskottet har dock i sina betänkanden förutsatt att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet fäst vid dessa frågor, som utskottet ansett ha stor betydelse för kommuner med fritidsbebyggelse av större omfattning.

I det betänkande som föreligger i dag är utskottets skrivning, som vi märker, inte lika positiv som i de två föregående, detta på grund av de höjda värdena efter 1970 års fastighetstaxering. Utskottet framhåller att de av motionärerna framförda frågorna har nära samband med frågan om den kommunala fastighetsskatten. Det framhåller också att taxeringsvärdena har höjts för fritidshus i de utpräglade fritidskommunerna och att dessa kommuners skatteunderlag härigenom i viss mån har höjts. Detta är obestridligt, och jag har ingen invändning att göra på den punkten.

När sedan utskottet uttalar den uppfattningen att de av motionärerna framförda skälen för en särskild beskattning av fritidshus gör sig gällande med mindre styrka nu än tidigare kan jag emellertid inte följa med i resonemang. Visserligen får fritidskommunerna ett ökat skatteunderlag genom de nya taxeringsvärdena, men detta kompenserar ändå inte kommunerna för de utgifter som fritidsbebyggelsen åsamlar dem. Som herr Brandt antytt är det naturligtvis möjligt för kommunerna att genom exploateringsavtal och byggnadslovstaxor få vissa kostnader täckta, men kommunerna kompenseras ändå inte för alla de kostnader de har på grund av fritidsbebyggelsen. Jag anser det inte riktigt och rimligt att det i längden skall fortgå så att värdkommunerna får svara för en allt större kommunal service och inte får mer hjälp att betala kostnaderna härför än

Villabeskattningen

genom de belopp som de får in i fastighetsskatt.

För att belysa några av de problem som uppstår för de s. k. värdkommunerna för fritidsbebyggelsen vill jag i korthet anföra följande.

Vi kan som exempel ta skärgårdskommunerna i Stockholms län. Befolkningsunderlaget i dessa är i allmänhet svagt och vikande. Genom att länets skärgård alltmer uppbär funktionen att vara fritids- och sommarbostadsområde för en växande del av Storstockholms befolkning, får dessa skärgårdskommuner under sommaren en mångdubbelt ökad befolkning.

Det är naturligt att dessa sommargäster och andra besökande tillför kommunerna en del inkomster genom att den bofasta befolkningen får möjlighet till försäljning av vissa produkter. Den får också en del arbetstillfällen som medför inkomster till kommunen. För kommunerna är emellertid de skatteinkomster man direkt eller indirekt får från fritidsbebyggarna otillräckliga i förhållande till de ökade kostnader som denna fritidsbebyggelse för med sig.

Låt mig i detta sammanhang bara nämna kostnaderna för olika kommunala organ och funktioner såsom byggnadsnämnd och dess byggnadsinspektörer, hälsovårdsmyndigheterna, brandväsendet o. s. v. Dessa organ måste vara dimensionerade för att motsvara de stora krav som fritidsbebyggelsen för med sig. Planeringen för att trygga tillgången på dricksvatten, anordningar för avlopp, förvaring av sopor och avfall och över huvud taget byggandet av tillfredsställande sanitära anordningar medför både organisatoriska och ekonomiska problem för dessa kommuner.

Ett exempel på en typisk kommun i Roslagen med betydande fritidsbebyggelse är Frötuna kommun. Kommunen hade den 1 januari i år 1 460 invånare. I den fanns inte mindre än 4 670 fritidshus. Kommunens inkomst efter 1969 års taxering för denna fritidsbe-

byggelse var genom fastighetsskatten 16 681 skattekrönor vilket gör cirka 200 000 kr. De nya taxeringsvärdena ger något mer, vilket också herr Brandt har framhållit, vilket gör att kommunens inkomst kommer att stiga till cirka 280 000 à 300 000 kr. Denna summa täcker ändå inte utgifterna på långt när.

Det är väl ganska naturligt att detta kommer att medföra stora problem för kommunerna med de kommunala investeringar som måste göras, om kommunerna över huvud taget skall kunna bereda sin fritidsbefolkning en någorlunda hygglig service.

Med anledning av de problem som otvivelaktigt kommer att uppstå har vi motionärer velat aktualisera frågan om de åtgärder som bör vidtagas för införande av en kommunal beskattning av fritidshus överensstämmande i huvudsak med fritidsutredningens betänkande.

Fritidsutredningens betänkande innehåller som vi vet bl. a. ett förslag om att kommun skall äga rätt att uttaga en årlig avgift på fritidsbebyggelse med högst 200 kr. under förutsättning att denna avgift kommer de fritidsboende till gagn genom en ökad service från kommunernas sida.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionsparat I: 786 och II: 922, således att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av förutsättningarna och formerna för en beskattning av fritidshus.

I detta anförande instämde herr *Trana* och fru *Bergander* (båda s) samt herr *Franzén* i Träkumla (cp).

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Efter de anföranden som hållits kan jag begränsa mig till att understryka dels vad herr Magnusson i Borås tidigare anfört och dels vad herr Nyström just nu mycket värtaligt har framhållit.

Villabeskattningen

Den motion jag väckt beträffande beskattningen av fritidshusen står i överensstämmelse med den fyrpartimotion som herr Nyström har argumenterat för. Herr Nyström har helt rätt när han säger att kostnaderna för de små skärgårdskommunerna är mycket höga och mycket besvärande; de tenderar dessutom att öka. De många fritidsmänniskorna kräver en omfattande service. Man kan nämna exempel på många kommuner i Stockholms län. Herr Nyström nämnde Frötuna och man kan peka på kommuner söder om Stockholm som Ösmo och Österhaninge.

Man kan peka på Djurö i mellanskärgården och Blidö i norra delen av skärgården. Blidö har cirka 800 fasta invånare. Dessa människor skall alltså stå för en mycket omfattande service till gästande fritidsmänniskor till ett antal av mellan 20 000 och 25 000.

Herr talman! Efter herr Nyströms anförande skall jag begränsa mig till att säga, att det inte kan vara rimligt att det är på det sättet. Problemet måste lösas. Jag ber således att få yrka bifall till motionen II: 922 av herr Nyström m. fl.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! I den här villaägardebatten finns det kanske anledning att erinra de borgerliga talarna om att det också finns andra boendekategorier i detta land än villaägare. När nu reservanterna försöker göra gällande att villaägaren skulle vara en missgynnad person, vill jag tvärtom påstå att inga skulle vara gladare än hyresgästerna i flerfamiljshusen om de också fick tillämpa de generösa skatteregler som villaägarna nu har. Villaägarna har ju möjlighet att i sina deklarationer dra av en mycket betydande del av boendekostnaden, nämligen den som svarar mot räntor på upplånat kapital. Mot detta står den lågt fastställda intäktsprocenten på fastighetens taxeringsvärde. Följden blir därför att de flesta villaägarna kan redovisa betydande underskott i dekla-

rationens fastighetsbilaga, ett underskott som sedan kan utnyttjas för att minska skatten på övriga inkomster.

Några motsvarande förmåner skattevässigt eller på annat sätt har inte övriga boendekategorier fått av samhället. För att något belysa vad dessa skatteförmåner betyder för bostadskostnadernas storlek i det enskilda fallet skall jag helt kortfattat redovisa ett exempel från Lund. Det avser bostadskostnaderna år 1969 för en nybyggd villa, och det är i det ena fallet fråga om hyresrätt och i det andra fallet om äganderätt. Produktionskostnaden var i det aktuella fallet 110 000 kr., lägenhetsytan 120 kvm och taxeringsvärdet 90 000 kr. När vi gjorde upp en bostadskostnads-kalkyl och tog hänsyn till den skattevässiga avdragsrätten för villaägare visade det sig att en 30 000-kronorsinkomsttagare som ägde villan skulle få en boendekostnad på 5 275 kr. per år exklusive värmekostnader, medan boendekostnaden blev inte mindre än 7 840 kr. om man i stället hyrde motsvarande bostad. Skillnaden uppgick alltså i detta fall till 2 565 kr. Boendekostnaderna för den som hyrde var alltså i det närmaste 50 procent högre än för den som ägde samma nybyggda villa. Detta exempel kanske säger en del om de fördelar som avdragsrätten innebär för villaägaren.

Dessutom ökar skattesubventionerna med inkomsten, men det är kanske en fråga som vi inte har någon anledning att ta upp i dag.

Man kan naturligtvis invända att de skillnader i boendekostnader för hyresgäster och villaägare, som jag här har försökt belysa, minskar efter hand som villaägarna amorterar sina fastighetslån. Skattesubventionerna blir alltså mindre för äldre villafastigheter för att så småningom kanske helt försvinna. Men totalbilden av villaägarnas skatteförmåner jämfört med andra bostadskonsumenter är ändå ganska klar.

Om man ser till villaunderskottens

Villabeskattningen

totala omfattning i inkomsttaxeringen efter avdrag för eventuella överskottsfastigheter, tror jag man kan konstatera detta. Det finns inga färdiga sammanställningar på detta område, men på basis av uppgifter från finansdepartementet och från statistiska centralbyråns taxeringsstatistik kan man räkna fram att villaunderskottens netto även efter 1970 års allmänna fastighetstaxering snarare kommer att ligga över än under en miljard kronor. Villaunderskottet uppgår alltså till rätt betydande belopp.

De borgerliga reservanterna säger sig nu vilja verka för att likaberättigande beskattningsvillkor och boendekostnader skapas mellan olika boendekategorier. Jag tycker att det är en riktig princip, men tyvärr tycks man på den kanten ha fått en helt felaktig uppfattning om vilken boendekategori som är den missgynnade i sammanhanget. Jag skulle önska att de borgerliga reservanterna med samma glöd som man nu mobiliserar för villaägarna också kunde ställa sig bakom önskemål om förbättringar också för den boendekategori som är den mest missgynnade, nämligen de vanliga hyresgästerna i flerfamiljshus. Men på den punkten har i varje fall jag aldrig märkt något intresse från borgerligt håll.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka avslag på reservationerna 1—3 som fogats till bevillningsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr *Svenning*, fröken *Anderson*, herr *Sörenson* och fru *Gradin* (samtliga s).

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi fick nyss höra av en företrädare för regeringspartiet, att de som bor i hyreshus skulle vara alldeles speciellt missgynnade. Jag har ju ingen anledning att såsom representant för moderata samlingspartiet känna mig

träffad av detta. Det är nämligen en kritik som främst måste riktas mot det parti som har bestämt under flera tiotal år och som har skött bostadspolitiken utslutande efter de riktlinjer som partiet självt har ansett rimliga. Om detta nu har lett fram till att vi har fått en sådan besvärlig situation för hyresgästerna i hyreshusen, må det vara en allvarlig tankeställare för den sittande regeringen.

När herr Pettersson gör denna jämförelse mellan hyreshusen och villorna, gör han problemet alldeles för enkelt. Då han talar om det stora underskott som villorna redovisar, bortser han helt enkelt från att villaägarna skall betala kostnader för reparationer samt alla andra kostnader för fastigheten, vilket ju gör att det uppstår underskott vid deklaration av en villa.

Vad det här är fråga om är att man nu ämnar lägga en ytterligare beskattning på 250 miljoner kronor per år på de kategorier som har skaffat sig egnahem. Det gäller i allmänhet familjer och då främst barnfamiljer, som i dag har de största kostnaderna på grund av den inflationistiska politik som vi för närvarande upplever. Dessa människor kommer att drabbas hårdast av det skatteförslag som riksdagen om några veckor kommer att besluta om. Det är ofta familjer med inkomster mellan 30 000 och 50 000 kronor som har skaffat sig dessa egnahem och som därigenom återigen kommer att få vara med om att betala. Beträffande villorna i Stockholmstrakten har taxeringsvärdena höjts med ända upp till 80 och 90 procent. Det behöver inte vara någon särskilt märkvärdig villa som i dag taxeras för 190 000 å 200 000 kronor i detta område. Det gäller sannerligen inte några lyxvillor, men det är en boendeform som är till utomordentligt stor nytta och välsignelse för alla de stora barnfamiljerna. Det är dem som man i dag är ute efter att ytterligare beskatta.

Villabeskattningen

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var utomordentligt intressant att lyssna på herr Pettersson i Lund. Jag tror att hundratusentals villaägare kommer att ta del av herr Petterssons anförande med stort intresse.

Vad som ytterligare skulle vara intressant att veta, vilket herr Pettersson inte har berört, är vad han syftar till. Jag vill ställa frågan: Menar herr Pettersson att vi skall öka skattebelastningen på villaägarna? Vidare vill jag fråga: Skulle herr Pettersson i Lund föredra att över huvud taget denna boendeform, det vill säga att bo i villa, toges bort?

Herr PETTERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är själv villaägare så jag vet vad jag talar om beträffande de förmåner som villaägarna har i motsats till övriga boendekategorier. Om herr Wennerfors har den uppfattningen att villaägarna möjligen är intresserade av mitt lilla anförande här, hoppas jag att också hyresgästerna, som bor i flerfamiljshusen och som inte har dessa skattesubventioner och detta extra stöd från samhället, är intresserade.

Herr Magnusson i Borås säger att moderata samlingspartiet inte har anledning att ta åt sig någon kritik på denna punkt. Detta är inte riktigt. Deras s. k. besparingsaktioner har ju i de flesta fall gått ut just över dem som bor i flerfamiljshus. Senast har vi sett exempel på detta i det budgetförslag som partiet har framlagt.

Vidare har herr Magnusson motiverat det extra villastödet via skatten med att det bor barnfamiljer i villorna. Då vill jag fråga herr Magnusson om det inte bor barnfamiljer i flerfamiljshusen. Har de det inte ofta ännu sämre ställt än de som har möjlighet att kosta på sig en villa? Det är intressant att konstatera att moderata samlingspartiet tydligen bara är intresserat av att hjäl-

pa de barnfamiljer som bor i villa. Jag menar att man icke kan skjuta på det problemet, utan man måste på något sätt skapa en boenderättvisa mellan hyresgäster å ena sidan och villaägare å den andra. Denna rättvisa bör åstadkommas så, att man, om man anser att villaägarna inte har ett alltför stort ekonomiskt stöd nu, bör på motsvarande sätt ge också hyresgästerna i flerfamiljshusen möjlighet att få motsvarande stöd. Men ett sådant stöd bör i så fall inte utformas på samma sätt som villaägarstödet är konstruerat nu, nämligen att det lämnas högre stöd ju högre inkomsten är.

Jag tror vi har anledning att diskutera detta problem mycket mera seriöst i stället för att gå ut i debatten med sådana allmänna beskyllningar som moderata samlingspartiet har kommit med här.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Även detta inlägg var mycket intressant. Det skulle dock ha varit ännu mera intressant, om herr Pettersson i Lund hade svarat på min fråga. Jag ställer den därför ännu en gång till honom. När nu herr Pettersson är i full fart där framme i talarstolen, kanske han vill svara mig. Anser herr Pettersson i Lund att skattebelastningen bör öka för villaägare? Detta är min klart ställda fråga.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Lund säger att vårt parti skulle ha någonting emot att vi får billigare bostäder, men det är ju precis tvärtom. Vi har hela tiden hävdat att den bostadspolitik, som för närvarande förs i vårt land och som har förts under ett flertal år, har lett till så oerhört höga hyreskostnader att människorna i dag i ytterst ringa utsträckning har möjlighet att betala dem. Det är i stället *ni* som har drivit den

Villabeskattningen

politik som medfört dessa höga hyror. Det är därför inte vi som skall ta ansvaret för den politiken, utan det ansvaret måste onekligen falla på regeringen.

När man sedan fortfarande talar om subventioner till vissa grupper — i detta fall till villaägarna — framkallar man detta resonemang genom att begagna sig av en helt felaktig statistik. Har herr Pettersson inte reda på att det t. ex. när det gäller fastighetstaxeringen för de vanliga hyreshusen förekommer full avdragsrätt för alla räntekostnader som är nedlagda i fastigheten, att det också förekommer full avdragsrätt för alla reparationer som företages och att det även förekommer full avdragsrätt för alla de kostnader som är förenade med driften av fastigheten? Naturligtvis kommer detta också i sin tur att påverka hyressättningen. Det är inte där, herr Pettersson, som felet med de höga hyrorna ligger, utan det är helt enkelt den bostadspolitik ni driver som gör att vi har för höga boendekostnader i hyreshusen. När det sedan är fråga om de familjer som bor där har vi samma känsla för dessa, och det är därför vi har velat att man skall föra en annan bostadspolitik än den nuvarande.

Jag har anledning att tala om — och det kan inte herr Pettersson förneka — att just de kategorier som i dag har skaffat sig ett eget hem är människor som har lagt ned mycket arbete själva och gjort mycket stora uppoffringar på andra områden. Jag kan inte förstå av vilken anledning den socialdemokratiska regeringen i dag anser att dessa människor har en ytterligare skattekraft och därför höjer skatterna för villorna och fritidshusen samtidigt som man också kommer att genomdriva en skattepolitik som innebär att skatetrycket kommer att höjas ytterligare för de flesta barnfamiljerna i vårt samhälle. Det är det stora felet i dagens politik!

Herr PETTERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå vill jag påpeka att jag ingalunda missunnar villaägarna ett boendestöd från samhällets sida. Mitt krav och min påminnelse i dag gällde att man också måste se på hyresgästernas situation. De är inte alls så generöst behandlade som moderata samlingspartiets företrädare vill göra gällande. När man lyssnar till dessa förstår man att något stöd för att åstadkomma låga boendekostnader för hyresgästerna inte finns på det hållet. Det har framkommit helt klart i denna debatt.

Herr Magnusson i Borås anförde också att de höga boendekostnaderna är ett resultat av regeringens politik. Vi skall väl inte ta upp en debatt på den punkten nu. Jag vill bara säga att moderata samlingspartiets recept för att klara av dessa höga boendekostnader, som slår speciellt hårt när det gäller flerfamiljshusen, tydligen är att ta bort ytterligare stöd för de kategorier som bor i flerfamiljshusen. Det tycker jag ändå är att vända upp och ned på begreppen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är en gammal visa som herr Pettersson kväder här, och den utgår från lika felaktiga premisser som alltid tidigare och ofullständig kunskap om vårt skattesystem. Det är ju så, herr Pettersson i Lund, att alla som behöver låna pengar här i landet får göra avdrag för räntan, vad de än lånar till. Herr Pettersson kan låna för att köpa en Rolls Royce eller en Bentley och får då göra avdrag för ränta. När herr Pettersson talar om boenderättvisa, varför inte då också nämna bilrättvisa, att alla skall ha samma bil och samma förmåner när det gäller skatten? Den som lånar till en förnämare bil får göra avdrag. Vore det rättvist, medan den som har gjort uppoffringar,

Villabeskattningen

som herr Magnusson i Borås riktigt framhåller, för att bo bättre, ofta för att bereda sina barn en bättre uppväxt — vi är eniga om att det gäller en bra boendeform — skulle diskrimineras? Det är fullständigt ofattbart att herr Pettersson kan driva en sådan linje — att den som vill bo bra skall diskrimineras medan den som vill slösa bort sin egendom och låna pengar för helt andra saker skall gynnas. Den som lånar pengar för att resa till Hawaii eller någon annanstans får också göra avdrag för räntan.

Den hyresgäst, herr Pettersson, som skulle behöva låna pengar för sin hyra eller som skulle vilja låna pengar för att betala hyran för exempelvis 20 år framåt får också göra avdrag. Här finns en rättvisa. Den som bor i ett hyreshus behöver inte låna pengarna därför att hyran är utslagen på så lång tid. Men den som bygger ett eget hem behöver låna pengarna därför att han måste satsa en väldig massa pengar på en gång. Det är fullt rättvist. Vi har ett skattesystem som bygger på skatteförmågeprincipen, och den som nödgas betala ränta förlorar i skatteförmåga. Det är mycket enkelt och klart. Jag tror att herr Pettersson skulle kunna få en lektion om detta av någon som han lyssnar mer till än mig, nämligen finansministern, som ju begriper det här. Han har precis samma synpunkter på denna fråga som dem jag framfört här. Det är, herr talman, underligt — jag upprepar det — att herr Pettersson i Lund och hans anhängare vill diskriminera dem som vill använda sina pengar på ett mycket vettigt sätt, ty det är det att bo bra. De får kanske därigenom offra andra förmåner som andra människor har. Men det är kontentan i herr Petterssons resonemang. Jag delar herr Wennerfors' mening att villaägare och egnahemsägare — vårt folk som herr Sträng brukar uttrycka det — nog är intresserade av den ut-

läggning som herr Pettersson här har presterat.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (cp).

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Detta är ingen debatt i en ny fråga. Vi har tidigare haft en liknande debatt förut. Men jag skulle vilja säga att vad som har krävts i denna kammare och som inte har fått något riktigt gensvar är en likställighet mellan egnahemsägaren och bostadsrättsinnehavaren. I båda dessa fall rör det sig om ett sparande, ett sparande som man helt enkelt måste ta hänsyn till. Alla vet att det kan bli fråga om insatser på 10 000 å 15 000 kronor för en bostadsrättsinnehavare. För egnahem är insatserna 20 000 å 25 000 kronor, åtminstone på den ort där jag bor. Det är alltså likställighet i huvudsak beträffande kapitalinsatsen, men det är inte någon likställighet i annat hänseende.

Med anledning av att herr Sjöholm åberopar finansministern vill jag säga, att också finansministern har lyssnat till detta krav. Det finns nämligen en motion i detta ärende, undertecknad av herr Lindkvist m. fl., där vi har sagt, att vi kräver inte någon försämring för egnahemsägare utan en likställighet mellan två grupper. Jag tycker att det är alldeles riktigt att så skall vara fallet. Finansministern har nu tillkallat en utredningsman, som skall söka ta hänsyn till detta och föreslå en ordning som jämställer dessa båda grupper. De är inte likställda i dag. Jag kan åberopa många exempel på detta och vittna om att det inte finns någon chans för en bostadsrättsinnehavare att få likställighet f. n. Man bör resonera från utgångspunkten att alla boendeformer i så stor utsträckning som möjligt måste behandlas lika, och det är det debatten rör sig om. Vi är inte ute efter att på nå-

Villabeskattningen

got vis vilja försämbra förhållandena för egnahemsägarna men vill åstadkomma en liknande behandling för annan boendeform för att därigenom få till stånd en rättvisa.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag tycker man bör slå fast vad saken egentligen gäller. Vi har en schablontaxering av villafastigheterna. Då och då görs ju en utredning om fastigheternas saluvärden för att möjliggöra en riktig beskattning av det nedlagda kapitalet. Detta har inte med socialdemokrati att göra, utan det rör sig om en utredning för att få fram adekvata värden.

Vid det av riksskattenämnden anordnade sammanträdet fastställdes den genomsnittliga taxeringsnivån, men detta skedde på basis av 1968 års saluvärden för att det skulle bli en tillfredsställande marginal. Man utgick alltså inte ens från det aktuella dagspriset. Man räknade heller inte med 100 procent av 1968 års saluvärden utan med 75 procent, men i verkligheten bygger propositionen på ett underlag av i ett genomsnitt 36 procent. Märkvärdigare är det inte. Ursprungligen var vi förmodligen ganska eniga om procenttalet 3, men varje gång taxeringsvärdena höjts har procenttalet sänkts så att det ungefär kompenserat de nya taxeringsvärdena, och därför har vi numera fått procenttalet 2. Att det ändock i vissa fall har blivit en relativt kraftig höjning av skattebelastningen har inte sin grund i någon socialdemokratisk politik, utan har skett helt enkelt därför att villor sålts till avsevärt högre pris än taxeringsvärdena, varigenom vederbörande kunnat tjäna pengar. Det verkliga värdet har varit mycket högre än det taxerade värdet, och för att i någon mån eliminera denna skillnad har vi höjt det extra avdraget från 200 till 500 kronor. Det är vad som har skett.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte fått något svar av herr Pettersson i Lund, men på sätt och vis har jag fått det av en av hans kolleger. Herr Svenning instämde ju i herr Petterssons anförande och sade att vi skall ha så lika boendeformer som möjligt. Då har jag väl fått ett indirekt svar. Herr Svenning menar alltså att om vi höjer skatten för villaägarna, så blir formerna lika för de båda boendekategorierna.

Slutligen noterar jag att herr Brandt, som har sysslat mycket med dessa frågor, inte alls gick in på det spörsmålet.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur herr Wennerfors egentligen lyssnar. Jag sade att alla sparandeformer skall behandlas lika. Vi har ingenting emot att slå vakt om egnahemsägarna, men vi fordrar samma rätt för bostadsrättsinnehavarna.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Innebär det alltså, att när man slår vakt om egnahemsägarna skall man samtidigt arbeta för att på sikt höja skatten för villaägarna?

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar undra om inte herr Wennerfors har litet svårt för att fatta. Vi säger att vi har ingenting emot att egnahemsägarna skyddas på sätt som sker; vi begär bara att bostadsrättsinnehavarna, som har en liknande sparform, skall behandlas på samma sätt.

Herr BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag förmodar att kammararens ledamöter räknade med att denna debatt nu skulle vara avslutad. Självfallet väntade jag med stort intresse på om herr Wennerfors skulle få svar på sin direkta fråga till herr Pettersson i

Villabeskattningen

Lund, som han upprepade ett par gånger, huruvida denne ville att beskattningen på villorna skulle höjas. Herr Pettersson svarade inte, trots att han hade flera repliker, utan överlämnade väl i viss mån denna uppgift till herr Svenning.

Herr Brandt och jag har ju tidigare haft diskussioner om villabeskattningen, och vi får nu tillfälle till en ny omgång. Jag medger, herr Brandt, att införandet av schablonbeskattningen av villor innebar en stor förenkling i taxeringsförfarandet. Men herr Brandt kan inte förneka att schablonbeskattningen slår blint och ger mycket olika resultat. Socialdemokraterna och framför allt herr Pettersson i Lund stirrar sig blinda på det ränteavdrag som tillämpas inom villabeskattningen. Jag vet inte om jag vågar säga det, men jag tycker faktiskt att herr Sträng är en klok man. Han sade på den socialdemokratiska partikongressen ifrån att det inte kan bli tal om att avskaffa ränteavdragen i villabeskattningen. Det är omöjligt att avskaffa dessa avdrag på ett område utan att också göra det på andra. Men den skyhöga ränta, som man nu får göra avdrag för, kan väl ändå inte villaägarna lastas för. Det är ju inte de som drivit fram det ränteläge som vi för närvarande har. Det är ett resultat av den ekonomiska politik som regeringen för.

Ni talar alltid så tyst om att man numera inte såsom tidigare får göra avdrag för reparationskostnader, värdeminskning, avdrag för sotning, vatten- och renhållning o. s. v. Herr Pettersson i Lund vet att dessa kostnader har stigit förskräckande på ett par år. Jag skulle kunna lämna herr Pettersson i Lund många exempel på verkningar av den nyss genomgångna hårda snövintern, som framtingat reparationer på åtskilliga villor i det område där jag bor. För dessa reparationer får man alltså inte längre göra avdrag.

Jag tog upp dessa frågor när vi dis-

kuterade budgeten i samband med statsverkspropositionen i januari, men då var det ingen som ville ta upp en debatt. Jag har från början reagerat mot den dubbla progressivitet som vi har när det gäller villabeskattningen. Man tar inte någon som helst hänsyn till om det gäller en stor familj som behöver större bostad och inte heller om någon av yrkesskäl kan behöva ett eller två rum till i villan, såsom konstnärer och andra. Alla skall beskattas efter den dubbla progressiviteten.

Emellertid är det en annan synpunkt som jag skulle vilja lägga på detta. En av motiveringarna för individuell beskattning enligt finansministerns proposition, det s. k. skattepaketet, är att man skall åstadkomma en förenkling i skattesystemet. Men man åstadkommer inte någon särskilt stor förenkling när det t. ex. gäller villabeskattningen, eftersom man begränsar de sidoinkomster, de B-inkomster, som får räknas in bland A-inkomsterna. Det är samma trassel och krångel som förut för människor som har både A- och B-inkomster. Även om herr Sträng höjt beloppet från 1 000 till 2 000 kronor, blir det fortfarande samma krångel när man skall räkna ut detta på den gula blanketten. Det skall man göra nu före den 30 april för att ta reda på om man skall göra fyllnadsinbetalning eller inte.

Om man tycker att en princip är riktig — som socialdemokraterna tycker om den individuella beskattningen — varför upphör plötsligt riktigheten av denna princip när man kommer litet högre upp på inkomstskalan? Där upphör tydligen förnuftet. Principen är förnuftig i botten, men inte högre upp: B-inkomster skall inte individuellt beskattas, förmögenheter skall inte heller individuellt beskattas. Nej, då gäller en helt annan princip och en helt annan rättvisa.

Man skulle kunna förenkla även villabeskattningen om man genomförde individuell beskattning även för B-in-

Villabeskattningen

komster. Men den förenklingen vill inte socialdemokraterna vara med om. Vi kan inte dra någon annan slutsats, herr Pettersson i Lund, än att avsikten är att klämma åt villaägarna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan företages till avgörande punktvis. Beträffande punkten I ställes först propositioner rörande intäktsberäkningen, därefter i fråga om schablonavdrag och värdeminskningsavdrag samt slutligen beträffande utskottets hemställan i övrigt.

*Punkten I**Intäktsberäkningen (24 § 2 mom.)*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under a i reservationen 1 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I i utskottets betänkande nr 34, såvitt avser intäktsberäkningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under a i reservationen 1 av herr Gösta Jacobsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 27 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Schablonavdrag och värdeminskningsavdrag (25 § 3 mom.)

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till yrkandet under a i reservationen 1 av herr Gösta Jacobsson m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen 2 av herr Tistad m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I, såvitt avser schablonavdrag och värdeminskningsavdrag, i bevillningsutskottets betänkande nr 34 antager yrkandet under a i reservationen 1 av herr Gösta Jacobsson m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontra-

Villabeskattningen

proposition i nämnda votering antagit reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 31 ja och 56 nej varjämte 100 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I i utskottets betänkande nr 34, såvitt avser schablonavdrag och värde-minskningsavdrag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Punkten II A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under b i reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten II A i utskottets betänkande nr 34 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under b i reservationen 1 av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 27 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begär-

Jordbrukspolitiken

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten II B i utskottets betänkande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 81 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II C 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 786 och II: 922; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten II C 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Jordbrukspolitiken

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående jordbrukspolitiken.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behand-

ling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 421 av herr *Bohman m. fl.* och II: 467 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Kungl. Maj:t vid den fortsatta tillämpningen av 1967 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitiken måtte beakta vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 919 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 604 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte

1. godkänna de grunder och riktlinjer som angivits i motionerna för tillämpningen av 1967 års jordbruksbeslut samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om kartläggning av olika beslut, förordningar och tillämpningsföreskrifter på det jordbrukspolitiska området samt av deras verkningar i förhållande till varandra i syfte att skapa en helhetsbild för bedömning av jordbrukspolitiken i enlighet med motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 945 av herr *Svanström* och herr *Eric Carlsson* samt II: 1086 av herrarna *Jonasson* och *Dockered*, vari hemställts att riksdagen beslutade att ompröva gällande jordbrukspolitiska målsättning i syfte att öka försörjningsgraden samt vidga rationaliseringsstödet till att omfatta jämväl småbruk, deltidjordbruk, familjejordbruk, jord- och skogsbruk i kombination samt betesdrift i miljövårdande syfte,

dels de likalydande motionerna I: 928 av herr *Axel Kristiansson* och herr *Olle Eriksson* samt II: 605 av herr *Josefson* i *Arrie m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta rummet borde inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familjejordbruk,

dels de likalydande motionerna I: 173

Jordbrukspolitiken

av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 194 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av rationaliseringskungörelsen, att kreditgarantier kunde lämnas till förvärv av deltidjordbruk, som från natur- och miljövårdssynpunkt borde bevaras som brukningsform,

dels de likalydande motionerna I: 255 av herr *Eric Carlsson* och herr *Axel Georg Pettersson* samt II: 295 av herr *Jonasson m. fl.*, vari hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av bestämmelserna rörande statligt stöd till jordbrukets rationalisering att statliga kreditgarantier kunde lämnas även för deltidjordbruk, vars innehavare hade sin huvudsakliga sysselsättning utanför jord- och skogsbruksnäringen,

dels de likalydande motionerna I: 261 av herr *Skagerlund m. fl.* och II: 290 av herr *Berndtsson m. fl.*, vari hemställtts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om förslag till sådan ändring i bestämmelserna om kreditgarantierna till jordbrukare att även deltidjordbrukare kunde komma i åtnjutande av dessa garantier,

dels motionen II: 355 av herr *Oskarsson m. fl.*, vari hemställtts att riksdagen uttalade sig för att vid tillämpningen av 1967 års riksdagsbeslut angående den framtida jordbrukspolitiken även de naturvårdande och försvarspolitiska intressena beaktades, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om sådana ändringar i bestämmelserna angående kreditgarantier till jordbrukare att även deltidjordbrukare kunde bli delaktiga av sådant stöd.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. lämna motionerna I: 945 och II: 1086 utan åtgärd, såvitt desamma avsåge omprövning av den jordbrukspolitiska målsättningen,

2. lämna utan åtgärd motionerna

I: 919 och II: 604, såvitt desamma avsåge kartläggning av jordbrukspolitiken verkningar m. m.,

3. lämna utan åtgärd motionerna I: 173 och II: 194, I: 255 och II: 295, I: 261 och II: 290, I: 421 och II: 467, I: 928 och II: 605, II: 355 ävensom I: 919 och II: 604 samt I: 945 och II: 1086, sistnämnda båda motionspar såvitt i övrigt var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp), *Carl Eskilsson* (m), *Hermansson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Svenungsson* (m), *Hansson* i Skegrie (cp), *Persson* i Heden (cp), *Berndtsson* (fp) och *Krönmark* (m), som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa, att riksdagen måtte

2. i anledning av motionerna I: 919 och II: 604, såvitt nu var i fråga, anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt kartlade verkningarna av 1967 års beslut rörande jordbrukspolitiken,

3. i anledning av motionerna I: 173 och II: 194, I: 255 och II: 295, I: 261 och II: 290, I: 421 och II: 467, I: 928 och II: 605, II: 355 ävensom I: 919 och II: 604 samt I: 945 och II: 1086, sistnämnda båda motionspar såvitt i övrigt var i fråga, som sin mening ge till kända vad reservanternas anförda beträffande den fortsatta tillämpningen av jordbrukspolitiken, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! I här föreliggande utskottsutlåtande och den därvid fogade reservationen tas samtliga de motioner upp till behandling som har väckts i detta sammanhang. Motionerna bygger på de avvikande meningar som framfördes alla redan år 1967. Motiveringarna för dessa uppfattningar har ingalunda blivit svagare utan tvärtom starkare allteftersom tiden har gått.

Jag tror mig våga säga att jordbruksbeslutet år 1967 i vissa stycken var syn-

Jordbrukspolitiken

nerligen illa genomtänkt. Detta har också kommit till synes därigenom att regeringen självmant har gått in för att korrigera vissa detaljer i det. Den mest anmärkningsvärda förändringen gäller Norrlandsstödet. Från början hävdade man mycket bestämt att detta borde helt avskrivras. Sedan ändrade man uppfattning och sade att det kunde få vara kvar i tre år, men sedan borde det avskrivras. När propositionen kom visade det sig att man inte vågade stanna ens vid den ståndpunkten, utan förklarade att man tills vidare kunde låta Norrlandsstödet vara kvar. Den nuvarande jordbruksministern har tillsatt en särskild utredning som skall granska det norrländska jordbrukets intressen och stödformer. Jag tycker att det är riktigt och bra att man till sist har hamnat i det läget.

Ett annat exempel är mjölkregleringen som skulle avskaffas efter ett visst mönster under ett antal år. Det skulle gå till på det sättet att konsumtionsmjölkpriset successivt skulle sänkas och detta skulle sedan kompenseras genom ett höjt smörpris — smöret skulle kosta 13 å 14 kronor per kilo. Det visade sig emellertid ganska snart att även detta beslut var synnerligen orealistiskt. En följd har det kanske fått — utslaktningen av mjölkkor i detta land torde slå rekord i Europa. Även på detta område har jordbruksministern tillsatt en utredning som skall se över problemen. Det tycker jag är mera värt ett erkännande.

Det stolta projektet med animaliefabrikerna såsom varande en särskilt effektiv form av livsmedelsproduktion kolliderade synnerligen kraftigt med miljövärdsintressena, sedan det blev klart vilka väldiga marodörer dessa animaliefabriker egentligen är. Det har också sedermera visat sig att det rationella familj jordbruket kan producera dessa varor till fullt konkurrensmässiga priser. Reservanterna kräver därför på denna punkt återhållsamhet i fortsätt-

ningen i långivningen till animaliefabriker.

Krympningen av produktionsvolymen till 80 procent av det inhemska behovet motiverade man då med att vi skulle bereda plats för en ökad import, framför allt från u-länderna, till billiga priser. Nu har man i samband med Nordekförhandlingarna gått med på att överlåta åt Danmark att fylla det supplementärbehov av livsmedel som vi kan komma att få. Det intressanta är att samtidigt som vi arbetar för att krympa vår egen produktion och lägga ned 10 000—12 000 jordbruk per år hjälper vi i stället till att bevara motsvarande antal jordbruk och motsvarande jordbruksproduktion i Danmark. Det var ju inte precis meningen.

Det svenska jordbruket minskade efter kriget sin produktion på samma gång som det danska jordbruket ökade sin produktion med 25 procent. Men det finns större anledning att minska jordbruksproduktionen i Danmark än det finns i vårt land. Därför är det motiverat att ställa den fråga som framförs i en av motionerna, nämligen denna: Vad är det för mening med att envist hålla fast vid 80-procentsgränsen för vår egen produktion, när vi är beredda att bevara motsvarande produktion t. ex. i Danmark?

Jag måste säga att regeringens och riksdagens tidigare beslut på denna punkt var felaktigt, och lika felaktigt är det beslut som har fattats i Nordekförhandlingarna att överlåta åt ett annat land att fylla den produktion som vi i vårt land samtidigt skall dra ner.

Detta var några exempel på att regeringen själv gjort korrigeringar i 1967 års beslut. Det är klokt att man inte dogmatiskt håller fast vid sådana beslut som har visat sig vara mindre välbetänkta.

Utöver de korrigeringar som regeringen själv har gjort finns det också en del andra att göra, och det är dessa korrigeringar motionärerna och re-

Jordbrukspolitiken

servanterna nu vill peka på, och vi hoppas på en rättelse härvidlag så småningom. När riksdagen år 1967 uttalade att den snabba rationaliseringen av jordbruken skulle fortsätta, hade vi på vår sida den uppfattningen att man skulle öka ansträngningarna för att av de många små enheterna försöka skapa bärkraftiga familj jordbruk. Det har emellertid inte skett. De små jordbruken, som bäst behöver rationaliseringsinsatserna, har ställts vid sidan. Om man drar skiljelinjen vid så pass stora jordbruk som på 30 hektar, hamnar icke mindre än 88 procent av Sveriges jordbruk under den gränsen och 12 procent däröver.

Det borde ju rimligen vara så att de största insatserna görs bland de 88 procenten. Men så sker inte. Det finns lantbruksnämnder som anser att jordbruk under 30 hektar inte har framtida bärkraft och icke är önskvärda för framtiden, och därför får dessa jordbruk när det gäller rationaliseringsinsatserna stå åt sidan för dem som är större. Denna princip tillämpas t. o. m. på arrendena, något som är ännu mer anmärkningsvärt.

Tyvårr synes det som om vissa yngre teoretiker på lantbruksnämnderna inbillar sig att 1967 års jordbruksbeslut ger dem rätt till nära nog vilket förfaringssätt som helst. Som jag förut sagt har vi den meningen att det är bland de 88 procenten jordbruk under 30 hektar som huvudinsatserna bör göras för att successivt, som det hette, bygga upp bärkraftiga jordbruk.

Förra årets siffror från jordbruksnämnderna visar emellertid att betydligt fler rationaliseringsåtgärder i förhållande till antalet jordbruk sätts in på den lilla gruppen — de 12 procenten — än på de 88 procenten under 30 hektar. Får jag med några exempel belysa detta. År 1969 beviljades 178 garantilån för jordförvärv. Av dessa gick 28 procent till den stora gruppen, som utgör 88 procent av jordbruken. Men

till den lilla gruppen, som bara utgör 12 procent av jordbruken, gick 72 procent av samtliga utlämnade lån.

Lånegarantierna, alltså de billiga lånen för yttre rationalisering, visar ungefär samma bild. De 88 procenten jordbruk under 30 hektar fick 50 procent av garantilånen, men det fick de 12 procenten jordbruk över 30 hektar också. Av garantilånen för byggnader gick 31 procent till de 88 procenten och 69 procent till den lilla gruppen på 12 procent. Detta torde visa att tillämpningen av riksdagens beslut knappast är sådan att den svarar mot riksdagens uttalande, nämligen att man successivt skall bygga upp bärkraftiga familj jordbruk. Det är inte de redan stora och relativt bärkraftiga som successivt skall byggas ännu större, utan det är de mindre och medelstora som successivt skall göras bärkraftiga. På den punkten har man tydligen tagit fel.

I reservationen fäster vi också uppmärksamheten på ett uttalande som gjordes 1967 om att jordbrukarna skulle ges en levnadsstandard som är likvärdig med den som andra grupper når och att rationella enheter skulle ges möjlighet till företagsekonomisk lönsamhet. Nyligen publicerade utredningar av lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan, representanter för departementet, statistiska centralbyrån, jordbrukets utredningsinstitut etc. visar att det ännu är ganska långt kvar till de här uppsatta målen. Den genomsnittliga arbetsinkomsten för så stora jordbruk som sådana på 40 ha — de får väl ännu åtminstone räknas till de bärkraftiga och relativt stora — är inte mer än ungefär 18 000 kr. Det innebär en inkomsteftersläpning i förhållande till industriarbetarna i dyrortsgrupp 3 med inte mindre än omkring 5 000 kronor. Om denne jordbrukare, som brukar 40 hektar eller 80 tunnland, skulle få en lika god arbetsinkomst som industriarbetaren i dyrortsgrupp 3, hade det år 1968 behövts en höjning av prisnivån

Jordbrukspolitiken

med inte mindre än 5 procent för detta relativt stora jordbruk. När det gäller familjeinkomsten under den tiden skulle det ha behövts en höjning av prisnivån med så mycket som 7 procent för att inkomsten skulle bli jämförbar. Jag tror att det skulle ha väckt en väldig storm om man från jordbrukets sida vågat framhålla att en sådan höjning är nödvändig.

Enligt riksdagsbeslutet skulle också rationella enheter ge företagsekonomisk lönsamhet. Med begreppet företagsekonomisk lönsamhet menade man då 5 procent på investerat kapital och samma timlön för jordbrukarna som jämförbara grupper. Nu har det visat sig att förräntningen på i jordbruket nedlagt kapital är synnerligen blygsam. Under perioden 1965—1968 var den genomsnittliga förräntningen för de jordbruk som jag nämnde och som behandlats i den tidigare utredningen endast 1,2 procent för gruppen 30—50 hektar. Går man till gruppen 20—30 hektar finner man en negativ förräntning. Detta är icke vad som kallas för företagsekonomisk lönsamhet.

Lantbrukshögskolan har gjort en resultatanalys för en del jordbruk, och jag skall ta ett exempel från denna analys. Det gäller ett jordbruk på 39 hektar åker och 106 hektar skog i Mellansverige. Där var timlönen 1965 kronor 2:17, 1966 4:67 och 1967 2:01. Det stämmer dåligt med de uppsatta normerna om 5 procents ränta och samma timlön för jordbrukarna som jämförbara grupper.

Den inkomstklyfta som jag nämnde nyss — något över 5 000 kronor för dem som har ett jordbruk i 40-hektarsklassen — och som vi borde försöka jämna ut, kommer med stor säkerhet att i stället ytterligare ökas genom den hårdare beskattning, som blir följderna av de enligt min mening orimligt höjda taxeringsvärdena.

Finansministern uttalade från denna talarstol någon gång tidigare i år att

han skulle ta hänsyn till det inom familjeföretagen arbetande kapitalet. Han har också utfärdat ett slags reduceringsregel som skulle vara till fördel för detta och därvid satt nedre gränsen vid en förmögenhet på 500 000 kronor. Det blir möjligen de allra största jordbrukarna, som kan få någon fördel av denna reduceringsregel. De vanliga jordbrukarna i vårt land har ytterst liten kännning av den reduceringsregeln. De får i stället skatteskärpningar, vilka i sin tur kommer att ytterligare öka den inkomstklyfta som redan är ganska stor.

Det behandlas nu i bevillningsutskottet en motion där man begär att denna reduceringsregel skulle få ett lägsta utlopp av 300 000 kronor. Även om detta ingalunda skulle hjälpa alla jordbrukare att undgå en inkomstminskning skulle det utgöra en viss kompensation för de orimligt höjda fastighetsvärdena som jordbruket har fått vidkännas.

Herr talman! När jag kritiserar dessa taxeringsvärden, som indirekt är skuld till att inkomstklyftan kommer att öka, är det därför att de har grundats på ett salupris som i vissa fall ligger ända upp till 100 procent över markens värde som jordbruksjord. Den oerhörda markprisstegring som skett i vårt land kan i betydande utsträckning tillskrivas den uppluckring av jordförvärvslagen som gjordes för några år sedan. Vid det tillfället uttalade vi från vårt håll varningar mot en sådan uppluckring, och många remissinstanser gjorde också detta. Dåvarande jordbruksministern påstod emellertid att det skulle bli till gagn för jordbruket, om det kunde tillföras även kapital från annat håll. Nu har vi några års erfarenheter av detta. Vari ligger vinsten? Vilken fördel har jordbruket av att man har släppt in andra köpkategorier på marknaden? Det skulle vara mycket intressant att få upplysning om det.

Det orimligt uppskruvade markvärdet, som alltså ibland ligger 100 pro-

Jordbrukspolitiken

cent över avkastningsvärdet, kan väl åtminstone inte vara till någon fördel för jordbruket. Det kan möjligen vara till fördel för de människor som har haft så gott om pengar att de har kunna placera dem i jordbruk i förhoppning om att på det sättet kunna skydda sig mot inflation.

Men det var väl inte dem som man var ute för att skydda när man luckrade upp jordförvärvslagen. Jag har i min enfald inbillat mig, att man gjorde detta därför att det skulle, som jordbruksministern sade vid det tillfället, bli till gagn för jordbruket i vårt land. Men i själva verket har möjligheterna att fylla ut inkomsteftersläpningen ingalunda blivit större, utan tvärtom mindre. Här har jordbruket tyvärr råkat in i en olycklig kedjereaktion: höga markpriser, höga fastighetstaxeringar och ökad skatt samt såsom en följd därav minskad inkomst och vidgad inkomstklyfta.

Herr talman, det skulle vara mycket att säga ytterligare, men jag skall inte ta upp en del andra saker, eftersom jag vet att andra talare kommer att göra det.

Vi begär slutligen i reservationen, att en kartläggning av verkningarna hittills av 1967 års jordbruksbeslut skall utföras och att detta skall ske i så god tid att resultatet kan föreligga vid de förhandlingar som så småningom skall tas upp. Det är enligt vår mening för tidigt att begära en ny allmän översyn av jordbrukspolitiken, men det bör inte vara uteslutet att successivt rätta till sådana detaljer i jordbruksregleringen, där de har kommit i otakt med utvecklingen eller visat sig vara mer eller mindre väl genomtänkta. Det är, som jag sade tidigare, tacknämligt att regeringen själv har tagit initiativ till dessa korrigeringar, men det är också att hoppas att när vi motionärer och reservanter pekar på andra nödvändiga korrigeringar även dessa kan bli föremål för rättelse.

Herr talman! Med detta ber jag att få

yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Det kanske för någon kan synas överraskande att det väckts så många motioner i fråga om jordbrukspolitiken. Den nuvarande jordbrukspolitiken bygger ju på 1967 års beslut här i riksdagen, och det har gått så kort tid att man borde ha svårt att göra utvärderingar. Men bara förekomsten av motioner och förekomsten av en debatt här i kammaren i dag bevisar att det är någonting i det nuvarande systemet som inte fungerar som avsikten varit.

1967 års beslut byggde på följande fyra premisser, som jag vill uttrycka det. För det första fastslogs att jordbrukspolitiken skulle ses som en aktiv del av den allmänna näringspolitiken. För det andra skulle jordbrukarna få del av den ekonomiska och sociala trygghet som erbjudes människor inom andra näringar. För det tredje syftade man till att krympa totalproduktionen till en självförsörjningsgrad på 80 procent. För det fjärde skulle statsmakterna underlätta skapandet av rationella jordbruksföretag, som hade att svara för denna krympande produktion.

Då kan vara intressant att se i vilken mån dessa föresatser blivit infriade under de år som gått. Har jordbrukarna fått del av den ekonomiska och sociala trygghet som de utlovades av Sveriges riksdag 1967? Svaret måste bli nej. Herr Hansson i Skegrie har redan relaterat en del av det siffermaterial som framlagts av Jordbrukets utredningsinstitut och som även är refererat i den partimotion som avgivits av moderata samlingspartiet. I detta material har man utgått från 40-hektarsjordbrukaren och jämfört honom med en industriarbetare i dyrort 3, eftersom dessa båda grupper år 1966, alltså sista året före den nya jordbrukspolitiken, i stort sett var likställda i inkomsthänseende. Om man

Jordbrukspolitiken

jämför dessa två grupper får man en rätt enkel och bra mätlinjal när det gäller jordbrukets utveckling i förhållande till andra näringar.

Man kan då konstatera att industriarbetaren 1966 tjänade 20 683 kr. och 40-hektarsjordbrukaren 20 914 kr. Två år senare, alltså 1968, hade industriarbetarens inkomst ökat till 23 059 kr., medan 40-hektarsjordbrukarens inkomst hade minskat till 17 881 kr. Under dessa två år hade industriarbetaren således ökat sin inkomst med 2 576 kr., medan jordbrukaren fått vidkännas en inkomstminskning på 3 033 kr.

Utvecklingen har alltså gått i rakt motsatt riktning mot vad alla partier ansåg önskvärt år 1967,

Varför har det blivit så? Jo, det är en följd av den prispress som i enlighet med fattade beslut föreligger beträffande det svenska jordbruket. Det sades år 1967 att priserna på jordbrukets produkter icke skulle tillåtas stiga i samma takt som priserna på övriga produkter. Detta har man tekniskt ordnat genom att man infört något som kallas rensade konsumentprisindex och som är det instrument man använder när det gäller att bestämma jordbrukets intäkter. Rensningen innebär ju att man tar bort de ökningar av index som är beroende på rent statliga åtgärder. Detta har lett till att medan konsumentprisindex under tiden 1966 till 1968 stigit med 6 procent har i stället jordbrukets producentprisindex sjunkit med 1 procent. Där får vi alltså bevis på hur jordbrukets prispress fungerar.

Om vi gör det tankeexperimentet att det inte funnits denna konstruktion med en prispress utan att jordbruket hade fått följa med i den allmänna prisutvecklingen, skulle priset på jordbrukets produkter i dag ha varit ungefär 7 procent högre.

Om man då tar exemplet med denne 40-hektarsjordbrukare, som här använts som jämförelsematerial, visar statistiken att år 1966 var medelomsättningen

i ett sådant företag i slättbygderna cirka 100 000 kr. 7 procents ökning av intäkterna skulle alltså ha motsvarat en ökning av omsättningen år 1968 med 7 000 kr. Jordbrukaren hade då haft social och ekonomisk likställighet med industriarbetaren i dyrort 3. Dessutom hade möjligen förräntningen av hans egna kapital varit något bättre än i dag.

Situationen kan också uttryckas på det sättet, att bytesvärdet på jordbrukets produkter gentemot industrivaror har sjunkit med 6 procent under två å tre år.

När riksdagen uttalade att jordbrukspolitiken skulle betraktas som en naturlig del av den allmänna näringspolitiken innebar ju detta, att i stort sett samma ekonomiska lagar skulle gälla för jordbruket som för näringslivet i övrigt och att det skulle skapas ett företagsekonomiskt klimat som verkar stimulerande för näringen.

Utskottsmajoriteten framhåller i sin skrivning att under budgetåret 1968/69 endast 80 procent av kreditgarantimarna för jordbrukets rationalisering har tagits i anspråk. Därav drar utskottet tydligen slutsatsen att allt är gott och väl. Här finns det alltså tillgång till mer rationaliseringsmedel än vad som motsvaras av efterfrågan, och då man läser utskottsutlåtandet får man nära nog intryck av att detta betraktas som ett hälsotecken.

Herr talman! I verkligheten är det tvärtom. Denna uppgift i jordbruksutskottets utlåtande är verkligen alarmerande och utgör ett symptom på att det är någonting som inte fungerar. Man får här ett bevis på att det i dag saknas framtidstro och vilja inom jordbrukarkåren att vidta de rationaliseringar som i och för sig anses önskvärda och som också i många fall är nödvändiga. Med hänsyn till den ekonomiska utveckling som jag skisserat vågar många jordbrukare helt enkelt inte satsa mer kapital på sitt jordbruk och sätta sig i större skuld. De vet att förräntningen är låg,

Jordbrukspolitiken

i vissa fall negativ, och att de inte heller får den arbetsersättning de har rätt att kräva.

Samtliga partier har, i varje fall formellt, varit eniga om — av skäl som jag här inte har anledning att närmare gå in på — att vi här i landet skall ha ett jordbruk. Men om 1967 års jordbruksbeslut skall kunna fullföljas är det nödvändigt att skapa sådana betingelser för jordbruket att det blir möjligt och även lockande för unga människor att ägna sig åt jordbruksyrket. Med den utveckling som nu skett har man anledning hysa ganska stora farhågor i det avseendet.

I direktiven till 1960 års jordbruksutredning, vilka skrevs samma år, framhölls att problemet då bl. a. var att så snabbt som möjligt flytta över ungefär 100 000 människor från jordbruket till industrin. I dag, alltså tio år senare, kan vi konstatera att den problematiken är antikverad. Nu är bara mellan 4 och 5 procent av befolkningen sysselsatt i jordbruksnäringen. Sverige ligger sannolikt lägst bland världens industriländer, när det gäller den andel av befolkningen som är sysselsatt i jordbruket. Och som jag ser det kommer vi mycket snart att få det motsatta problemet, nämligen att säkerställa det jordbruk som behövs för att upprätthålla den självförsörjningsgrad som 1967 års jordbruksbeslut innebar. Detta kommer att bli svårt, och vi kommer att vara tvungna att vidta särskilda åtgärder för att det verkligen skall finnas den arbetskraft som erfordras för att svara för produktionen.

Ytterligare en fråga som berörts i förevarande utlåtande är jordbrukets roll inom miljövardspolitiken och den underavdelning av denna som naturvården utgör. Regeringen och socialdemokraterna hävdar i år liksom tidigare envist att detta är två olika politiska problem, som inte bör blandas samman. Jordbrukspolitiken skall vara en sak och naturvården en annan. Det

är en fullständigt orealistisk inställning. Jag vågar påstå att det fortfarande är jordbrukarna som svarar för huvuddelen av naturvården i vårt land, såsom de har gjort i flera hundra år på ett nära nog alltid föredömligt sätt. Man har i dag med den jordbrukspolitik som förts en utveckling i vissa regioner mot en förslumning inte bara av byggnadsbeståndet utan även av hela naturen.

Samtidigt reagerar en växande opinion mot att landets utseende förändras. Man kräver att statsmakterna skall vidtaga åtgärder för att bevara landskapsbilden o. s. v. Det kan därför inte vara fråga om annat än den obofärdiges förhinder när man på regeringshåll vägrar att över huvud taget diskutera sambandet mellan naturvården och jordbrukspolitiken. Det är inte möjligt att diskutera det ena utan att också ta hänsyn till det andra.

Vi har från vårt parti framfört förslag om att kreditgarantier skulle sättas in för deltidjordbruk av betydelse ur bl. a. miljövardssynpunkt. Jag är övertygad om att regeringen, oavsett vilken uppfattning den i dag har, för eller senare kommer att tvingas att angripa problemet i denna riktning. Befolkningen kommer inte att tolerera att stora regioner av vårt vackra land mer eller mindre förstörs på grund av en kortsynt materialistisk politik, vilken syftar till att framställa förment billiga livsmedel.

Jag instämmer i vad utskottets värderade ordförande sade i slutet av sitt anförande, att det är nödvändigt med en kartläggning av de verkningar som 1967 års jordbruksbeslut haft fram till i dag. Man kan redan klart skönja i vilken riktning en sådan kartläggning kommer att peka. Utvecklingen är alltför entydig.

Herr Hansson i Skegrie menade att tiden ännu inte var mogen att tillsätta en ny jordbruksutredning. Det kanske framför allt inte är politiskt möjligt —

Jordbrukspolitiken

det kan diskuteras huruvida det är politiskt lämpligt — att kräva en ny jordbruksutredning. Men, jag ber att få fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att vi, för att gå litet tillbaka i tiden, tillsatte en jordbruksutredning vars förslag föranledde beslut år 1947. Nästa stora jordbruksutredning tillsattes 1960. Det förflöt alltså minst tretton år mellan dessa två stora utredningar. Sedan 1960 års jordbruksutredning tillsattes — den tog god tid på sig och blev inte färdig förrän år 1966 — och problemställningarna så att säga rullades upp har det gått tio år. Jag förstår till fullo att herr Hansson i Skegrie, som var en värderad ledamot av 1960 års jordbruksutredning, måste känna det genant att redan kräva en ny utredning.

Men eftersom utvecklingen i vårt samhälle har accelererat på alla områden — det gäller även jordbruket — tror jag att vi den här gången varken har tid eller råd att vänta lika länge med att genomföra en översyn av hela jordbrukspolitiken. En sådan kartläggning av problemen som vi reserverter kräver skulle nog visa att det kan vara politiskt lämpligt att måhända inom en ganska snar framtid igångsätta en ny utredning. Jag vill dock inte i dag göra denna fråga till något huvudnummer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr BERNDTSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle kunna vara nöjd med vad som hittills sagts i den här frågan men vill dock framhålla att den inte bara berör lantbruket utan hela vår landsbygd och därmed samhället i stort.

Erfarenheterna från tillämpningen av 1967 års riksdagsbeslut får väl ännu anses knapphändiga, men man kan redan klart skönja att farhågorna för att rationaliseringsbestämmelserna skulle medföra olägenheter på många områden ej vore ogrundade. Det gäller bl. a. ställ-

ningstagandet till och undervärderingen av det mindre jordbrukets betydelse för samhället. Om bortrationaliseringen av deltidjordbruket skall få fortsätta i samma takt som hittills är det stor fara för att vi skapar nya problem som är besvärligare än de problem vi tror oss lösa. Det är av den anledningen som reserverterna inom jordbruksutskottet vill stödja de motioner, bl. a. II: 290, som ligger till grund för reservationen och vilkas yrkande innebär att statligt stöd bör utgå även till jordbruk som på grund av sitt läge och beskaffenhet i övrigt är lämpade som deltidjordbruk.

Det är ur flera synpunkter av värde att bibehålla så mycket som möjligt av denna driftsform, med den bebyggelse och den befolkning som finns inom dessa jordbruk, och de tekniska framstegen har även här åstadkommit förutsättningar för en effektiv jordbruksdrift.

Den från deltidjordbruket lösgjorda arbetskraften kommer som regel till god användning för andra sysslor i bygden och i närliggande tätorter. Till detta kommer att många människor av olika anledningar trivs med denna livsform och boendemiljö, och de kan inte tänka sig att byta bort den mot tätorternas jäkt och stress. Tack vare bilismen är det nu möjligheter till en vidare arbetsregion, och avståndet mellan bostad och arbetsplats har därför inte längre samma betydelse som förr.

Genom kombinationen jordbruk— annat arbete kan det bli möjligt för hantverkare, byggnadsarbetare m. fl. att ge service till såväl bygdernas fasta invånare som fritidsbyggarna och turistnäringen. Genom att utföra dessa tjänster kan de få en god försörjning. Det blir även fördelar på så sätt att människor bor kvar ute i bygderna och därmed lättar trycket på tätorternas bostadsköer. Inte minst ur landskapsvårdande synpunkt är det värdefullt att deltidjordbruket bevaras. Lika väl

Jordbrukspolitiken

som dessa har bidragit till att skapa den landskapsbild vi vant oss vid kommer de i fortsättningen, om de får vara kvar, att underlätta vidmakthållandet av denna landskapsbild. Ett samarbete mellan jordbruket och naturvården skulle lösa många problem ur landskapsvårdssynpunkt, och det skulle säkerligen även förbilliga denna vård.

Herr talman! Med detta korta anförande vill jag yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Skärman m. fl.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Redan 1967, då riksdagen skulle fastställa riktlinjerna för det framtida jordbruket, förelåg förslag om att också deltidsjordbruk skulle komma i åtnjutande av statliga kreditgarantier. Den borgerliga reservationen i frågan avslogs emellertid av riksdagsmajoriteten.

Nu, tre år efter detta beslut, har erfarenheterna visat att deltidsjordbruk har en viktig samhällsfunktion. Ett deltidsjordbruk kan också vara ett värdefullt komplement till brukarens övriga verksamhet, som nyss framhållits av herr Berndtsson. Ofta är deltidsjordbrukaren något av en serviceman i bygden. Det gäller olika slags hantverkare, såsom maskinreparatörer och snickeriarbetare, som det i dag är ganska ont om — i varje fall kan det vara svårt att ordna heltidssysselsättning för dessa yrkesgrupper på många platser. En kombination av servicearbeten och deltidsjordbruk kan möjliggöra att bygder som annars skulle sakna yrkesutövare på olika serviceområden får tillgång till sådana. Detta är av stor betydelse för hela samhället — det är odiskutabelt.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att motioner med samma yrkanden och även i övrigt med huvudsakligen samma innehåll som de nu föreliggande prövats av riksdagen senast föregående år utan att föranleda någon riksdagens åtgärd. Men denna motivering håller inte, herr

talman. Att riksdagen tidigare avvisat ett förslag är väl inget bevis för att förslaget är felaktigt. Ärens erfarenheter torde, som nämnts, vara mera påtagliga och utgöra mera bärande argument.

På de flesta mindre gårdarna är byggnaderna väl underhållna, och bostaden är väl av betydelse i bostadsbristens tidevarv. Deltidsjordbruken kan sålunda lätta trycket bl. a. på bostadsmarknaden.

Dessutom är deltidsjordbruken värdefulla ur beredskapssynpunkt. Betydande arealer med extensiv drift kan fungera som en reserv vid ett eventuellt behov av ökad inhemsk jordbruksproduktion. Det är lättare att övergå från extensiv till intensiv jordbruksdrift än att övergå från skogsproduktion till jordbruksdrift. Det har annars i dessa jordbruksnedläggningens tider sagts, att om man skulle behöva öka jordbruksarealen vid avspärrning går det lätt att plöja upp de åkermarker där man planterat skog. Människor som uttrycker sig så vet inte hur det verkar när man försöker odla jordbruksväxter på skogsmark. Det är ett helt annat bakterielliv i en åker än i en skogsmark och det kan ta flera år innan man får till stånd den produktion som behövs.

Jag skulle tro att också statens naturvårdsverk kan avlastas nu betydande bekymmer över möjligheterna till en effektiv landskaps- och naturvård, om dessa deltidsjordbruk finge fungera i fortsättningen.

I detta sammanhang finns det anledning att uppmärksamma utvecklingen efter 1967 års jordbrukspolitiska beslut om den målsättning som tar sikte på en 80-procentig försörjningsgrad. En undersökning av vad detta beslut kommer att leda till sett ur beredskapssynpunkt, ur viss försvarssynpunkt och ur naturvårdssynpunkt torde vara både ändamålsenlig och nödvändig.

En mer realistisk bedömning och behandling av låneansökningar vid skogskomplettering till jordbruk torde bli en

Jordbrukspolitiken

tvingande nödvändighet. För dagen är det ganska besvärligt att få statlig lånegaranti vid tillköp av skog till befintliga jordbruk av mindre typ. Jag tror — ja inte bara tror utan vågar konstatera att jag vet — att dylika typer av brukningsheter där jordbruk och skogsbruk ingår i kombination är på de allra flesta platser i vårt land de mest ändamålsenliga, praktiska och rationella. Det fordras därför en omprövning av möjligheterna att erhålla statliga lånegarantier vid tillköp av skog till jordbruk.

Jordbruksutskottets ordförande har här tidigare analyserat jordbruksproblematiken, och jag vill därför endast på de punkter som jag har berört ytterligare stryka under behovet av en omprövning av 1967 års jordbrukspolitiska beslut.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till den reservation som är fogad vid jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! I de motioner som behandlas i jordbruksutskottets utlåtande nr 13 framläggs förslag syftande till ändringar i olika avseenden av gällande riktlinjer och bestämmelser i fråga om jordbrukspolitiken. Förslagen överensstämmer i stor utsträckning med motionsyrkanden som tidigare behandlats av riksdagen såväl år 1967, när riktlinjerna för den nuvarande jordbrukspolitiken fastställdes, som vid några senare tillfällen. Jag kommer i det följande att ta upp motionärernas ändringsförslag och uttalanden rörande jordbruksproduktionens omfattning, prissättningen på jordbrukets produkter och jordbrukets rationalisering.

Enligt motionerna I: 945 och II: 1086 bör i fråga om den svenska jordbruksproduktionens omfattning eftersträvas en höjning av självförsörjningsgraden till 90 å 100 procent. Det finns i anledning härav skäl att erinra om att 1967 års beslut på denna punkt i första hand innebar, att produktionen i snabb takt

borde anpassas så att för jordbruket kostsam överproduktion såvitt möjligt kunde undvikas och att därutöver borde eftersträvas en minskning av jordbruksproduktionens omfattning ned till den nivå, som erfordrades för en god beredskap i fråga om livsmedelsförsörjningen. Denna nivå angavs till en lägsta självförsörjningsgrad i fredstid av 80 procent. En ökad beredskapslagring av livsmedel förutsattes därvid. Då den aktuella produktionskapaciteten låg betydligt över nyssnämnda nivå, ansågs någon omedelbar, väsentlig utökning av sagda lagring dock ej erforderlig.

De skäl som låg till grund för 1967 års riksdagsbeslut rörande jordbruksproduktionens lämpliga omfattning äger alltså giltighet. Den nedre gränsen för den framtida produktionsvolymen i fredstid bestämdes, som förut nämnts, med hänsyn till vad som kunde anses nödvändigt för en god beredskap. Detta innebär bl. a. att syftet med det i motionen II: 355 framförda önskemålet, att även försvars- och beredskapspolitikens intressen bör beaktas inom jordbrukspolitiken, redan är tillgodosett.

I anledning av vad som framförts i motionerna I: 919 och II: 604 om att jordbrukspolitiken bör regionalt differentieras får jag hänvisa till det av 1967 års riksdag godkända uttalande vari framhölls betydelsen av en geografiskt väl differentierad jordbruksproduktion. Enligt 1967 års beslut bör vidare en betydande jordbruksproduktion alltså upprätthållas i de norra delarna av landet. Särskilt stöd utgår med anledning härav till jordbruket i denna del.

I detta sammanhang får jag kanske ta upp till behandling några av de motionsyrkanden som rör samordningen av naturvård och jordbrukspolitik. I motionen II: 355 föreslås att hänsyn tas även till naturvårdsintressena vid genomförande av jordbrukspolitiken. Riktlinjer bör vidare enligt motionerna I: 421 och II: 467 skyndsamt dras upp för ett samarbete mellan naturvården

Jordbrukspolitiken

och jordbruket. Det finns med anledning härav skäl att erinra om att det åligger lantbruksorganisationen att i arbetet med jordbrukets rationalisering så långt möjligt beakta naturvårdsintressena. Yrkanden om samordning av naturvården och jordbrukspolitiken lämnades utan åtgärd av 1969 års riksdag. Härvid hänvisades bl. a. till att Kungl. Maj:t uppdragit åt statens naturvårdsverk att från landskapsvårdssynpunkt följa verkningarna av minskningen i jordbruksproduktionens omfattning. En av naturvårdsverket tillsatt arbetsgrupp, vari ingår representanter för berörda myndigheter och organisationer, studerar för närvarande de problem på landskapsvårdens område som hänger samman med jordbrukets rationalisering. Till följd därav finner utskottet nu ifrågavarande motionsyrkanden inte böra föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Detsamma gäller förslaget i motionerna I: 945 och II: 1086 om rationaliseringsstöd till betesdrift som anordnas i miljövårdande syfte.

I fråga om prissättningen på jordbrukets produkter har enligt motionerna I: 421 och II: 467 den efter år 1966 förda prispolitiken lett till att jordbrukarnas inkomster inte kunnat följa med industriarbetarnas. Den ogynnsamma prisutvecklingen har samband med nedgången av världsmarknadspriserna. Motionärerna framhåller att prissättningen på jordbrukets produkter måste ske på ett sätt som lämnar en viss garanti för en fortsatt lönsamhet. Bland annat anses gränsskyddet böra göras rörligare än för närvarande, så att en automatisk anpassning av skyddets storlek kan ske, åtminstone vid väsentliga förändringar av världsmarknadspriserna. Jag får i anslutning härtill erinra om att gällande riktlinjer för prispolitiken bland annat innebär att prissättningen på jordbrukets produkter fortlöpande skall avvägas med beaktande av samhällets, jordbrukarnas och konsumenten-

ternas intressen. Jordbrukspriserna har från och med budgetåret 1967/68 fastställts med utgångspunkt häri. Vid de överläggningar som årligen föregått fastställandet av priserna har också enighet uppnåtts mellan företrädarna för staten och bl. a. jordbrukarna i fråga om de framlagda förslagen. Vidare finns anledning att erinra om att riksdagen på förslag av jordbruksutskottet år 1967 godtog vad som i propositionen 1967:95 hade anförts angående ändringar av gränsskyddets storlek. Riksdagens beslut innebar att de tidigare ofta återkommande justeringarna av gränsskyddets storlek inte längre skulle förekomma, utan att sådan justering skulle göras vid översyn som företogs med ett eller ett par års mellanrum. Vad gäller gränsskyddets omfattning i övrigt uppmärksammas vidare att bl. a. de särskilda förhållanden som råder för olika produkter enligt riksdagens beslut bör vara bestämmande för om en fast eller rörlig införselavgift skall väljas för en viss produkt. Om nu oppositionen önskar en höjning av priset på jordbrukets produkter, har man ju möjlighet att framlägga sina synpunkter i samband med den prisproposition som riksdagen om någon tid kommer att få ta ställning till.

Enligt 1967 års riksdagsbeslut skall en fortsatt snabb rationalisering av jordbruket främjas. Det innebär bl. a. att statens insatser på detta område skall medverka till att göra jordbruksföretagen så effektiva som möjligt. Uppbyggnaden av effektiva jordbruksföretag bör i princip ske utan begränsning till någon särskild företagsform. Vidare bör rationaliseringsarbetet med hänsyn till de effektivitetsvinster, som härvid kan åstadkommas, särskilt främja specialisering och övergång till drift i större skala inom jordbruksproduktionen. Statligt ekonomiskt stöd bör utgå endast till jordbruksföretag som har — eller kan förutsättas inom nära framtid få — förutsättningar för rationell

Jordbrukspolitiken

jordbruksdrift.

I motionerna I: 928 och II: 605 erinras om att brukningsenheterna inom det svenska jordbruket till ca 80 procent består av gårdar med mindre än 20 hektar åker och att det primära målet för rationaliseringsverksamheten måste vara att göra sådana enheter bärkraftiga. Enligt motionärerna ger erfarenheterna av den hittillsvarande tillämpningen av jordbrukspolitiken vid handen att förhållandevis stora enheter ges företräde vid beviljande av kreditgarantier. Härigenom minskar möjligheterna att stödja en successiv uppbyggnad av rationella familjeföretag. Enligt motionärernas mening ger detta anledning för riksdagen att uttala att det fortsatta arbetet för jordbrukets rationalisering i främsta rummet bör inriktas på åstadkommande av bärkraftiga och effektiva familj jordbruk.

Motionsyrkanden av samma innebörd som de nu föreliggande har behandlats av riksdagen varje år sedan 1967 utan att föranleda någon riksdagens åtgärd. Det har därvid bl. a. framhållits att kreditgarantiramarna för jordbrukets rationalisering varit så vida i förhållande till behovet, att gott utrymme funnits även för familj jordbruken, ett utrymme som emellertid inte utnyttjats. Låt mig till herr Krönmark säga att anledningen till att detta utrymme ej utnyttjats inte är — som herr Krönmark påstod — att jordbrukarna skulle vara defaitistiska när det gäller jordbrukets framtida möjligheter, utan detta beror mer på att vi sedan 1967 inte haft något större utbud av jordbruksfastigheter. Denna uppgift har lämnats av generaldirektör Widén, och jag tror att han är mycket väl insatt i dessa frågor.

Utvecklingen ger alltså inte belägg för de i motionerna I: 928 och II: 605 uttryckta farhågorna att familj jordbruket kommer i efterhand när det gäller rationaliseringsverksamheten. Enligt uppgift dominerar enfamiljsjordbruken tvärtom starkt bland de jordbruk som

sedan 1967 erhållit stöd. Stödet har därvid i stor utsträckning inriktats på en successiv yttre rationalisering av företagen.

I detta sammanhang kan nämnas att under budgetåret 1968/69 endast 80 procent av kreditgarantiramarna för jordbrukets rationalisering utnyttjats. Dessa ramar har fr. o. m. innevarande budgetår vidgats med 50 miljoner kronor. Mot denna bakgrund finns det väl ingen anledning att förmoda att riksdagen skulle frångå sin föregående år intagna ståndpunkt.

1967 års riksdag beslöt att tillkomsten och fortvaron av deltid jordbruk, vilkas innehavare hade sin huvudsakliga sysselsättning utanför jord- och skogsbruksnäringen, inte längre skulle främjas genom ekonomiskt stöd. I flertalet av de i utlåtan nr 13 behandlade motionerna yrkas att deltid jordbrukare åter skall kunna få sådant stöd. Sålunda hemställs i motionerna I: 255, I: 261, II: 295, II: 290 och II: 355 att deltid jordbrukare skall kunna erhålla stöd i form av kreditgaranti. Enligt motionerna I: 173 och II: 194 bör sistnämnda stödform kunna tillämpas i fråga om deltid jordbruk som från natur- och miljövårdssynpunkt bör bevaras. Även i motionerna I: 421, I: 919, I: 945, II: 1086, II: 467 och II: 604 görs uttalanden till förmån för införande av rationaliseringsstöd till deltid jordbruk. Motionsyrkandena motiveras bl. a. med att kombinationen av arbete i jordbruk och inom annan verksamhet är värdefull för samhället och därför bör tas till vara i den utsträckning det är praktiskt och ekonomiskt möjligt. Enligt motionärernas mening innebär ett upprätthållande av deltid jordbruket bl. a. att trycket på bostadsmarknaden avlastas och att möjligheterna att hålla landskapet öppet ökas, varigenom landsbygdens rekreations- och trivselvärde bättre kan tillvaratas.

Motionsyrkanden av i huvudsak samma innebörd som de nu redovisade prä-

Jordbrukspolitiken

vades av riksdagen senast föregående år utan att föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen uttalade bl. a. att bärande skäl talade för att de statliga resurser som ställs till förfogande för jordbrukets rationalisering allttjämt borde inriktas på uppbyggnad av enheter av sådan storlek att de har möjligheter att på längre sikt bedriva en effektiv och konkurrenskraftig produktion. Dessa företag är, framhålls det, ofta mycket kapitalkrävande, varför behovet av finansieringsstöd till dem är stort.

Utskottet har inte kunnat finna att i de nu väckta motionerna anförts några skäl som motiverar att riksdagen ändrar inställning till frågan om stöd åt deltidjordbrukare.

I överensstämmelse härmed avstyrks även övriga i motionerna I: 421 och II: 467 samt I: 945 och II: 1086 framförda förslag om stöd till mindre och ej bärkraftiga jordbruk.

I motionerna I: 945 och II: 1086 föreslås att rationaliseringsstöd skall utgå även till kombinerade jord- och skogsbruksföretag. Stödgivningen till dylika företag behandlas även i motionerna I: 421 och II: 467 vari framhålls angelägenheten av att uppspäjkningen av lantbruksföretagen i en skogsdel och en jordbruksdel vid beslut om statligt rationaliseringsstöd upphör.

Utskottet får härvidlag erinra om att som villkor för statligt ekonomiskt stöd till kombinerade jord- och skogsbruk gäller att jordbruksdelen har sådan omfattning och effektivitet att investeringarna i den delen blir lönsamma. I anledning av motionsyrkanden med i huvudsak samma innehåll som de nu behandlade uttalade jordbruksutskottet år 1967, att lönsamhetskravet innebär att i jordbruksdelen insatt arbete och kapital skall ge full timersättning respektive normal förräntning. Eventuellt bristande lönsamhet i jordbruksdelen bör inte anses kunna kompenseras genom förekommande överskott från skogsbruksdelen. Detta skulle givetvis inte hindra

att den som saknar full sysselsättning i jordbruksdelen kan komplettera med arbete i egen skog, varigenom företaget i dess helhet kan komma att uppvisa full bärkraft. De nämnda motionerna vid 1967 års riksdag föranledde i övrigt inte någon riksdagens åtgärd.

Av det sagda framgår att rationaliseringsstöd till kombinerat jord- och skogsbruk kan utgå om bl. a. nyssnämnda lönsamhetskrav är uppfyllt. Vidare kan, såsom framhölls i jordbruksutskottets utlåtande nr 7 år 1969 över motioner i hithörande ämne, statligt stöd under vissa förutsättningar utgå vid yttre rationalisering i form av tillskottsförvärv av skogsmark till brukningsenhet, antingen denna består av enbart jordbruksmark, enbart skogsmark eller en kombination av båda. Utskottet finner för sin del inte skäl att föreslå någon ändring av angivna riktlinjer för stöd till kombinerade jord- och skogsbruk.

I motionerna I: 421 och II: 467 föreslås att statligt stöd till animalieproduktion utanför jordbruket, d. v. s. utan samband med växtodling, inte längre skall utgå. Enligt motionärernas mening innebär tillkomsten av ytterligare sådan produktion antingen att en från avsättningssynpunkt ogynnsam ökning av animalieproduktionen åstadkommes eller att jordbrukare med växtodling måste upphöra med animalieproduktionen, varför jordbruksföretagens möjligheter till full och jämn sysselsättning försämraras. I anslutning härtill kan nämnas att i motionerna I: 919 och II: 604 uttalas tveksamhet om lämpligheten av statligt stöd för stordrift inom animalieproduktionen, främst på grund av de med dylik drift förknippade sanitära olägenheterna.

Det är enligt utskottets mening allttjämt angeläget att statligt stöd kan utgå till uppbyggnad av rationella jordbruksföretag utan begränsning till någon särskild företagsform samt att specialisering och drift i större skala särskilt främjas. En återgång till tidigare system

Jordbrukspolitiken

med generella begränsningar vid stöd-givning i fråga om företagsstorlek m. m. kan därför inte förordas. Givetvis bör frågan om stöd till uppbyggnad av animalieproducerande företag av stor omfattning noggrant prövas med hänsyn bl. a. till de sanitära förhållandena och till marknadsituationen. Enligt vad utskottet erfarit har lantbruksstyrelsen utfärdat tillämpningsföreskrifter som på ett tillfredsställande sätt beaktar nu angivna förhållanden. Utskottet finner därför att föreliggande motionsförslag inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Av vad som anförts i det föregående framgår att utskottet avstyrker förslaget i motionerna I: 945 och II: 1086 om att gällande jordbrukspolitik bör omprövas.

Slutligen har utskottet tagit upp till behandling ett i motionerna I: 919 och II: 604 framfört förslag att riksdagen skall genom Kungl. Maj:t begära en kartläggning av olika beslut, förordningar och tillämpningsföreskrifter på det jordbrukspolitiska området samt av deras verkningar i förhållande till varandra i syfte att skapa en helhetsbild som underlag för bedömningen av den fortsatta jordbrukspolitiken.

Med anledning härav må framhållas, att varje departement och myndighet inom sitt verksamhetsområde torde ha en samlad överblick och redovisning över de riktlinjer och detaljbestämmelser som gäller för respektive område. Vidare ankommer det självfallet på varje myndighet att söka klarlägga verkningarna av de medel och de bestämmelser myndigheten har ansvaret för. Vad gäller det område, varom nu är fråga, må erinras om att 1967 års riksdag vid behandlingen av frågan om lantbruksnämndernas organisation uttalade, att en väsentlig uppgift för lantbruksstyrelsen bör vara att analysera behovet av olika åtgärder och värdera effekten av insatta rationaliserings- och omställningsmedel i syfte att ge den

fortsatta verksamheten en så effektiv inriktning som möjligt.

För en samordnad bedömning av olika delar av jordbrukspolitiken är tillkomsten föregående år av den lantbruks-ekonomiska samarbetsnämnden betydelsefull. I denna nämnd ingår företrädare för såväl de statliga organen på området som jordbrukets organisationer. Huvuduppgiften för samarbetsnämnden är att regelbundet redovisa en helhetsbild av utvecklingen inom lantbrukssektorn.

Herr talman! Jag skall inte nu närmare gå in på vad som här anförts under debatten — jag tycker att jag har tagit ganska lång tid i anspråk ändå. Jag vill bara till herr Krönmark säga, att när han gjorde en jämförelse mellan industriarbetarnas och jordbrukarnas inkomster, så glömde han att ta med en del poster, nämligen vissa kapitalinkomster och hustruns inkomster. Räkna man in dessa inkomster får man enligt den motion som herr Krönmark har skrivit under följande siffror: För 1966 hade industriarbetarfamiljen en inkomst på 25 834 kronor, medan jordbrukarfamiljen hade 32 012 kronor i inkomst. År 1968 var industriarbetarfamiljens inkomst 29 120 kronor, medan jordbrukarfamiljens inkomst var 29 820 kronor.

Nu har jag emellertid ganska svårt att tro på denna statistik; jag är övertygad om att både herr Krönmark och jag skulle ha svårt att inom det område som vi båda kommer från kunna hitta några industriarbetare som år 1966 hade en familjeinkomst på 25 834 kronor; lika svårt måste det vara att där finna någon industriarbetare som år 1968 hade en inkomst av 29 120 kronor.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 samtidigt som jag föreslår att de motioner och reservationer som är knutna till utlåtandet måtte lämnas utan åtgärd.

Jordbrukspolitiken

Herr **PERSSON** i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag satt och lyssnade på herr Johanson i Västervik fick jag en känsla av att ha förflyttats tre år tillbaka i tiden, till år 1967 då vi första gången diskuterade den nya jordbrukspolitiken.

Herr Johansons i Västervik inlägg gav en version av något av den tidens sätt att diskutera. Herr Johanson har tydligen inte på något sätt uppmärksammat vad som har hänt under de tre år som gått sedan dess och vilka erfarenheter som under den tid som gått gjorts av 1967 års jordbruksbeslut.

Jag vill här bara peka på en enda sak, nämligen produktionsvolymens storlek. Herr Johanson i Västervik sade att vi måste komma ned till en 80-procentig försörjningsgrad för att därmed skapa förutsättningar för bättre lönsamhet för de jordbruk som finns kvar. Må så vara att riksdagen år 1967 har beslutat om en sänkning av produktionsvolymen och att vi då också från jordbrukarkarhåll hade den uppfattningen att en viss sänkning måste ske, även om vi inte ville gå så långt ned som till den 80-procentiga försörjningsgrad som riksdagen beslutade.

Om vi ser på förhållandena i dag kan vi lätt finna exempel på varthän det leder om vi i vårt land i alltför stor utsträckning blir beroende av import av livsmedel. I fråga om vissa produkter är vi i dag på grund av 1969 års dåliga skörd hänvisade till import. Potatispriset har t. ex. aldrig tidigare varit så högt som i dag, och detta helt på grund av att vi är beroende av import från andra länder. Den svenska potatisskörden 1969 var för liten för att täcka behovet. Det är väl om något ett uppenbart bevis för vad som kan hända om vi har för liten egen livsmedelsproduktion i landet.

Nej, herr Johanson i Västervik, det blir inte så som jordbruksministern den gången under stora åthävor påstod, att

det genom en sänkning till 80-procentig försörjningsgrad skulle skapas förutsättningar för Sveriges konsumenter — vi är ju alla konsumenter — att få billiga livsmedel. Jordbruksministern trodde att t. ex. mjölkpriset skulle sänkas med 20—30 öre per liter och att även priset på många andra produkter skulle gå ned. Det höga potatispriset i dag ger belägg för att det inte blir så. Vi kan också se hur svårigheter redan i dag gör sig gällande när det gäller de stora tätorternas försörjning med konsumtionsmjölk. En mängd andra exempel skulle kunna ges.

Herr **KRÖNMARK** (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanson i Västervik yttrade strax före sista delen av sitt anförande att han inte skulle ta upp vad som sagts i debatten. Han kom tydligen omedelbart på bättre tankar, eftersom han gick ifrån utskottsutlåtandet och tog upp en del av vad som sagts i debatten.

Gentemot mig sade herr Johanson att anledningen till att inte mer än 80 procent av kreditgarantiramarna utnyttjats under budgetåret 1968/69 enligt generaldirektören för lantbruksstyrelsen skulle vara det minskade utbud av fastigheter som förelegat. Men detta är väl, herr Johanson i Västervik, en mycket liten del av sanningen — om det nu över huvud taget är någon sanning alls.

Jag var också med om att höra generaldirektörens föredragning i utskottet. Det är kanske riktigt att utbudet av fastigheter minskat något, och det torde väl i så fall vara av orsaker som hör samman med den förda politiken; och för den ansvarar ju herr Johanson i Västervik i dag i högre grad än jag gör. Personer som har realkapital drar sig givetvis i nuvarande läge för att realisera detta och håller kanske därför i onödan på det.

Vad generaldirektören också upplyste om var att lantbruksnämnderna i dag har svårigheter att rekrytera lantagare.

Jordbrukspolitiken

Det nämndes vid hans föredragning. Det gällde då KR-jordbrukarna i Norrland, som visserligen har svårigheter men som ändå tack vare att de kan få bidrag med upp till 40 procent till sina investeringar från ekonomisk synpunkt befinner sig i ett förmånligt läge. Men inte ens när man har detta att locka med finns alltså någon investeringsvilja eller framtidstro i dag. Det är detta som är sanningen, herr Johanson i Väster-
vik.

Herr Johanson berörde vidare den jämförelse jag gjort mellan industriarbetaren och 40-hektarsjordbrukaren. Herr Johanson menar att man inte skall jämföra arbetsinkomsten, vilket jag gjort, utan i stället ta det som på jordbrukarsidan innefattas i jordbrukarens arbetsinkomst plus familjeinkomsten plus kapitalinkomst. Detta är väl, herr Johanson, ingen jämlikhet. Om man följer socialdemokraternas politik här skall man alltså för att nå inkomstlikställighet och i övrigt drägliga förhållanden för jordbrukarna räkna med den inkomst som en hel jordbrukarfamilj kan ha när man jämför jordbrukarens inkomster med industriarbetarens. För övrigt kanske även industriarbetaren har en viss kapitalinkomst. För jordbrukarna inräknas bl. a. inflationsvinster i detta sammanhang, vilket man inte gör för industriarbetarna, men ofta har ju även industriarbetare en inflationsinkomst, t. ex. om han har ett eget hem eller någonting sådant.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att länen inte går åt är väl dels att jordbrukarna i nuvarande läge är betänksamma inför att investera pengar, dels att lantbruksnämnderna ofta ställer sådana krav i fråga om jordbrukens storlek med åtföljande hög skuldsättning att jordbrukarna helt enkelt inte vågar sig på det. Därför blir det pengar över.

Herr Johanson i Väster-
vik hade inte

ett ord till försvar för att den lilla del av Sveriges jordbruk som omfattar gårdar på över 30 hektar — det är 12 procent av Sveriges jordbruk — får den ojämförligt största delen av alla rationaliseringsinsatser.

Vad sedan beträffar herr Johansons resonemang om jordbrukarens familjeinkomst så ingår ju i den både arbetsinkomst, kapitalinkomst och beräknad inflationsvinst. Men de posterna ingår inte i industriarbetarens inkomst. Man kan också utgå från den beräknade timlönen. Vid den egendom som Lantbrukshögskolan hade undersökt var, som jag sade i mitt förra anförande, timinkomsten kronor 2:17 första året, kronor 4:67 det andra året och kronor 2:01 det tredje året. Det var betalningen för arbetsinsatsen. Tycker herr Johanson att det är riktigt att det är en sådan skillnad mellan en industriarbetare och en jordbrukare beträffande betalningen per timmes arbetsinsats?

Vad beträffar kombinationen jord- och skogsbruk och dess lånemöjligheter är det en ytterligare felaktighet som bör rättas till. Jag kan nämna att den egendom som jag tidigare tog som exempel, omfattande 39 ha åker och 106 ha skog, gav en förräntning då det gäller jordbruket på minus 1,5 procent år 1965, minus 1,0 procent 1966 och minus 1,6 procent 1967. Men skogsdelen gav plus 10,3 procent, plus 7,0 procent respektive plus 11,0 procent. Är det inte riktigt att man beträffande en sådan egendom får räkna med skogens avkastning och dess värde? Det är dock skogen som gör att man över huvud taget kan driva denna egendom och göra investeringar. Om en sådan egendom skulle bedömas av lantbruksnämnderna skulle det tydligen heta att jordbruksdelens lönsamhet är så dålig att det inte bör ges något stöd. Men skogsdelen bär upp det hela bra.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Jordbrukspolitiken

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med herr Krönmark, eftersom han tydligen inte är underkunnig om att kreditgarantiramarna även kan få användas för förvärv av jordbruksfastighet.

För att ytterligare belysa att statistik inte är allt här i livet vill jag peka på att en industriarbetare enligt uträkning- en i fråga hade en inkomst år 1966 på 20 683 kronor, om jag nu bara tar industriarbetarens egen inkomst och inte familjeinkomsten. Får jag fråga herr Krönmark: Var i herr Krönmarks hem- ort kan man påträffa de industriarbeta- re som år 1966 hade en inkomst på 20 683 kronor och år 1968 en inkomst på 23 059 kronor? Om herr Krönmark vill, skall jag redovisa industrier där kanske bara någon enda arbetare kom upp till dessa inkomster år 1969 — och då fick industriarbetarna ändå en ganska god löneökning fr. o. m. årsskiftet 1968—1969. Statistiken redovisar med andra ord inte allt.

I sitt första anförande mästrade herr Hansson i Skegrie riksdagen för det beslut om den framtida jordbrukspoli- tiken som riksdagen fattade 1967. Det må herr Hansson ha rätt att göra. Också herr Persson i Heden försökte i viss mån göra det, när han sade att det har ju förflutit tre år sedan 1967 och att jag nu lever i förfluten tid. Jag vill svara att det går väl an om bara jag gör det, men alla anföranden som hållits här har ju utmynnat i en önskan att förbättra jordbrukarnas villkor. Jag upprepar att vi om ett par veckor kommer att behandla propositionen om jordbruks- priserna. Jag hoppas att herr Hansson i Skegrie och herr Persson i Heden då kommer att visa att inte de också har missat de tre år som gått, utan att de då verkligen redovisar sina krav på en så- dan höjning av jordbrukspriserna som kan ge jordbrukarna den inkomst de anser vara skälig.

Herr KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanson i Väster- vik försökte tala om för mig, att om lantbruksnämnderna inte har något större utbud av fastigheter finns det heller inte många köpare, vilket lett till att man bara utnyttjat kreditgarantimar- na till 80 procent. Men, herr Johanson, lantbruksnämndernas fastighetsinnehav är ju redan nu mycket stort, och det är självfallet ett intresse för lantbruks- nämnderna att den jorden överförs på rationella företag. Här finns alltså ett utbud. Om inte annat har domänverket stora markresurser, som kunde tas i anspråk om man har behov av sådana.

Beträffande frågan om industriarbeta- rarlönen vill jag säga till herr Johanson i Västervik att mina siffror är tagna ur den officiella svenska statistiken. När statistiken inte passar herr Johansons intressen säger herr Johanson bara att man i vår gemensamma hembygd inte kan finna någon industriarbetare med sådana löner som här redovisats. I så fall har herr Johanson i Västervik en städningssuppgift framför sig i vårt sam- hälle. Eftersom herr Johanson tillhör det maktägande partiet, bör herr Johan- son ha utmärkta möjligheter att se till att vi i fortsättningen får en tillförlitlig statistik.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vad beträffar den be- räkning av industriarbetarlönen som gjorts i den nämnda aktuella utredning- en vill jag meddela herr Johanson i Västervik att siffrorna i fråga har läm- nats till utredningen av LO. Jag förmodar därför att man kan tro på dem. De är alltså inte tillkomna på en höft.

Vidare säger herr Johanson att man kan begära en höjning av priset på jord- brukets produkter i samband med pro- positionen om jordbrukspriserna i år. Denna proposition är ju inte resultatet av något slags prispförhandling. Det är egentligen bara en fråga om en index- beräkning och justering i gällande avtal

Jordbrukspolitiken

med hänsyn till det förändrade världsmarknadspriset, en justering som skall göras tid efter annan.

Hur var det för övrigt vid den senaste prisförhandlingen, herr Johanson? Ja, därvid lämnade jordbrukets förhandlare ett bud som man ansåg något så när skulle kunna ge jordbrukarna den ersättning de hade rätt att kräva. Men inför ett hot att statsmakterna annars skulle bryta förhandlingarna och själva diktera förslaget föll jordbrukarna undan. Det var inte alls med någon begeistring som man från jordbrukshåll accepterade det senaste förhandlingsresultatet, utan det var inför hotet att regeringen annars skulle diktera det hela.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanson i Västerrik rekommenderade att vi när prispropositionen behandlas skulle vidta åtgärder för att förbättra jordbrukets lönsamhet. Men, herr Johanson i Västerrik, prispropositionen är en årligen återkommande företeelse som framläggs efter förhandlingar mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och regeringen. Den tillkommer på grund av indexförändringar, kostnadsstegringar o. s. v.

1967 års principbeslut om jordbruket tillkom i syfte att planera och dra upp riktlinjer för det framtida jordbruket på lång sikt. Det är sålunda här en väsentlig skillnad. 1967 års jordbruksbeslut gäller produktionsvolymens storlek, deltidsjordbruken, skogskompletteringar till jord- och skogsbruk o. s. v., således jordbrukets rationalisering i framtiden.

Det har nu gått tre år sedan detta beslut fattades, och det har tydligen gått herr Johanson i Västerrik spårlöst förbi, i varje fall att döma av hans inlägg i debatten. Vi reserverar vill på grundval av de erfarenheter som gjorts nu göra erforderliga ändringar på vissa punkter och därigenom åstadkom-

ma förbättringar för det framtida jordbruket.

Herr JOHANSON i Västerrik (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligen ganska svårt att få herr Krönmark att förstå att statistik inte säger allt. Det är ju ganska farligt att tro något sådant. En man som hade sett att medeldjupet i en sjö var en meter, hoppade i utan att kunna simma. Men det fanns hjälpsamma människor i närheten som drog upp honom och frågade, hur han kunde hoppa i sjön när han inte var simkunnig. »Jo», sade han, »jag har sett på sjökortet att medeldjupet inte är mer än en meter.» Så kan det gå om man alltför mycket fångas av statistik.

Jag har inte bestritt att de inkomstuppgifter som här redovisats kan vara riktiga, men jag har sagt att det i den landsdel som herr Krönmark och jag representerar är mycket svårt att hitta en industriarbetare med de inkomster som här angetts.

Till herr Persson i Heden vill jag säga att det ju är riksdagen som fastställer priserna på jordbruksprodukter att gälla från och med den 1 juli innevarande år. Det är då klart att det inte finns något som hindrar herr Persson i Heden att motionera i ärendet, så att riksdagen får pröva den prissättning som herr Persson i Heden anser vara skälig för att ge jordbrukarna den inkomst som han finner motiverad.

Låt mig, herr talman, inte polemisera med herr Persson i Heden utan bara säga att det i 1967 års jordbrukspolitiska beslut också ingick, om jag minns rätt, att stödet till jordbruket skulle utformas så att det underlättade jordbrukets anpassning till en större marknad. Även om vi i dag inte har anknytning till EEC, kan vi kanske se fram emot en sådan.

Generaldirektör Ingvar Widén framhöll i sitt tal vid Lantbruksveckans öppnande den 9 mars i år bl. a. att en »an-

Jordbrukspolitiken

knytning till en större europeisk marknad får förutsättas medföra att det svenska jordbruket erhåller samma villkor som medlemsländerna i EEC nu har och att man sålunda i ett sådant läge får räkna med gemensamma priser och en i princip fri handel över medlemsländernas gränser av jordbruksprodukter». Så långt generaldirektör Widén. Det skulle kanske vara mindre välbetänkt om riksdagen nu gjorde ett sådant ställningstagande som skulle leda till ett uppbromsande av det svenska jordbrukets anpassning till förhållanden med minskade handelshinder.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig på att tala om motionerna. Det har herr Johanson i Västervik och hans meddebattörer redan gjort. Jag har begärt ordet för att något erinra om de principer som ligger bakom 1967 års jordbruksbeslut och möjligen också för att ställa några försynta frågor.

Herr Hansson i Skegrie förklarade i sitt första anförande att utvecklingen visar att de som var oppositionella mot 1967 års jordbruksbeslut har fått rätt. Han stöder detta på att det har gjorts och alltjämt pågår utredningar om ändringar i 1967 års jordbruksbeslut. Det är väl i och för sig riktigt. Men om jag inte missminner mig alldeles sades vid behandlingen av 1967 års proposition klart ut, att den fortsatta utvecklingen skulle hållas under kontinuerlig uppsikt och att man skulle vidta de åtgärder som ansågs kunna komma att erfordras för att rätta det som kunde visa sig vara mindre lämpligt. Det är väl detta som nu pågår, och det skulle vara mycket olyckligt om man statiskt skulle låsa sig vid ett beslut utan att kunna ändra på det. Tvärtom: gången brukar väl vara den att man tror sig om att kunna förutse saker och ting, man fattar ett beslut, men sedan visar kanske utvecklingen att det på den eller den punkten möjligen hade varit bättre att ytterliga-

re pröva saken och försöka komma fram till andra beslut.

Men vad var det som låg bakom 1967 års beslut? Reservationen är ju en borgerlig paketreservation mot beslutet, och den inrymmer många motioner. Jo, bakom beslutet låg att det — som det väl alltid har varit, kanske med undantag för tiden under och efter första världskriget — var dåligt ställt för jordbrukarna. Det var en grupp som hade stora bekymmer. Vi var väl allmänt överens om att det fanns alldeles för mycket jordbruk i detta land. Dessutom var det övervägande antalet jordbruk småjordbruk — småbruk helt enkelt — som inte kunde ge sina ägare en inkomst, jämbördig med andra grupper. Alla ansåg att något måste göras åt detta.

Vi socialdemokrater har ju haft vår linje härvidlag, nämligen att det inte bara gäller att rationalisera jordbruket utan också att se till att antalet jordbrukare kan minskas och att jordbrukare kan föras till andra och mera välbetalda yrken. Var skulle vi ha stått här i landet i dag, om inte denna politik hade vunnit anklang? Det är ett välkänt faktum att ju större andel jordbruket har i ett land, desto lägre är standarden, och ju mera utvecklat ett land är i industriellt avseende, desto högre standard har det. Det har också visat sig att de svenska jordbrukarna har varit utomordentligt duktiga att rationalisera, inte bara när det gällt att skaffa den maskintekniska utrustningen o. s. v. utan också när det gällt att driva upp avkastningen. Detta har medfört att vi fortfarande på vissa områden har stora livsmedelsöverskott. Tänk på smörberget, som är typiskt inte bara för oss utan också för Finland och i stort sett för Europa i övrigt. Vi måste komma till rätta med detta problem, så att vi allmänt sett inte producerar mer än vad vi behöver för vår egen försörjning. Detta har vi varit ense om, och ingen vill väl egentligen förneka att det är riktigt. Oavsett vilket läger man tillhör har man nog bekant

Jordbrukspolitiken

sig till dessa principer.

Det finns några avsnitt i reservationen som jag skulle vilja ha förtydligade. På s. 9—10 sägs det: »I motionerna framhålls att en av grundtankarna i 1967 års beslut var att man genom att ge utrymme åt import till världsmarknadens mycket låga priser medverkade till att livsmedelspriserna genomsnittligt kunde sänkas inom landet. I förhandlingarna om Nordek synes man emellertid, framhåller motionärerna, från svensk sida vara beredd att acceptera en supplementimport från Danmark, som skulle betalas till svenska producentpriser.» Sedan följer en formulering som jag inte vet om jag kan tolka riktigt: »I den mån import av livsmedel från utvecklingsländerna sålunda begränsas minskar givetvis styrkan i angivna skäl för produktionsminskning. Enligt utskottets mening kan det ifrågasättas om det vid sådant förhållande är motiverat att eftersträva en så stark krympning av den svenska jordbruksproduktionen som förutsattes i 1967 års riksdagsbeslut.» Jag skulle vilja fråga: Menar reservanterna att ett bibehållande av vår nuvarande självförsörjningsgrad skulle motivera och rättfärdiga en begränsning av livsmedelsimporten från utvecklingsländerna? Det är litet otydligt utsagt.

I något motionspar anförs det att Sverige är ett småbrukarland — ett förhållande som jag själv inledningsvis berörde och som även andra talare har anknutit till — och att 80 procent av de svenska jordbruken har en åkerareal understigande 20 hektar. Motionärerna och, såvitt jag förstår, även reservanterna vill att dessa jordbruk skall göras bärkraftiga. Hur skall det gå till? Skall det ske genom höjda livsmedelspriser, skall det ske genom statlig understödsverksamhet eller skall det ske genom ytterligare teknisk rationalisering? Beroende på svaret uppställer sig en ny fråga: Kan jordbrukare med jordbruk på under 20 hektar själva bära

kostnaderna för den erforderliga maskinella, byggnadstekniska och agrara rationaliseringen? Enligt min uppfattning är det helt omöjligt att få en sådan lönsamhet. Vem skall då betala? Är det meningen att staten skall svara för dessa kostnader?

Oavsett vem som skall svara för rationaliseringskostnaderna tror reservanterna att driftlönsamheten på jordbruk understigande 20 hektar i allmänhet kan ge deras brukare en med andra jämförliga grupper likvärdig standard utan mycket kraftigt höjda priser på jordbrukets produkter? Jag tror att en driftig brukare genom specialproduktion mycket väl kan klara sig på ett jordbruk av den storleken, men vi kan inte ha specialproduktion över hela linjen; i stor utsträckning måste det bli sedvanlig jordbruksproduktion. Nu får man förutsätta att en sådan politik skulle medföra en ökande produktion. Våra jordbrukare är nämligen, som jag tidigare har framhållit, dugliga och duktiga yrkesmän, och de skaffar sig i allt högre utsträckning utbildning. Sådan utbildning kommer kanske för övrigt så småningom att krävas av statsmakterna — i instruktionerna för lantbruksnämnderna talas redan om att det är värdefullt om man skaffar sig utbildning.

Vad skall vi då göra med överskottet? Skall vi sälja till EEC eller skänka till u-länderna? Vem skall bära förlusterna? Skall jordbrukarna liksom nu göra det eller skall staten göra det? Om jordbrukarna själva skall bära förlusterna kan jag inte förstå att de kan ha något intresse av en sådan överproduktion.

Jag vill ställa en fråga som jag skall försöka besvara själv innan jag lämnar talarstolen. Varför har jordbruket blivit efter i utvecklingen inkomstmässigt? Man kan väl inte behålla ett yrke i samma form som det haft i alla tider? Detta skall naturligtvis inte tas rent bokstavligt — det har skett en stark utveckling — men jag syftar framför allt på storleken av jordbruken. De mindre

Jordbrukspolitiken

jordbruken kan inte hävda sig. Det finns ett näraliggande exempel, nämligen hantverket. Varför har det i stort sett försvunnit? Jo, det har inte kunnat hävda sig i industrialismens tidevarv. Varför ser det ut som om även en del industrigrenar skulle gå samma väg? Jo, de kan inte hävda sig i konkurrensen. Det måste man kunna göra om man skall fortleva — d. v. s. fortleva på villkor som inkomstmässigt är likvärdiga med andra jämförliga grupper — för att använda ett uttryck som har använts mycket i sådana här sammanhang.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall omedelbart svara herr Trana på hans fråga, om vi tror att det går att med hjälp av priserna göra dessa mindre jordbruk bärkraftiga. Det tror vi naturligtvis inte. Men det finns många andra åtgärder som kan vidtas, t. ex. skogskomplettering till de gårdar för vilka detta är möjligt. Men den åtgärden har man sagt nej till. Det är också möjligt att genom strukturrationaliseringar lägga samman mindre gårdar och ge dessa garantilån härtill. Det vägrar man också att göra. Jag frågar därför herr Trana: På vilket sätt vill herr Trana få bort de små jordbruken — ty han säger ju att vi måste minska antalet jordbrukare? Det bör man i så fall göra genom att underlätta rationaliseringen så att jordbrukarna med statliga garantilån kan lägga ihop sina gårdar eller på annat sätt höja bärkraften. Menar herr Trana att de mindre jordbrukarna skall »drivas bort» från sina gårdar på något annat sätt? Det kan väl inte vara riktigt.

Jag noterar med tacksamhet att herr Trana säger att man aldrig skall handla statistiskt och att man inte heller skall

göra det när det gäller jordbruksbeslutet. Det är detta som vi reserverar oss också är ute efter; vi vill få ändrat vad vi anser felaktigt liksom regeringen själv har börjat ändra vad den anser felaktigt. Om vi kan vara överens om att vi inte skall handla statistiskt kan vi säkerligen hjälpas åt att rätta till felaktigheterna.

Herr KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att herr Trana argumenterar minst sagt demagogiskt när han utgår från att 80 procent av enheterna är under 20 hektar och menar att prisökningar är förutsättningen för att dessa jordbruk i dag skall bli rationella och lönsamma. Nej, vad som behövs är att vi får ett sådant företagsekonomiskt klimat för det svenska jordbruket att det blir möjligt att göra fusioner mellan jordbruksföretagen på samma sätt som inom näringslivet i övrigt. Dithän kan man naturligtvis inte nå om man helt går förbi prismekanismen. Men då målar herr Trana upp en vision av stora överskottslager, och han talar om smörberget. Men herr Trana vet väl att »smörberget» här i landet i dag bara består av 1,5 kg per person. Detta är alltså i dag inte något problem, och det är inte säkert att det blir något problem i framtiden heller.

Men om man har en prispress på jordbruket, så tvingas jordbrukarna för att kunna försörja sig att intensifiera driften och producera mer och mer. Tvärt emot vad herr Trana anser vill jag alltså hävda att ju mer man pressar priserna på jordbruksprodukterna i partiledet, desto mer tvingas de jordbrukare som så att säga är tvungna att sitta kvar på sina fastigheter att producera och desto större överskott får vi. På det sättet kan vi inte lösa problemet med den långsiktiga jordbrukspolitiken.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Visst, herr Trana, im-

Jordbrukspolitiken

porterar vi från u-länderna. Vi importerar däriifrån bl. a. sådana varor som vi själva inte kan producera, t. ex. sydfruktur och andra liknande produkter. Men menar herr Trana att vi skall medverka till att det antal människor — 15 eller 20 miljoner — som i dag svälter ihjäl på grund av livsmedelsbrist ökas till kanske det dubbla? Bara för att vi däriifrån skall köpa våra livsmedel? Är det vad man i detta sammanhang avser med u-hjälp?

Deltidsjordbruken är inte bara en sysselsättningsfråga utan även en trivsel-fråga. Det finns oändligt många människor som vill ha ett deltidjordbruk vid sidan av annan sysselsättning för att därmed kunna bo under mer miljövänliga förhållanden. Deltidsjordbruken är också som jag tidigare sagt en bostadspolitisk fråga. Genom deltidjordbruken kan många människor dra nytta av de goda bostäder som finns i landet men som annars skulle stå outnyttjade. Det är också en arbetskraftsreservfråga. Många av dessa deltidjordbrukare kan i krissituationer på något område sättas in i arbetslivet.

Deltidsjordbruken är alltså inte bara en jordbrukspolitisk fråga, utan det är en mängd andra aspekter som här kommer in i bilden. Erfarenheterna i detta avseende under de tre år som gått sedan 1967 bekräftar att den borgerliga minoriteten också på den punkten hade rätt.

Herr TRANA (s) kort gemmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att de mindre jordbruken borde kompletteras med skog men ansåg att detta hade omöjliggjorts. Men så är ju inte alls fallet. Jag har suttit i lantbruksnämnden så länge att fyra landshövdingar hunnit vara ordförande under den tiden, och vi har aldrig någonsin vägrat rationalisera ett familj jordbruk genom att tillföra det jord och skog. Det blir i allmänhet bägge delarna. Jag vet att herr Hansson har en annan upp-

fattning, men för den talar i varje fall inte de erfarenheter jag har.

Herr Hansson i Skegrie frågade på vilket sätt jag ville ha bort småjordbrukarna. Det finns inte någon patentlösning, men problemet löser sig så småningom självt. Vi har framfört tanken — och den har ni accepterat — att man när dessa småjordbrukare kommer upp i en viss ålder kan ge dem äldrestöd. Detta äldrestöd är måhända i dag otillräckligt, men den saken får man i så fall se över. Att ställa frågan, om meningen är att dessa jordbrukare skall drivas bort, är barockt. Vi är säkert helt överens om att de har precis samma rätt som alla andra människor i detta land att behandlas med varsamhet och humanitet.

Herr Krönmark tyckte att jag debatterade demagogiskt. Det är möjligt att vi har olika uppfattningar om vad som är demagogik. Han sade också att vi måste ha ett gynnsamt företagsekonomiskt klimat. Det tycker jag nog att vi har. Man kan ju ha olika uppfattningar, men jag tror att vi från vissa synpunkter leder när det gäller att åstadkomma ett gynnsamt företagsekonomiskt klimat — jag tänker t. ex. på bolagsbeskattning och liknande. Vi har i årtal givit jordbrukarna ett kraftfullt stöd för att hjälpa dem att rationalisera och att skaffa sig tillräckligt med mark för att få drägliga inkomster. Så sent som förra året förbrukades bara 80 procent av de medel som vi anslag. Trots detta har vi ökat innevarande års anslag med 50 miljoner kronor.

Herr Krönmark sade vidare att vi i dag inte har något smörberg. Varför, frågar jag. Jo, det är väl därför att jordbrukarna själva bedömt det som gynnsamt att slakta ut en massa kor; 70 000 har om jag inte minns fel slaktats ut under innevarande säsong.

Herr Persson i Heden höll med om att vi skall importera från u-länderna, och vi är då helt överens. Varför han frågade mig, om vi skall medverka till att

Jordbrukspolitiken

flera människor skall svälta ihjäl förstår jag inte. Jag tror inte vi har medverkat till det.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Det talas i dag mycket om en förtroendekris mellan näringslivet och statsmakterna. I första hand avser man då naturligtvis industrin, inte minst de mindre och medelstora företagen — de s. k. familjeföretagen. En nyligen genomförd enkät visade att man inom familjeföretagen hade mycket litet förtroende för herr Palme och herr Wickman; det var bara 2 procent som hade förtroende för dem. Några fler hade förtroende för herr Sträng, dock inte så många att man kan säga att han fick godkänt.

Jag tror att man kan tala om en begynnande förtroendekris också mellan lantbruket och statsmakterna — lantbruket är ju vanligen familjeföretag. Man börjar ifrågasätta statsmakternas vilja att åstadkomma lönsamhet i jordbruket. Jag blev litet förskräckt när jag hörde herr Trana resonera om hur vi skall bära oss åt för att bli av med alla de mindre jordbruk vi har i vårt land. Jag tror sannerligen inte att vi behöver vidta några åtgärder. Det sker en mycket hastig bortgång av mindre jordbruk. För det behövs ingen åtgärd; tvärtom skulle man väl vilja bromsa denna utveckling, som gör att landsbygden avfolkas så oerhört kraftigt.

Det råder missförhållanden inom jordbruket i dag — jag tänker t. ex. på skördeeskadeskyddet som vi diskuterade för en tid sedan här i riksdagen. Det allvarligaste missnöjet bottnar i att lönsamheten under senare år så avsevärt försämrats. 1967 års beslut om riktlinjerna för framtiden innebar ju bl. a. att i jordbruket sysselsatta personer skulle få möjlighet att bli delaktiga i den allmänna standardstegringen, men hur har det gått? Ja, det har nämnts tillräckligt mycket om detta tidigare i debatten. Jag vill endast hänvisa till de

siffror som är angivna i en av motionerna och som är hänförliga till den officiella statistiken. Det enligt min mening allvarligaste med dessa siffror är den trend som man där ser, nämligen att jordbrukarinkomsten visar en ständigt sjunkande tendens både för 20-hektarsgården och 40-hektarsgården. Man har all anledning tro att 1969 kommer att visa ännu lägre inkomster än 1968 som är det sista redovisade året. Vad som naturligtvis är mycket allvarligt är de siffror som herr Hansson i Skegrie har nämnt med mycket låga timersättningar för jordbrukets del, något som inte framgår av den officiella statistiken.

Om en raket, som är inställd för att träffa ett visst mål, avviker kraftigt från kursen, vidtar man åtgärder så fort som möjligt för att rätta till kursen och få den att gå mot det rätta målet. På samma sätt borde man göra inom jordbruket. Det är uppenbart att man där fjärrar sig alltmer från jämlikhetsmålet. Jag tycker det är förvånansvärt att man från utskottsmajoritetens sida inte vill vara med om att inom ramen för avtalet försöka vidta åtgärder så att man kan få en annan utvecklingstrend än den vi har för närvarande.

Utskottet avvisar här alla förslag och säger t. ex. på s. 4: »Utskottet har inte kunnat finna att vad som i förevarande motioner anförts motiverar ett frångående av nu gällande riktlinjer i fråga om prissättningen på jordbrukets produkter.»

Det är just prissättningen som har varit orsak till den trend som jag nyss beskrev, beroende på att vi har haft en ogynnsam utveckling av världsmarknadspriserna vilket har medfört att våra inhemska priser har legat för lågt.

Om man inte vill blunda för denna utveckling är det alldeles uppenbart att man måste — i första hand inom ramen för systemet — vidta åtgärder för att rätta till denna eftersläpning. Man frågar sig om inte talet om jämlikhet har

Jordbrukspolitiken

någon relevans för lantbrukets del.

Jag skulle, herr talman, vilja peka på ytterligare ett par frågor som har tagits upp i motioner och i reservationen. I en av motionerna har jag tillsammans med kamrater fört fram att man bör få rationaliseringsstöd även för deltidsjordbruket när detta har betydelse för miljö- och landskapsvården. Det finns naturligtvis även många andra skäl för att man i vissa fall bör stödja deltidsjordbruket. Jag tror emellertid att just landskapsvårdssynpunkten är ett av de allra viktigaste, ty det visar sig att om jordbruket försvinner i de bygder, som man av miljöskäl vill ha öppna, blir det kolossalt dyrbart att med andra åtgärder behålla det öppna landskapet. Det blir betydligt billigare att vidta åtgärder så att lantbrukarna kan stanna kvar där. En åtgärd är då t. ex. att man ger kreditgarantistöd för dessa jordbrukare.

En annan fråga som har berörts i motioner och i reservationen är det kombinerade jord- och skogsbruksföretaget. Herr Trana sade att i hans lantbruksnämnd innebär detta inga problem, men uppenbarligen kan det innebära problem på andra håll. Bestämmelserna är ju sådana, att i första hand hänsyn skall tas till lantbruksdelen, och endast om den är lönsam kan kreditgarantistöd lämnas. Det borde vara helt naturligt att den samlade enheten skall avgöra om kreditgarantistöd skall utgå eller icke. Om man kan få en lönsamhet på såväl skogsbruk som jordbruk i kombination bör självfallet kreditgarantistöd utgå.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga några ord också om den animalieproduktion som tilläts vid sidan av jordbruket och som har tagits upp i reservationen, där vi menar att man bör vara mycket mera återhållsam med denna produktion än man är för närvarande. Jag anser att det finns god anledning till det, dels därför att denna produktion påverkar marknadssituationen ne-

gativt, dels, och framför allt, därför att den medför betydande nackdelar för miljön. I vårt län, Södermanland, har vi för närvarande en ansökan om att få en fläskfabrik förlagd i närheten av Malmköping. Det finns en mycket stark opinion i bygden mot att tillstånd skall lämnas för uppförande av den fabriken. Jag hoppas för min del att denna ansökan kommer att avslås, trots att naturvårdsverket har tillstyrkt uppförandet. En fläskfabrik som förlades dit skulle från miljösynpunkt innebära en väsentlig försämring för den bygden.

Herr talman! Jag skall här inte gå in på alla andra frågor; de har berörts tillräckligt mycket här förut av andra talare. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Min vän Eric Johanson i Västervik talade för en stund om ett synnerligt intressant sjökort, nämligen ett som visade ett medelvattendjup på en meter — detta hör väl knappast till denna debatt, eftersom det nu pågår en jordbruksdebatt som varken rör fiske eller sjöfart, men nog tycker jag att det i annat sammanhang skulle vara intressant att se hur det sjökortet är beskaffat som kan se ut på det viset.

Jag tycker nog att det är ganska rimliga krav som reservanterna ställer. Man pekar på en rad områden som bör uppmärksammas och där utvecklingen enligt motionärernas och reservanternas uppfattning inte har varit tillfredsställande. Man syftar på vissa jämkningar i utformningen av rationaliseringsbestämmelserna.

Jag vill instämma i vad herr Berndtsson har sagt tidigare beträffande det mindre jordbruket, men jag vill tillägga att det är behövt med en mjukare bedömning av kraven på jordbruksdelens omfattning när det gäller rationaliseringsstöd till kombinerade jordbruks- och skogsbruksfastigheter. Herr Persson i Heden har ju varit inne på

Jordbrukspolitiken

detta problem tidigare. Det kanske är så, som man här har nämnt, att de ekonomiska resurser som står till förfogande inte har tagits i anspråk i full utsträckning, men detta kan helt enkelt bero på att det har gjorts en alltför sträng bedömning i det ena eller andra avseendet. För min del finner jag det angeläget att myndigheterna beaktar bl. a. de möjligheter som finns till en successiv utbyggnad av fastigheterna och inte säger nej till rationaliseringsstöd, även om den rationaliserade fastigheten inte omedelbart uppnår en tillfredsställande storlek och bärkraft. Detta kan nämligen också vara en bra väg att anpassa jordbruket till den större marknad som vi väntar skall komma.

Sedan vill jag bara till herr Trana säga, att jag har tolkat reservanternas skrivning på det viset — och de skriver det tydligt — att det inte är huvudprinciperna när det gäller rationaliseringen som de anmärker på, utan att vad de önskar är en kartläggning av resultatet hittills samt en jämkning av de regler som föreligger. Jag tycker detta är ett ganska rimligt krav, som riksdagen borde kunna gå med på att uppfylla.

Herr TRANA (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga vad som är kvar av 1967 års jordbruksbeslut, om man skulle gå med på denna reservation med alla dess krav på olika områden.

Jag har inte fått svar på de frågor som jag ställde, då det talats om 7 procents eftersläpning inkomstmässigt: Vilka är det som skall betala det? Är det konsumenterna eller är det staten som skall betala det? Det är väldigt viktigt kanske just nu när det är valår. Ge ett besked på den punkten! Skall det bli livsmedelsfördyringar som följd av det eller skall man på andra vägar lösa frågan? Om livsmedelspriserna höjs, finns det som vi vet någonting som heter livsmedelskostnadsindex. Det påver-

kar de krav som sedan lönemässigt kommer att framställas från olika håll. Då kommer vi in i en ny omgång, en ny cirkel. Är det så vi skall ha det?

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men låt mig bara säga ett par saker helt kort. Talet om att medeldjupet i sjön var en meter gick tydligen inte alls in. Jag kanske kan uttrycka mig litet klarare, om jag säger att en inkomstagare på 15 000 kronor har mycket svårt att leva på den inkomsten. Han har mycket liten tillfredsställelse av att veta att det finns andra inkomstagare som har inkomster på kanske det dubbla. Hans förhållanden påverkas inte av att andra har så mycket större årsinkomster. Så enkelt är det, herr Antby, och nu hoppas jag, att talet med vattendjupet på en meter kan gå in.

Till herr Hedin, som framhöll, att problemet och trenden beträffande jordbrukets möjligheter att klara sig ligger i frågan om prissättningen på jordbrukets produkter, vill jag återropa vad jag tidigare har sagt: Vi kommer att i riksdagen inom den närmaste tiden få behandla en prisproposition vari föreslås, att vi skall ge jordbrukarna ytterligare 200 miljoner. Om man inte anser att det är tillfredsställande, får man väl motionera och säga vilka priser man vill ge jordbruket för att jordbrukarna skall få en tillfredsställande inkomst.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Tranas fråga vad resultatet kommer att bli för svensk jordbrukspolitik, om man bifaller denna reservation, vill jag säga, att reservanternas själva klart motiverat det tidigare här i dag. Men jag vill till protokollet få intaget vad reservanterna själva har skrivit: »Emellertid finner utskottet inte att huvudprinciperna för jordbrukspolitiken behöver ändras. De förslag som i det föregående har

Jordbrukspolitiken

redovisats rör väsentligen sådana modifieringar i tillämpningen som bör kunna genomföras inom ramen för 1967 års beslut.»

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte begärt ordet nu, men jag är tacksam för att jag får svara herr Antby. Jag vill säga att efter det att man skulle gå med på vad som föreslås i reservationen, skulle nog 1967 års jordbrukspolitiska beslut se ut ungefär som ett fisknät.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Till herr Johanson i Västervik vill jag säga att vad vi nu diskuterar här är huvudprinciperna, de bestämmelser som skall gälla för framtiden. Vi har visserligen riktlinjer uppdragna sedan 1967, men såsom har framhållits av flera talare här har regeringen själv vidtagit en hel del ändringar under tiden sedan dess. Vi föreslår ytterligare en del ändringar. Det är det vi skall ta ställning till i dag. Den prisproposition som vi kommer att få ta ställning till har ju som bakgrund en överenskommelse som är betingad av vad som nu gäller principiellt. Det ligger på ett helt annat plan, herr Johanson i Västervik.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Herr Trana frågade hur man skall kunna uppnå inkomstlikställighet, men statsmakterna har ju lovat inkomstlikställighet. Hur har ni själva tänkt er att detta skall kunna åstadkommas? Var det kanske bara tomt prat när ni talade om inkomstlikställighet?

Herr Trana sade vidare att det inte är så mycket kvar av jordbruksbeslutet om man också gör de ändringar som reservanterna påyrkar. Det är naturligtvis alltid en tröst att det, oavsett hur stora bristerna än är då det gäller det som är kvar, ändock finns *något* kvar. Med tanke på herr Trana skulle man kunna säga: Hurra för det lilla som är kvar!

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag sade till herr Hedin att vi i riksdagen kommer att få behandla propositionen om jordbrukets prissättning om ett par veckor. Han framhöll att orsaken till inkomsttredningen inom jordbruket ligger i prissättningen på jordbrukets produkter. Men då, herr Hedin, finns det möjligheter att i samband med behandlingen av den propositionen motionera och göra framstötter för att jordbrukarna skall få den inkomst som de anses behöva. Jag förmodar att herr Hedin då kommer att redovisa vilka priser han vill åsätta jordbruksprodukterna, så att jordbrukarna kan bli tillgodosedda.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie påpekade med all rätt att den socialdemokratiska politiken förutsätter att man skall uppnå inkomstlikställighet mellan jordbrukarna och med dem jämförbara grupper. Han frågade hur vi själva tänkt oss att det skall kunna åstadkommas. Men hur har detta verkligen kunnat undgå herr Hansson i Skegrie som ändå är jordbruksutskottets ordförande?

Enligt vår mening skall jordbrukarna få tillräckligt stora jordbruk, så att det verkligen går att existera på dem, och sedan några år tillbaka har vi väl främst försökt skapa familj jordbruk av en storlek som kan ge full sysselsättning åt minst två man. Vi vill stödja familj jordbruken, men jag önskar också framhålla, att vi inte vill sätta några gränser för någon form av jordbruk, utan det bör få vara fri tävlan mellan jordbruk av olika storlek. Jag vill understryka detta eftersom herr Hansson berörde saken i ett tidigare anförande.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Herr Johanson i Västervik tycks ha svårt att begripa det här. Han kan inte hålla med om att vi skall eftersträva en annan och bättre anpassning till världsmarknadspriserna,

Jordbrukspolitiken

som gör att jordbruket följer med vid en kraftig sänkning av dessa. Den principen kan vi besluta om i dag, ty det har inte med prispropositionen att göra.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag vill bara helt kort konstatera att herr Johanson i Västervik inte ens i debattens slutskede har fått klart för sig vad vi i dag diskuterar. Inte en utan flera gånger har jag framhållit att vi nu diskuterar principbeslut om jordbrukets framtid. Prispropositionen rör ju frågor om jordbrukets prissättning och återkommer varje år.

Det frågades hur mycket som blir kvar av 1967 års beslut. Det beror på olika faktorer. Jag vill bara upplysa herr Johanson i Västervik och herr Trana om att det 1967 förelåg precis samma förslag som de som i dag återfinns i motioner och som reservationsvis framförts i utskottet. Det är de förslagen vi nu diskuterar; det är principerna om jordbrukets framtid det här gäller.

Om det inte blir något kvar av innehållet i jordbruksbeslutet 1967, så beror det på att vi den gången fattade ett felaktigt beslut och därför nu behöver en ny jordbrukspolitik för att trygga jordbrukets framtid och därmed Sveriges livsmedelsförsörjning.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Nej, herr Trana, det har ingalunda undgått mig att strukturrationaliseringen är ett viktigt led i försöken att skapa bärkraftiga enheter som ger inkomstlikställighet, men det är välgarna dit som vi inte är ense om.

Den största delen av jordbruken, inte mindre än 88 procent, är sådana som har mindre än 30 hektar, och de bedömes tyvärr ofta vara av det slaget att de icke bör komma i åtnjutande av garantilån. Förra året lämnades t. ex. i Stockholms län inte ett enda garantilån för jordförvärv till egendomar under 30 hektar. Vad vill herr Trana göra av alla

jordbruk under den gränsen? Skall vi göra de stora jordbruken ännu större och låta de övriga klara sig bäst de vill och kan?

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag talar från talarstolen för att bättre göra mig hörd; jag förstår att det tidigare har uppstått något missförstånd mellan herr Hedin och mig.

Herr Hedin sade att prissättningen på jordbrukets produkter är orsaken till att jordbrukarna har lägre inkomster. Jag säger då att vi kommer att behandla propositionen om jordbrukspri-serna om några veckor, och då finns det möjligheter att här göra framstötär för att åstadkomma sådan justering av prissättningen att vi kommer bort från den trend som herr Hedin talade om. Det är ju ändå riksdagen som beslutar om prissättningen.

Nu är emellertid motionstiden för prispropositionen utgången, och då vill jag fråga herrar Hedin och Persson i Heden: Har herrarna motionerat?

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag vill göra en kommentar till herr Perssons i Heden anförande. Herr Persson säger att för den händelse det inte blir något kvar av 1967 års jordbruksbeslut får man finna sig häri. Om man plockar bort det allra mesta som inryms i detta beslut, blir det ju inget kvar. Om man säger sig vilja hålla fast vid detta beslut, såsom man trots allt gjort i reservationen, måste det betraktas mera som en läpparnas bekännelse.

Herr Hansson i Skegrie säger å andra sidan att vi inte vill hjälpa småjordbruken. Jo det är vad vi vill. När det inte finns något utbud — herr Hansson hänvisade därvidlag till Stockholms län, som jag själv representerar — kan vi emellertid inte göra så mycket åt det. Vi beklagar i lantbruksnämnden att det inte finns något utbud, så att vi kan

Rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester

göra rationaliseringar. Men vi vill naturligtvis inte heller satsa på att jordbruk av den nämnda storleksordningen skall bli bestående, såvida de inte bedriver någon form av specialodling. Det ingår i vår instruktion att göra en ekonomisk kalkyl, som visar huruvida jordbrukaren i fråga kan få en dräglig bärgning på sitt jordbruk efter det att hjälpatgärder satts in. Jag anser att man bör vara så pass hederlig mot den som ansöker om hjälp att man undersöker om vederbörande verkligen kan existera på sitt jordbruk. Det är ett krav att jordbruksnämnderna skall göra detta, och det bör jordbrukarna vara tacksamma för.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen av herr Skärman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 82 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297), och nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om förevisning av brandfarlig biograf-film; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner om barntillägg till folkpension,

nr 23, i anledning av motion om pensionsrätt för hemmadöttrar med vårduppgifter, och

nr 24, i anledning av motioner om förbättring av adoptivföräldrars ställning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9

Rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner angående rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 881 av herrar *Österdahl* och *Eric Peterson* samt II: 1037 av herr *Westberg* i Ljusdal.

Rätten att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester

I motionerna vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om sådant förslag till ändring i semesterlagen att även enstaka arbetsdagar grundar rätt till semester i form av semesterlön eller särskild semesterlön».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 881 och II: 1037 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Österdahl* och fru *Frænkel* (samtliga fp), som ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 881 och II: 1037 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad reservanterna anfört om semesterförmåner till deltids- och korttidsanställda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **FRÆNKEL** (fp):

Herr talman! Den motion som förevarande utskottsutlåtande baseras på är gammal och välkänd i denna kammare, men vi har ansett att vi ville komma tillbaka med den i år igen. Vi tycker nämligen fortfarande att det är orättvist att möjligheten att tillgodoräkna semester för enstaka arbetsdagar skall vara beroende av hur dessa enstaka arbetsdagar är förlagda. Rätten till semester beror inte på hur många timmar man arbetat en månad utan också på hur många dagar som man delat upp arbetstiden på. Om t. ex. en anställd arbetat 40 timmar under en månad på så sätt att han arbetat fem timmar varje dag under åtta dagar har han rätt till semester. Har han — eller jag kanske skall säga hon, ty det gäller i de flesta fall de kvinnliga arbetstagarna — däremot arbetat åtta timmar per dag under fem dagar, således också sammanlagt 40 timmar, föreligger ingen semester rätt. Om en anställd arbetat t. ex. 14

dagar i följd kring ett månadsskifte med sju dagar i respektive månad får vederbörande ingen semester, men om den anställda arbetat åtta dagar i ena månaden inträder semesterrätt.

Det är detta som vi alltså finner mycket orättvist, och det är som jag antydde särskilt orättvist mot kvinnorna som önskar delta i förvärvsarbete. Vi är alla här i riksdagen eniga om att kvinnornas utträde på arbetsmarknaden bör på olika sätt underlättas, och ett av sätten är ju att erbjuda kvinnorna deltidarbete. Det gäller inte bara arbete i snabbköpsaffärer o. d., utan industrin har också börjat inse värdet av deltidarbete. Det gäller inte bara arbete i snabbköpsaffärer o. d., utan industrin har också börjat inse värdet av deltidarbete. Det gäller inte bara arbete i snabbköpsaffärer o. d., utan industrin har också börjat inse värdet av deltidarbete. Det gäller inte bara arbete i snabbköpsaffärer o. d., utan industrin har också börjat inse värdet av deltidarbete. Det gäller inte bara arbete i snabbköpsaffärer o. d., utan industrin har också börjat inse värdet av deltidarbete.

Herr talman! Vi vidhåller vårt yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till ändring i semesterlagen, så att även enstaka arbetsdagar kan grunda rätt till semester i form av semesterlön eller särskild semesterlön. Jag tycker inte att jag behöver anföra flera argument för reservationen, utan jag yrkar nu endast bifall till denna.

Fröken **SANDELL** (s):

Herr talman! Som utskottet här har framhållit är semesterlagen en sociallagstiftning. Semesterlagen skall i första hand bereda arbetstagarna möjlighet till vila och rekreation. Det finns också grupper, vilkas förhållanden är sådana att det kan vara svårt att för dem fixera en sammanhängande rekreationstid. I sådana fall kan semesterlön utgå i form av ett procentuellt tillägg till lönen. Det finns vissa arbetsområden, t. ex. byggnadsindustrin, där arbetstagaren får ut semesterlön om han arbetar en enda dag. Det finns alltså möjlighet att genom avtal få fram bättre förhållanden än dem som lagen föreskriver.

Utskottet hänvisar till detta, och den

Rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn

lilla grupp som inte arbetar åtta dagar i följd under en månad har möjlighet att ta ut en högre lön. På så sätt kan dessa få en kompensation i lönehänseende, vilken sedan kan förbrukas när vederbörande har möjlighet att ta en viloperiod.

Semesterlagen är i sig själv generös. Den stipulerar en ram som inte får understigas men som genom avtal eller individuella överenskommelser ger utrymme för bättre förmåner. Jag vill dock understryka att lagens huvudprincip är rätten till rekreation. Detta är en skyddsmekanism i arbetslivet som inte bör fuskas bort enbart genom att pengarna skall komma att utgöra det primära.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 25.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Fränkel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flerta-

let av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Fränkel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 30 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om en allmän tandvårdsförsäkring.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! I motionsparet I: 321 och II: 349 berörs svårigheten att klara tillsynen av sjuka barn. Motionerna har utmynnats i en begäran att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att familjepolitiska kommittén får i uppdrag att utreda denna fråga.

Utskottet har i sin motivering för avstyrkande av motionerna anført att detta problem beaktas av olika utredningar. Bl. a. har nämnts att det kommer att behandlas av familjepolitiska kommittén. Eftersom dennas direktiv har varit svåra att få grepp om när det gäller dessa sammanhang, har jag haft ett samtal med socialminister Aspling, som har bekräftat att frågan kommer att tas upp till behandling av familjepolitiska

kommittén. I och med detta är motionärerna tillfreds.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motion om frivillig sjukpenningförsäkring för förvärsarbetande ålderspensionär; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motion angående handeln med begagnade bilar, m. m.,

nr 28, i anledning av motion om obligatorisk färdskrivare på motorfordon, m. m., och

nr 32, i anledning av motioner om vissa åtgärder för ökad säkerhet i trafiken.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13

Bättre tillvaratagande av odlingsbar mark

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion om bättre tillvaratagande av odlingsbar mark.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Medveten om det orimliga i att göra invändningar mot ett enhälligt jordbruksutskott — där man kan förutsätta att expertisen sitter — och det omöjliga i att vinna något gehör för mina tankar vill jag ändå göra en deklaration.

Det finns något som enligt min me-

Bättre tillvaratagande av odlingsbar mark

ning inte stämmer — men förmodligen är felet mitt, när utskottet, jordbrukets representanter i landet, myndigheter och tyckare av alla slag förefaller att vara eniga om att det stämmer. För min del finner jag dissonans mellan å ena sidan uppgifterna om produktionens otillräcklighet och jordarealernas krympning i en värld som svälter och där hungerdöden hotar allt fler och å andra sidan detta lugna besked att allt är bra. Vi har rätt att förstöra hävdad jord, vi kan föra odlad mark ut ur produktionen, vi kan göra tusenåriga åkrar till asfalt- och betongöknar, vi kan plantera skog på tegel! Vi kan göra vad vi vill — och framtiden skall tycka att vi var kloka. Vi måste låta kommunerna få tomter och industrierna utrymme på slätten. Vi måste låta bebyggelsen svälla kring redan stora städer, även om det bara finns åkermark att bygga på.

Jag lägger märke till vad utskottet citerar från statens planverks remissvar i fjol, vari det framhölls att »resultatet av den pågående strukturomvandlingen av samhället ofrånkomligen måste bli att växande krav ställs på mark för tätorternas utbyggnad». Jag har mycket svårt att gå med på detta ord »måste». Men det är ett förkrossande lugn som möter i planverkets remissvar, och jag känner nästan det medlidsamma leendet mot den ensamme, som envisas att tro att all odlingsbar mark bör brukas, att skördarna bör ökas och att vägar till fördelning av livsmedlen måste sökas.

Hur obegriplig är inte den som har kvar odlarens kärlek till jorden! Jag som minns som en rikedom att jag själv som ung har varit med om att bryta mark och känt det meningsfyllda däri — jag måste vara ett unicum. Och trots att jag vet att det anses löjligt måste jag än en gång i protokollet få ge uttryck åt min uppfattning, som jag tidigare har framfört här i kammaren, att vi egentligen inte har råd och inte har rätt att ödelägga en enda kvadratfot jord som kan bära skördar.

Bättre tillvaratagande av odlingsbar mark

Och vi har stora utrymmen — precis som det står i utlåtandet — som inte bebyggs men som med fördel skulle kunna bebyggas i stället. Vi måste lägga våra byggnader på mark som inte kan bringas i hävd, som inte passar för livsmedelsframställning — för sådd och skörd.

Jag skall inte återkomma i denna fråga. Givetvis vet jag att min röst inte blir hörd. Men inför redovisningen av mitt fögderi som människa vill jag säga till nästa generation att några i dag ville deras väl och försvarade deras rätt att finna ärvd och hävdad jord i behåll, vårdad och förbättrad och redo att ge en växande mänsklighet rikare skördar.

Också från miljösynpunkt vore en ändrad disponering av byggande och bosättning av ett oerhört stort värde. Men kapital, tomtägare, kortsynt tätortspatriotism och snävsynt kommunalpolitik hindrar en vettig utveckling.

Låt mig slutligen understryka jordbruksutskottets mening överst på bladets andra sida där det står om det tämligen självklara i att man inte tar högvärdig jordbruksmark i anspråk för tätbebyggelseändamål om en likvärdig lösning kan åstadkommas på annan mark. Detta är egentligen en självmotsägelse av utskottet — det är min mening som skrivs. Det finns alltid likvärdiga lösningar. Och i morgon skall det som vi kallar likvärdiga lösningar kallas bättre lösningar, rättfärdiga ställningstaganden.

Till slut måste jag helt stillsamt fråga efter opinionen. Jag kan väl ändå inte vara alldeles ensam om min uppfattning?

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille (m).

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs är i alla fall alldeles ensam i en uppfattning, och det är när han påstår att

det i utskottsutlåtandet står att allt är bra som det är. Det står ingenstans efter vad jag kan finna. Tvärtom säger utskottet på slutet i sitt utlåtande: »Det framstod sålunda som tämligen självklart att man inte bör ta högvärdig jordbruksmark i anspråk för tätbebyggelseändamål, om en från samhällsbyggandets synpunkter likvärdig lösning kan åstadkommas på annan för jordbruket mindre värdefull mark.» Därmed har utskottet klart sagt att sådan mark inte skall tas i bruk för tätbebyggelse om den är användbar för jordbruksdrift. Ungefär samma uttalande återfinns i det betänkande som den s. k. riksplaneringen har lämnat.

Om herr Nilsson i Agnäs minns det så förde jag i fjol fram ett liknande spørsmål. Det gällde bebyggelsen i Malmöhus län där det enligt länsplanen skall byggas en stad som sträcker sig från Trelleborg längs hela Öresundskusten upp till Höganäs. Det kanske var med hänsyn till den debatten som förra årets jordbruksutskott formulerade meningen att det är självklart att man inte skall bebygga högvärdig jordbruksjord.

Vi har alltså en helt annan mening än herr Nilsson i Agnäs påstår när han förklarar att vi har sagt att allt är bra som det är.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag slutade mitt anförande med att påpeka att den mening på andra sidan i utlåtandet, som även herr Hansson i Skegrie citerade — att det är tämligen självklart att man inte bör ta högvärdig jordbruksmark i anspråk för tätbebyggelseändamål — egentligen är ett understrykande av vad jag skriver i motionen. Om vi är överens härom har jag svårt att förstå, att utskottet inte kunnat besvara min motion på ett åtminstone något annorlunda sätt.

Jag kan omöjligen få in i mitt huvud att det skulle vara uteslutet att i vårt land finna en likvärdig lösning. Låt oss

Statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk

som exempel ta trakterna utanför Lund, som vi debatterade i fjol, eller trakterna på Uppsalaslätten eller utanför Linköping och anta att man där behöver mark och då säger att vi måste ta den tusenåriga hävdens jord. Jag kan inte begripa att man inte kan inse att det finns andra områden i relativ närhet — om det nu måste vara i relativ närhet — där man hellre skulle kunna lägga bebyggelsen eller helt enkelt säga, att vi inte skall bygga mer på denna mark.

I fråga om området Malmö—Lund och trakten längs Öresund tycker jag att bara tanken på den väldiga vattenledning som skall föras ned ända från Småland säger att det från alla synpunkter är vådligt och farligt att bygga vidare där.

Jag förstår nog att jordbruksutskottet inte precis menar att det är bra som det är, men utskottet säger ändå att det är omöjligt att göra någonting.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs reducerade nu sitt krav till att det hade räckt om utskottet skrivit att motionen var besvarad eller någonting i den stilen. Men om nu utskottet refererar ett uttalande som gjordes i fjol med anledning av en liknande motion och hänvisar till detta, kan utskottet i år inte skriva att motionen skall bifallas, etc. Utan då måste väl utskottet hemställa att årets motion icke måtte föranleda någon åtgärd, eftersom förra årets motion besvarades så vänligt som fallet var.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner

om statligt kreditstöd till förvärv av familjeskogsbruk.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Frågan om statlig lånegaranti för bildande av familjeskogsgrårdar måste lösas inom en snar framtid. Det är en tvingande nödvändighet att åstadkomma familjeskogsgrårdar, om vi skall få en ändamålsenlig lösning när det gäller strukturomvandlingen inom svenskt jord- och skogsbruk.

Detta är ingen ny fråga. Motionen har återkommit varje år alltsedan 1967. Var gång har motionen avslagits med motiveringen att det pågår en utredning — den skogspolitiska utredningen. Nu har det emellertid aviserats att denna utredning skulle vara färdig med sitt arbete. Detta upplyste jordbruksministern om i februari månad i ett svar på en fråga som jag hade ställt till honom. Det är att hoppas att dessa statsrådsord överensstämmer med verkligheten, så att denna fråga snart kan lösas. Därför, herr talman, har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs vart för sig

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner om förbud mot nytillverkning och försäljning av icke gångbara svenska mynt; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

Interpellation ang. befordringsgången för underofficerare

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på förordningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 22 innevarande april.

§ 16**Interpellation ang. befordringsgången för underofficerare**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WACHTMEISTER (m), som yttrade:

Herr talman! Den reglerade befordringsgången för militär personal fungerar som bekant mycket olika såväl mellan de olika försvarsgrenarna som mellan dessas olika förband. Särskilt svåra har förhållandena blivit, där under beredskapsåren nya förband sattes upp eller befintliga utvidgades och därvid rekryterades med befäl ur ungefär samma åldersgrupp.

Det synes, som om därvid underofficerskåren kommit hårdast i kläm. Såsom mått på befordringssystemets skevhet kan lämpligen tjäna antalet tjänsteår som underofficer, innan lgr 17 uppnås. Ett studium av försvarsväsendets rulla för år 1969 visar då, att vid fortifikations- och fälttygkårerna samtliga fanjunkare har denna lönegrad. Vid Svea livgarde erhålles lgr 17 efter sju underofficersår, och sedan vandrar man utefter hela skalan till det motsatta ytterlighetsexemplet marinen (kustartilleriet och flottan), där 25 år krävs.

»Vid KA finnes i dag 48 fluoff som innehar 17. lgr. Samtliga uppnår 1970 50-årsstrecket och däröver. Utöver dessa finnes 35 som innehar 15 lgr och alla dessa passerar 1970 50-årsstrecket och däröver. Med andra ord de ha trots sin ålder och i genomsnitt en tjänsteålder av 30—35 år ej ens nått slutlönegraden och än mindre har de chans att erhålla fanj (motsv) slutpension i samband med avgång ur tjänsten vid 55 års ål-

der.» (Tidskrift för kustartilleriet 4/1969; siffrorna avser dock ej teknisk personal, som har något snabbare befordringsgång.)

Att detta läge är abnormt och beroende på speciella förhållanden under beredskapsåren gör det ej bättre för den drabbade personalen, och man förstår lätt dennas irritation, när den jämför med närmast likställd civil personalkategori, yrkeslärarna, som placerats i lgr 20. I detta sammanhang förtjänar upprepas, vad chefen för marinen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 februari 1970 anförde:

»Den omständigheten att personal i en uppbyggnadssituation anställts för att lösa ålagda uppgifter bör icke medföra att personalen icke kommer i åtnjutande av förmåner som normalt borde tillkomma densamma.»

Vid underofficerskårens tidigare försök att ernå rättelse hos försvarsministern har denne hänvisat till statens avtalsverk. Detta i sin tur hänvisar till marinens befälsutredning. Denna, som tillkallats i december 1963, skall enligt direktiven precisera »befällets uppgifter, formade av de krav som i krig och fred ställs på krigsmakten. Med hänsyn till dessa uppgifter bör utarbetas förslag till en ändamålsenlig befälsordning och till befällets inbördes gruppering, rekrytering, utbildning och utnyttjande.»

I årets riksdagsberättelse har utredningen icke förutskickat något om när uppdraget beräknas slutfört, och hurvida inom utredningens arbetsuppgift över huvud taget faller att lösa den tillfälliga kris det här är fråga om är ovisst.

Det är uppenbart, att något här måste göras för att bryta den onda cirkel, vari marinens underofficerskår utan egen förskyllan hamnat, och då försvarsministern måste anses vara den, som närmast bär ansvaret för personalvården inom krigsmakten, får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Interpellation ang. befordringsgången för underofficerare

Är herr statsrådet i tillfälle att informera riksdagen om hur frågan om en rimligare takt i befordringsgången för främst marinens underofficerare avses lösas?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner, och

nr 50, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1970/71 till bostadsbyggnad m. m. jämte motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner angående rätten till ersättning av allmänna medel vid frikännande dom,

nr 27, i anledning av motioner angående äktenskaps ingående inför svensk myndighet i utlandet,

nr 32, i anledning av motioner angående bestraffningen av lärare vid övergrepp mot elev,

nr 33, i anledning av motion angående avgivande av nöjdförklaring,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister, m. m., och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1966:158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242) jämte motioner i ämnet,

nr 31, i anledning av motioner angående behovsprövningen av studiemedel för gift studerande,

nr 32, i anledning av motioner angående bestämmelserna om återbetalning av studiemedel, och

nr 33, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt m. m. jämte motioner i ämnet,

nr 29, i anledning av motioner angående belysningsutrustningen på motorfordon,

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om handel med preventivmedel jämte motion i ämnet,

nr 33, i anledning av motion angående kostnaderna för gatuhållning m. m. inom byggnadsplanlagda områden, och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar, m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om statlig garanti för att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd, m. m.,

nr 18, i anledning av motioner angående stödet åt trädgårdsnäringen,

nr 19, i anledning av motioner om åtgärder för bättre utnyttjande av skogsbilvägnätet,

nr 20, i anledning av motioner om statligt stöd till försäkring av fiskebåtar och fiskredskap, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående Bidrag till kommu-

nala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1970/71 jämte motioner.

§ 18

Till bordläggning anmäldes skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session.

§ 19

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m., motionen nr 1336, av herrar *Magnusson* i Borås och *Enarsson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., motionerna:

nr 1337, av herr *Börjesson* i Glöminge,

nr 1338, av herr *Enarsson*,

nr 1339, av herr *Enarsson*,

nr 1340, av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl.,

nr 1341, av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla,

nr 1342, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 1343, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 1344, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 1345, av herr *Jonsson* i Mora,

nr 1346, av herr *Jonsson* i Mora,

nr 1347, av herr *Krönmark*,

nr 1348, av herr *Larsson* i Öskevik m. fl.,

nr 1349, av herr *Lindberg m. fl.*,

nr 1350, av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs,

nr 1351, av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs, samt

nr 1352, av herr *Tobé*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående förbättrat studie-stöd m. m., motionerna:

nr 1353, av fru *Berglund m. fl.*,

nr 1354, av fru *Jonäng* och herr *Nilsson* i Tvärålund, samt

nr 1355, av fru *Mogård*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB, motionen

nr 1356, av herr *Wennerfors*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag om vissa stödåtgärder för svensk varvsindustri, motionerna:

nr 1357, av herr *Löfgren m. fl.*,

nr 1358, av herr *Persson* i Heden m. fl., samt

nr 1359, av herrar *Thylén* och *Burenstam Linder*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående transportstöd som regionalpolitiskt medel, motionerna:

nr 1360, av herr *Björkman*,

nr 1361, av herr *Enarsson*,

nr 1362, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 1363, av herr *Jonsson* i Mora,

nr 1364 av herr *Sellgren*,

nr 1365, av herrar *Sjöholm* och *Andersson* i Örebro,

nr 1366, av herr *Westberg* i Ljusdal,

nr 1367, av herr *Åsling*, samt

nr 1368, av herr *Östrand m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m., motionen nr 1369, av herr *Stridsman m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, motionen nr 1370, av herr *Josefson* i Arrie och fru *Jonäng*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa trafiksäkerhetsfrågor, motionen nr 1371, av herr *Nilsson* i Agnäs m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om skydd mot flyghavre, motionen nr 1372, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Romanus* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående telefonkatalogens Stockholmsdel,

herr *Lindberg* (s), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av vattenfallsverket, och

herr *Hedin* (m), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartemen-

tet angående åtgärder mot vissa inslag i riksutställningar.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.17.

In fidem

Sune K. Johansson
